

Intervju: Dušan Vučićević, FPN

PROKLETSTVO ZATVORENIH IZBORNIH LISTA

Stadionska groznica

URBANIZAM I ORBANIZAM

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

VREME

broj
1479

9. maj 2019.

SLUČAJ ALBANSKIH PEKARA

**KO STOJI IZA
ORGANIZOVANE
MRŽNJE**

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov,
Slobodan Bubnjević, Radoslav Čebić,
Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić,
Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Bojan Stekić, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković,
Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.
Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Zoom:** Hokus-pokus

06 **In Memoriam:**

Dejan Anastasijević (1962–2019)

07 **Tragedija u Grmeču ("Vreme" br. 620):**

Po naređenju predsednika Srbije i načelnika DB

10 **Slučaj albanskih pekara:**

Ko stoji iza organizovane mržnje

15 **Nuspojave:** Lepet troprestog orla

16 **Reagovanje:**

Predsednikov kosovski safari

18 **Medijski život i smrt:**

Glad za pravdom

22 **Intervju:** Dušan Vučićević,
docent na FPN

28 **Samit u Berlinu:**

Svako na svoju stranu

30 **Stadionska groznica:**

Urbanizam i orbanizam

34 **Lični stav:** Vreme gondola

36 **Lični stav:** Praznina i tišina

38 **Putevi oko znakova:** O jeftinoći duša

39 **TV manijak:** Manijak

KULTURA

40 **Intervju:**

Svetislav Jovanov

42 **Roman:** Proslava

44 **Intervju:** Darko Bajić, reditelj

46 **Film:** Usmeren ka budućnosti

47 **Knjiga:** Granice čistilišta

48 **Brend:** Kraj je novi početak

SVET

50 **Komičari u politici:**

Smejte se, smejte

54 **Portret savremenika:** Džon Bolton

MOZAIK

58 **Mapet šou:** Rođendan

61 **Navigators:**

Sladak život internet nakupca

62 **Vreme uživanja:** Pomalo o svemu

Ključno pitanje nije zašto Maja Pavlović štrajkuje glađu; to je, iako radikalna, logičan potez očajne vlasnice televizije koja ne može da se izbori sa stoglavom državnom aždajom. Ključno pitanje je zašto druge lokalne televizije koje imaju sličan problem – smerno čute

PIŠE: **NEDIM SEJDINOVIĆ**

"Ako domaći dramski tekst – pod čime podrazumevam svaki tekst nastao na jednom od jezika kojima se u našoj zemlji govori – predstavlja umetnički iskaz, onda on može biti realizovan gde god za to postoji interes i nije ga moguće omeđiti državnim granicama"

PIŠE: **SONJA ĆIRIĆ**

Kao što političari mogu da postanu komični, tako i komičari mogu da postanu političari. Razlika je u tome što su komični političari nehotično komični i po pravilu padaju sa vlasti, dok su komičari širom sveta pokazali da znaju kako da dođu na vlast

PRIREDIO: **ANDREJ IVANJI**

Na naslovnoj strani: **Protest desničara u Borči 5. maj 2019.**
Fotografija: **Snežana Krstić/ Blic**

Hokus-pokus: Cirkuske veštine i druga čuda koja će unazaditi Srbiju

Pita dreser koliko je dva i dva, a konj kopitom udari četiri puta u neki gong. Račun je išao do deset, u raznim kombinacijama. Ja pametnijeg konja nisam video

VULINOVO RAZGRANIČENJE:

ŠTO BI IM DAO ONO ŠTO GUBE

Gledao sam mađioničare koji iz šešira ili marama vade zečeve, golubove, bukete cveća iz kojih potom lete ptičice, ali još nisam video opsenara koji iz rukava može da izvuče konja.

To je uspeo Aleksandru Vučiću, mada je bolje reći da je izvukao nekog ko je zadrhtao kao mazga, pa stalno ponavlja – razgraničenje, razgraničenje – naravno sa Šiptarima – što je projekt koji je i glavni mag, Aleksandar Vučić, proglasio pre neki dan neuspešnim, pa se naljutio na ceo svet i posebno srpsku publiku koja nije shvatila u čemu je lepota trika o čijem sadržaju i prirodi nas, po sopstvenim rečima, nikad nije obavestio.

Ministar odbrane Aleksandar Vulin, naime, ponovio je da je razgraničenje jedino rešenje za kosovski problem, jer, kako kaže, alternativa je život sa “šiptarskim teroristima”, kako naziva i predsednika kosovske skupštine Kadrija Veseljija, komentarišući njegovu najavu da je započeo proceduru osnivanja međunarodnog tribunala za zločine koje je Srbija počinila na KiM.

“Kadri Veselji, šiptarski terorista, neosuđeni zločinac naravno da želi da učini sve da se prekine svaka mogućnost dijaloga i da nikada više Srbija ne može da razgovara”, kaže Vulin, dodajući da Veselji to čini jer vidi da im je državnost sve dalja, ali i da je osuda za njegove zločine blizu.

Iz tolike Vulinove zadrtnosti proizilaze i logičke a ne samo političke nelogičnosti. Što bi se razgraničavali s nekim čija je “državnost sve dalja” i sve im je bliža osuda za zločine. Šta bi Vulin? Da ih nagradi nekom razgraničenom državom, ali ipak državom, gde bi ratni zločinci mogli da se baškare kao svoj na svome.

KAD SAM BIO MALI:

KONJ KOJI SABIRA

Pojma nemam može li Vučić Vulina da vrati u šešir iz koga ga je izvukao, ali ta hokus-pokus operacija bila bi blagotvorna za

Srbiju, ne zato što ministar odbrane nije služio vojsku – sad je trend u svetu da žene budu glavne u tom resoru – nego zato što se Vulin ne služi elementarnim logičkim i političkim aparatom i izigrava radikalnog patriotu na štetu boljih srpskih interesa, a sve to u “lično ime” i možda tetkine pare.

Kad sam ja bio mali, stalna postavka luna parka i gostujućih cirkusa – kao onovremene narodne, masovne zabave – bila je u parku ispred porte nedovršenog Hrama Svetog Save i nepočetke zgrade Narodne biblioteke. Tu sam jednom gledao cirkus “Apolo” ili “Koloseum” – možda je bio i neki treći – i glavna tačka jedne godine bila je s konjem koji zna da broji.

Pita dreser koliko je dva i dva, a konj kopitom udari četiri puta u neki gong. Račun je išao do deset, u raznim kombinacijama. Ja pametnijeg konja nisam video.

Izjava Siniše Malog kako je Srbija u top 10 ekonomija u Evropi je glupost, odnosno čista demagogija, od jednog ministra tako nešto ne bih očekivao, ipak mora da pogleda neke brojke, čak i ne treba da pogleda jer je sve očigledno, izjavio je Radiju Slobodna Evropa (RSE) Jože Mencinger, profesor Ekonomskog instituta iz Ljubljane.

Po stopi rasta više se ne poredimo i ne takmičimo sa zemljama u regionu, već sa zemljama u Evropi, rekao je Mali.

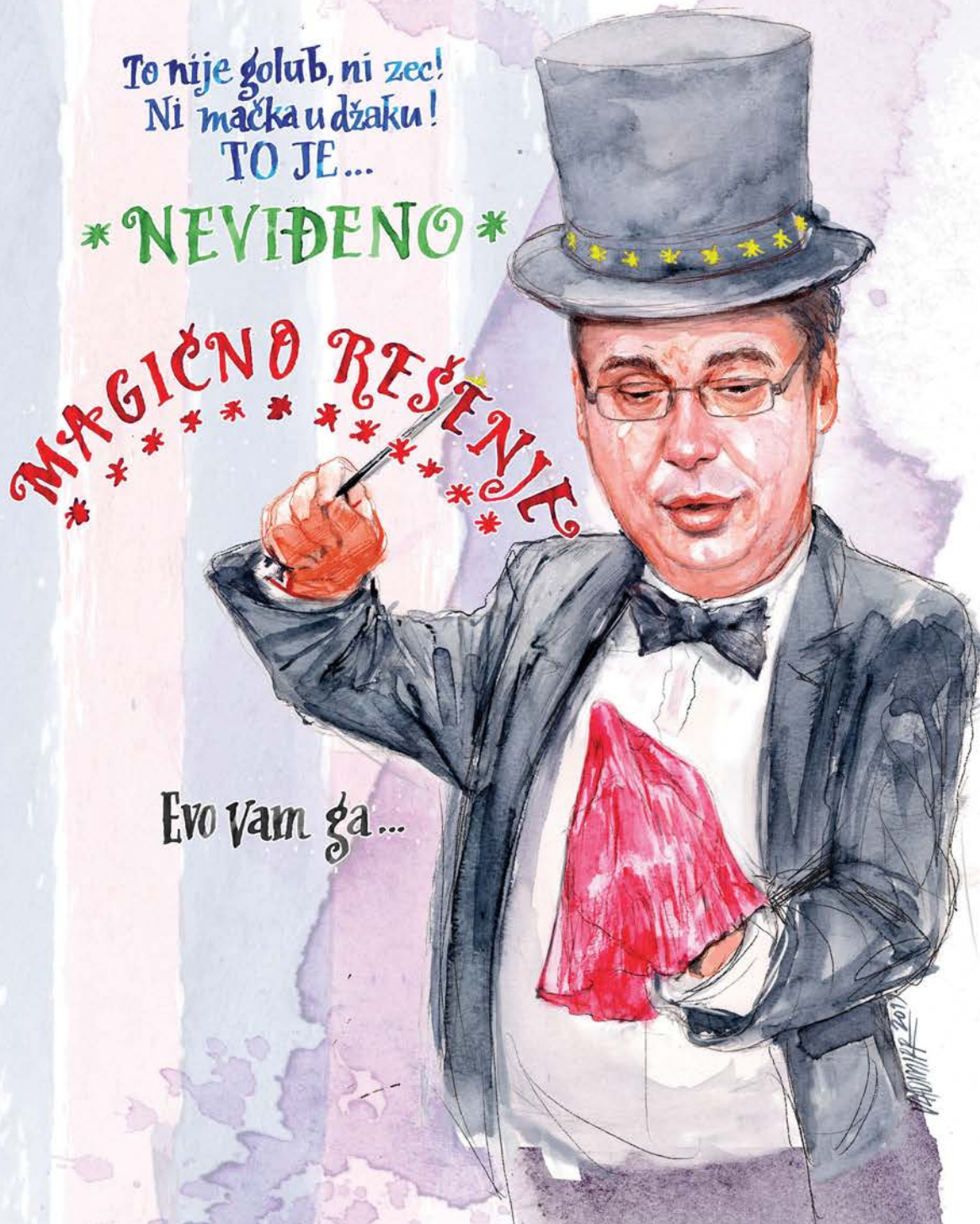
To je ministar finansija izjavio pred podmlatkom Srpske napredne stranke, ali ja sam baš bio dete kad sam mislio da je onaj konj pametan.

Tradicionalni Blumbergov Indeks bede nedavno je, u aprilu, Srbiju svrstao na neslavno 10. mesto među 62 rangirane zemlje. Parametri za ovu “listu bede” su stopa nezaposlenosti i inflacija koje daju sliku života prosečnog stanovnika neke zemlje.

U KOM JE DŽEPU LANAC:

KAKO DAČIĆ POGAĐA

Ima još tačaka koje su mi upečatljive u izvedbi Vučićevog “Koloseuma.” Evo, na primer, Ivica Dačić. On ima ulogu vidioca koji zna da je zlatni lančić u levom džepu sakoa čoveka

Karikatura: Vladimir Radibratović

u trećem redu lože, jer, da nije vidovit, kako bi znao šta je ko kome rekao – i to nam prepričava i tumači u jutarnjim programima televizija – u Berlinu ili Briselu, gde je poslednji put bio, a da se pamti, kad je potpisao Briselsku deklaraciju. Ima tu i standardnih tačaka. Glavni mađioničar zatvori ženu

u sanduk i pretesteriše ga uzduž i popreko, onda preko sanduka mahne zastavom na kojoj piše "Budućnost Srbije", otvori sanduk – kad iz njega iskoči živa, prava i sa svim delovima – premijerka.

The show must go on!

Foto: A. Andić

Više od kolege

Veliki, vanserijski novinari poput Dejana Anastasijevića nikada ne umiru. Oni samo odu na teren sa koga nam se javljaju u sjećanjima, snovima i mislima. Ritam je dnevni

O Dejanu ne možemo govoriti a da ne kažemo nešto i o sebi: na svakog tko ga je poznao ostavio je neizbrisiv uticaj. Bio je erudita, briljantan, beskrajno duhovit i istinski hrabar čovjek. U taksiju, na putu ka VMA sedam dana prije smrti, govorio mi je o stilu Džejsma Elroja. Ovog američkog pisca, kao i još mnogo toga iz književnosti, filma, popularne kulture i muzike, otkrio mi je upravo on. U tom kontekstu, jedan od rijetkih omašaja bio mu je Elvis Kostelo; nikad me nije uspio ubijediti da je riječ o značajnom i interesantnom rokeru.

Deki je u novinarstvo ušao početkom devedesetih godina prošlog vijeka. Da je riječ o moralnom imperativu, pokazalo se odmah. Beskompromisno, izuzetnim novinarskim darom i vještinom otkrivao je i razobličavao ratne zločine, političku bestijalnost i laži, kriminalne klanove, vojne, paravojne i protuhe svih vrsta. Uvijek je bio na strani slabijih, progonjenih i obespravljenih; takav je ostao do posljednjeg daha.

Najprije u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, a zatim na Kosovu, Dejan je mnogo

puta mogao izgubiti glavu. Međutim, on je sve to bagatelizirao: po povratku, od doživljenog i preživljenog pravio je viceve i, poput kakvog etnologa i psihologa, opisivao isključivo život ljudi oko sebe. Bricući često za Dekiju kao i ostali u redakciji, s vremenom sam počeo vjerovati da je u stanju izvući se ama baš iz svega. I zaista, tako je i bilo – podjednako na ratištima i u drugim opasnim situacijama, kao i kada je prvi put ustanovio da ima podlu bolestinu.

Ipak, najbliže smrti Dejan nije bio u Bosni ili na Kosovu devedesetih, već u Beogradu 2007: geleri bombe postavljene na sims od prozora spavaće sobe promašili su ga zajedno sa suprugom Lidijom za nekoliko centimetara. Poražavajuće je bilo gledati staklenu srč i tragove eksplozije u stanu gdje su nastali toliki vrhunski tekstovi, do jutra vođene rasprave o domaćoj i svjetskoj politici, okupljali se toliki dragi i pametni ljudi; poražavajuća je i bila svijest da su naši prijatelji mogli izgubiti živote zbog Dekijevog neumornog suprotstavljanja zlu i zločinima. Tog jutra sam sa ulaznih vrata Dejanovog i Lidijinog stana povišenim glasom "otpra-

vio" neku televizijsku ekipu – svega mi je bilo dosta, novinarstva najviše.

Nalogodavci i izvršioci ovog zločina nikad nisu pronađeni. Sasvim je moguće da je vezan za proces pred Haškim tribunalom protiv jednog od gospodara naše nesreće, Vojslava Šešelja. Dejan je u to opravdano sumnjao pošto se nalazio na spisku potencijalnih svedoka Tužilaštva. No, o atentatu na sebe nerado je i rijetko govorio. "Ne želim da me to odredi ni lično niti profesionalno, neću da postanem slučaj", jednom mi je rekao. Zauzvrat, u svemu profesionalac do srži, svjesno je kršio surovo novinarsko pravilo da nema vezivanja za "slučajeve": velikom broju unesrećenih ljudi koje je upoznao tokom svojih "terena" nesebično je godinama pomagao koliko god je mogao, stvarajući tako čvrste lične veze.

Prethodno, prije procesa Šešelju, Deki je kao prvi novinar svjedočio na suđenju Slobodanu Miloševiću pred Haškim sudom. Dobro je znao da posljedice tog postupka neće biti bezopasne ni jednostavne. Međutim, nije se ni malo kolebao. "Nakon svega, to je moja moralna dužnost", objašnjava-

vao je. Ponosni na svog prijatelja i kolegu, gledali smo ga kolektivno na televiziji u redakciji dok su telefoni bjesomučno zvonili – red psovki, red prijetnji...

Dejan je volio život – dobro društvo, dobru hranu i piće, putovanja, nova saznanja, nove horizonte... Nikakve opasnosti, prijetnje, bomba na simsu, medijsko i političko demoniziranje nisu ga mogli zaustaviti u toj žeđi za životom, niti uplašiti i natjerati da od bilo čega odustane u svom profesionalnom radu. Vrhunski stilista, imao je zaista impresivnu karijeru: pisao je za "Tajm" i razne druge novine, izvještavao iz Brisela za Tanjug, uređivao sajt BBC-ja na srpskom, govorio za najuticajnije televizije, predavao... I gdje god bio i što god radio – kako je napisao Miljenko Jergović – uvijek je ostao novinar "Vremena", redakcije u kojoj je proveo najveći dio radnog vijeka.

Istinska spoznaja o posljednje tri decenije na ovim prostorima nezamisliva je bez Dejanovih tekstova i javnih nastupa. Publika ga je voljela i vjerovala mu kao malo kome. Među kolegama uživao je ogromno poštovanje i iskreno divljenje.

Deki i ja smo se družili i zajedno radili gotovo trideset godina. Čak i kada nismo sjedili u istim kancelarijama, redovno mi je sa pakosnim uživanjem čitao trivijalnosti iz novina, pa bi, potom, prešli na bistrenje političkog podzemlja i nadzemlja, upoređivanja informacija, komentare o televizijskim serijama... Kada bi se jedan od nas dvojice zapalio za neku temu, onaj drugi bi mu tada rekao: "Vidi, to moraš ti..." Beskrajno sam ponosan što smo nekoliko tekstova napisali zajedno, u četiri ruke.

Čvrsto sam vjerovao da će Dejan po drugi put pobijediti tu gadnu bolestinu, izvući se kao i uvijek do sada. Zato me i ne bi iznenadilo da prođe kroz vrata i, kad pronade naočale poslije preturanja po svim džepovima, preko mog ramena pročita ove redove. Zamišljam kako prevrće očima, otpuhuje dim cigarete, daje duhovite i cinične opaske na račun obojice...

Iako Deki više nije s nama, osjećam ga za radnim stolom, u hodniku, kako luta redakcijom... Hoću reći veliki, vanserijski novinari poput Dejana Anastasijevića nikada ne umiru. Oni samo odu na teren sa koga nam se javljaju u sjećanjima, snovima i mislima. Ritam je dnevni. ¶

FILIP ŠVARM

Istraživanje "Vremena": Tragedija u "Grmeču"

Po naređenju predsednika Srbije i načelnika DB

Ista grupa ljudi koja je nedavno uhvaćena u nedozvoljenoj trgovini sa Sadamom Huseinom odgovorna je za eksploziju koja je pre sedam godina odnela jedanaest života u zemunskom "Grmeču". Da li je rasplet konačno na pomolu?

Utorak po podne 23. juna 1995. godine Zemun je potresla snažna eksplozija. Pogon Vinifleks u fabrici "Grmeč" u kome se inače proizvode topli podovi, odleteo je u vazduh. Eksplozija je bila toliko jaka da je napravila više od metar široku i trideset centimetara duboku rupu u podu hale i probila betonski krov, razbucala pregradne zidove i metalna vrata i polupala sva stakla na okolnim zgradama. Dvadeset tona teška mašina dvovaljak, koja služi za izvlačenje plastičnih traka, bila je razbijena na komade, a oko dvovaljka nagoreli i raskomadani leševi jedanaestoro ljudi. "Ne mogu vam objasniti kako sam se osećao kada sam video u kom se stanju nalaze moji drugovi i kolege", priseća se jedan od preživelih. "Sakupljali smo ih po celom pogonu, a i oko pogona." Nebojša Čović, tadašnji gradonačelnik Beograda, odmah je izašao na mesto nesreće. "Tragedija jeste, i ne mogu ništa više reći", izjavio je.

Istražni sudija Mladen Anđelković i zamenik okružnog tužioca Vladimir Vukčević, koji su došli da izvrše uviđaj, rekli su porodicama žrtava da je uzrok nesreće "za sada nepoznata reakcija u hemijskoj proizvodnji" i zamolili novinare "da se uzdrže od nepouzdatih i neproverenih informacija".

UZROK SMRTI NE POMINJATI

Od početka je, međutim, bilo jasno da je ono što se dogodilo u "Grmeču" nešto više od obične nesreće na radu. Pripadnici Resora državne bezbednosti neuobičajeno brzo su okružili mesto nesreće; čak ni inspektorima Ministarstva za rad nije bio dozvoljen pristup. Bez odgovora je ostalo pitanje šta je to puklo u pogonu koji inače ne bi trebalo da proizvodi ništa zapaljivo ili eksplozivno i u kome nije bilo ni osnovne protivpožarne zaštite. Porođice žrtava dobile su telegrame saučesća od visokih državnih funkcionera (Mirko Marjanović, Radoje Kontić, general Momčilo Perišić...) i po šest hiljada tadašnjih dinara jednokratne pomoći. Istovremeno, ojađenim ljudima je diskretno upućena poruka da bi bolje bilo da se ne raspituju zašto su njihovi najbliži nastradali. "Imate još dece, imate i unuke", rečeno je jednom roditelju čiji je sin nastradao. "Vodite računa o tome."

Uprkos tome, smrt jedanaestoro ljudi nije bilo moguće tek tako zataškati. "Vreme" je još onda došlo do saznanja da je u "Grmeču" fatalnog dana trebalo da počne proizvodnja kompozitnog raketnog goriva po narudžbi jedne privatne firme (vidi "Vreme" br. 245, od 3. jula 1995) i da je supstanca koja je eksplodirala bio prah amonijum-perhlorata, koji spada u srednje

brizantne eksplozive. Tokom pokušaja proizvodnje, perhlorat u prahu je usut u zagrejani dvovaljak, odakle je trebalo da izađe finalni proizvod u vidu trake koja izgledom podseća na PVC foliju. Iako je sama folija prilično stabilna, to ne važi za perhlorat u prahu, koji kao jak oksidans burno reaguje na varnicu ili u kontaktu s bilo kojom organskom materijom. U normalnim okolnostima, sa ovom supstancom se radi isključivo u za to specijalizovanim pogonima namenske industrije, uz stroge mere predostrožnosti propisane zakonom. Međutim, ono što se desilo u "Grmeču" bilo je daleko od normalnih okolnosti, a naknadna istraga "Vremena" pokazuje da su u slučaj direktno bili uključeni Slobodan Milošević i nekada svemoćni načelnik RDB-a Jovica Stanišić.

DAN BEZBEDNOSTI

Priča o eksploziji u "Grmeču" u stvari počinje 13. maja 1995, na Dan bezbednosti, u prostorijama Odeljenja unutrašnjih poslova Zemun, jednim konspirativnim sastankom. Po pozivu Radosava Lukića zvanog Lule, Stanišićevog pomoćnika, u policijskoj stanici u Zemunu sastali su se Rajko Umčanin, direktor "Grmeča" i visoki funkcioner Jugoslovenske levice, Radoslav Čobanin, direktor male privatne firme JPL Systems, i grupa inženjera iz obe firme. Prema izjavama nekolicine učesnika, "drug Lule" je prisutnima objasnio da je zbog raspada SFRJ i havarije koja se nekoliko meseci ranije desila u Lučanima Jugoslavija ostala bez mogućnosti proizvodnje raketnog goriva. Stoga je odlučeno, nastavio je drug Lule, da se gorivo ima proizvoditi u "Grmeču", s obzirom na to da jedino "Grmeč" ima dvovaljak opisan na početku ove priče, dok JPL, kako je rekao, jedini ima recepturu za amonijum-perhlorat. Umčanin, uvek spreman da pomogne drugovima iz Službe, odmah je pristao da svoj pogon i inženjere stavi na raspolaganje, i to bez ikakvog profita. Niko nije pitao druga Luleta zašto se ovaj posao obavlja preko privatne firme, umesto preko Vojnotehničkog instituta, i zašto se u posao uključuju ljudi koji sa eksplozivima nikada dotad nisu imali nikakve veze. Dva dana kasnije, 15. maja (Dan pobeđene nad fašizmom), organizovan je novi sastanak, ovog puta u "Grmeču", gde su utanačeni detalji i dode-

ljeni radni zadaci, opet uz prisustvo drugova Luleta, Čobanina i Umčanina. Pet nedelja kasnije, većina "Grmečevih" inženjera koji su učestvovali u poslu bili su mrtvi, kao i radnici, koji nisu ni znali šta je trebalo da proizvode. Lukić, Umčanin i Čobanin mudro su se uzdržali od toga da svojim prisustvom uveličaju početak proizvodnje raketnog goriva u "Grmeču", pa im stoga ni dlaka s glave nije falila.

Nakon tragedije preduzete su sve mere da istraga nikada ne utvrdi uzrok eksplozije. Iz tog razloga veštačenje je povereno Institutu za bezbednost, za koji se osnovano verovalo da će učiniti sve da zataška umešanost Službe u incident. To veštačenje je završeno još u avgustu 1995, ali je na inicijativu tužioca Vukčevića i istražnog sudije Anđelkovića dugo skrivano od javnosti, navodno iz razloga nacionalne bezbednosti. Izveštaj Instituta je konfuzan, protivrečan i gotovo izvesno namerno aljkav. Na samom početku se tvrdi da na licu mesta nisu nađeni nikakvi tragovi eksplozivnih materija, pa ni amonijum-perhlorata, da bi pri kraju bilo konstatovano da je upravo perhlorat eksplodirao, "najverovatnije prisustvom stranog metalnog tela koje se nalazilo u smeši". Pored toga, veštačenje sadrži čitav niz tabela i grafikona koji nemaju nikakve veze sa predmetom istrage i služe, kako je rekao jedan stručnjak nakon uvida u izveštaj, "da zasene prostotu".

Na insistiranje rodbine poginulih, koja je podnela krivične prijave protiv Umčanina, Čobanina i još trojice organizatora posla po članu 194. KZ (teško delo protiv opšte sigurnosti građana sa smrtnim posledicama), tri godine kasnije je naručeno drugo veštačenje, ovog puta od profesora Ivana Juranića sa Fakulteta za hemiju u Beogradu. Međutim, profesor Juranić je u svom izveštaju jedino mogao da konstatuje da mu nedostaju osnovne pretpostavke za rad. "Nema nikakve tehničko-tehnološke dokumentacije o većini materijala koji je unesen u pogon gde se dogodila nesreća", kaže profesor Juranić i dodaje da se "ne može doći ni do atesta proizvođača šarže za materijal koji je korišćen". I pored toga Juranić zaključuje sledeće: "Veliku nedoumicu predstavlja veliki broj žrtava eksplozije... Izgleda da je bilo prisutno preko dva-

deset ljudi. To ukazuje da prisutni nisu znali šta se prerađuje na tom mestu, a shodno tome može se zaključiti da verovatno nisu preduzimane ni druge mere predostrožnosti za rad sa eksplozivnim materijalom."

SOLOMONSKA REŠENJA

I tako se, zahvaljujući združenim naporima Resora državnih bezbednosti, državnog tužioca i sudija, slučaj vukao kroz sudske spise sve do dve hiljadite godine,

Dva dana prije nego što je Milošević oteran sa vlasti, krivično veće Okružnog suda u Beogradu izdaje rešenje koje bi moralo da ide u isturiju srpskog pravosuđa, a i šire. "Nema sumnje da su predmetni istrage protiv prijavljenih Rajko Urmakan, Radostava Čolunina, Slobodana Komatića, Vlado Stanića i Jovana Tarabaila", rešio je sud, a evo i zašto: "Proizilazi da u radnjama koje su predmetile prijavljeni, u pripremi, organizovanju i izvođenju predmetne eksplozivne akcije učestvovali prijavljeni, jer su njihovim radnjama prethodilo donošenje odluke o nivou predmetne protiprivredne, jer su predmetni izvršili akciju koja je imala za posledicu pogibiju više lica, a učesnici načelnika Službe državne bezbednosti... a svi su u skladu sa potrebama zaštite državne bezbednosti." Predsednik krivičnog veća, koji se tako mudro poziva na autoritet Slobodana Miloševića i Jovice Stanišića, bio je sudija Željko Džoljčević.

[illegible]

a evo i zašto: "...Proizilazi da u radnjama koje su preduzeli prijavljeni, u pripremi, organizovanju i proizvodnji predmetne eksplozivne smese nema protivpravnosti, jer je njihovim radnjama prethodilo donošenje odluke na nivou Predsednika Republike i načelnika Službe državne bezbednosti... a sve u skladu sa potrebama zaštite državne bezbednosti." Faksimil tog rešenja štampan je na naslovnoj strani ovog broja "Vremena". Predsednik krivičnog veća, koji se tako mudro pozvao na autoritet Slobodana Miloševića i Jovice Stanišića, bio je sudija Života Đojinčević.

Odustajanjem od istrage uz ovakvo obrazloženje, slučaj "Grmeč" trebalo je da zauvek bude stavljen *ad acta*. Međutim, Vrhovni sud Srbije svojim rešenjem od 28. decembra 2000. uvažava žalbu oštećenih i vraća predmet Okružnom sudu na ponovno razmatranje. Konstatuje se da je u Đojinčevićevom rešenju došlo do "niza bitnih povreda odredaba krivičnog postupka", da "pravi uzrok nesreće nije utvrđen" te da "nema odgovora na pitanje koliko je radnika bilo prisutno i da li je taj broj bio nužan u procesu proizvodnje". Sudija Tomislav Đurđević, predsednik veća sudija Vrhovnog suda, primećuje i da je bilo "logično da se ovakva proizvodnja može vršiti uz prisustvo samo najneophodnijeg broja radnika i uz preduzimanje drugih zaštitnih mera (puštanje valjka u rad iz druge prostorije, sa distance, iza betonskog zida i slično)". Sve to što je sudija Đurđević izneo spada u domen zdravog razuma, ali je bilo potrebno da prođe pet i po godina da bi se do toga došlo.

I pored promene vlasti u Srbiji i rešenja Vrhovnog suda, Umčanin, Čobanin, Lukić i ekipa očigledno još mogu da računaju na moćne zaštitnike. Iako su podnete nove, dopunjene krivične prijave, ovog puta i protiv Radosava Lukića Luleta, javni tužilac Rade Terzić je posle dužeg razmatranja odustao da po službenoj dužnosti goni prijavljene, prepustajući taj posao rodbini žrtava.

GDE SU, ŠTA RADE

Dok se slučaj "Grmeč" povlačio po fiokama, Čobaninova firma JPL Sytems, koja usput budi rečeno nikada nije registrovana za proizvodnju raketnog goriva,

nastavila je da radi na istom poslu. Nakon što je likvidirao JPL kako bi zameo tragove i izbegao da plati odštetu svojim izginulim stručnjacima, Radoslav Čobanin je osnovao dve nove firme, Brunner i Infinity, gde se kao suosnivači javljaju isti ljudi kao i svojevremeno u JPL. Obe Čobaninove "nove" firme bile su direktno uključene u proizvodnju i isporuku raketnog goriva za Sadama Huseina i Moamera el Gadafija, s tim što su pojedini njihovi stručnjaci radili i na razvoju raketnih sistema za ova dva diktatora. Brunner i Infinity su i ovog puta radili sa državnom firmom (Jugoimport SDPR), a jedan deo tovara na brodu "Boka Star" zaplenjenom u Rijeci sadrži isto raketno gorivo na bazi perhlorata koje je "Grmeč" trebalo da proizvede. Uprkos tome i okolnosti da je afera koja je prošlog meseca buknula ugrozila međunarodni ugled Jugoslavije i odložila prijem u Savet Evrope, i Brunner i Infinity nesmetano nastavljaju da rade.

Rajko Umčanin, direktor "Grmeča", koji je na oltaru Državne bezbednosti žrtvo-
vao svoje osoblje i celu jednu halu, sme-
njen je tek nakon oktobarskog prevrata
i trenutno se vodi kao penzioner.

U penziji je i Radosav Lukić – drug Lule, koji se u međuvremenu dao u privatan biznis.

Vladimir Vukčević, koji je godinama otezao postupak i čak zahtevao od istražnog sudijske da ceo slučaj stavi pod pečat državne tajne “zbog ratnog stanja” (iako 1995. nikakvog ratnog stanja nije bilo), i dalje je zamenik javnog tužioca.

Istražni sudija Mladen Anđelković Mlađa, koji je Vukčevićev zahtev uvažio i koji je dao sve od sebe da se istina o "Grmeču" nikad ne sazna, radi i danas u Okružnom sudu u Beogradu.

Sudija Života Dojčinčević, koji je sa kolegama Tatomirovićem i Sinanovićem zaključio da zločin nije zločin ako je izvršen po naređenju Slobodana Miloševića i Jovice Stanišića, deli pravdu i danas u Okružnom sudu u Beogradu.

Milošević je u Hagu, Stanišić u penziji.

Živorad Stefanović, Dragan Veljić, Ljubiša Ivić, Bora Stoisavljević, Branka Jovanović, Vojislav Mučibabić, Zdravko Stanić, Goran Maslaković, Gojko Đukanović, Petar Rot i Ivica Bešić su na beogradskim grobljima.

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

KO STOJI IZA ORLA MRŽNJE

U svega desetak dana imali smo pokušaj linča vlasnika pekare u Borči, inače Albanca, razmotavanje klupka koje je pokazalo da to nije izolovan incident, a sada se pojavljuju sumnje da iza svega stoje dobro povezane desničarske, parapolicijske strukture koje neguju prijateljske odnose sa vlašću

Izgleda da smo potpuno naviknuli na stalnu proizvodnju iracionalnosti u javnom prostoru. Da nismo, već bi se našao neko dovoljno glasan da kaže: ljudi, nije normalno da se u novinama pojavi naslov "Burek za mir i kontramiting" ("Večernje novosti", 3. maj). Nije normalno ni da neko pravi kontramiting zbog besplatnog bureka, a pogotovo je nenormalno da burek ima bilo kakvu funkciju u društvenom životu, a pogotovo mirovnu.

Naravno, jasno je da govorimo u slučaju pekara "Roma" iz Borče. Ono što je eskaliralo na Veliku subotu po julijanskom kalendaru, dan pred Uskrs, 28. aprila, počelo je mnogo ranije, a traje još uvek i pitanje je da li će da stane. Na sajtu "Vremena" o tome smo već pisali, ali nikakve reakcije nadležnih nije bilo: pekara "Roma" nije izolovan slučaj, nego samo još jedna u nizu preduzetničkih radnji u vlasništvu etničkih Albanaca koja se našla na udaru onih koji bi da proteruju, pale i prolivaju tuđu krv.

Čitavu šemu razotkrio je portal "Fakenews tragač" i dokazao da još od decembra širom Srbije traje talas napada na albanske pekare. No, kako je reč o sajtu koji pre svega traga za lažnim vestima, i tekst je morao da bude to – u prvom planu su lažne vesti sa opskurnih portala koje su dovele do napada na objekte i ljude, ali u pozadini zapravo stoji neko-

liko zatvorenih radnji i nekoliko porodica koje su u strahu za život ostavile imovinu i napustile Srbiju. Albanskih porodica, naravno.

PRAVA HAJKA NA IZMIŠLJENOG PEKARA

Ako idemo tragom "Fakenews tragača", lov na albanske pekare po Srbiji počeo je još u decembru prošle godine. Tada je portal Prokuplje online, geografski ničim izazvano, objavio "vest" o Likaju Rizi, navodno vlasniku pekara u Bečeju i Čelarevu, koji se, opet navodno, slikao pokazujući dvoglavog orla. Tekst prati fotografija muškarca koji je, istina, ukrstio dlanove, ali sa drugom osobom, ženskog pola. Da sve bude još uvrnutije, Riza Likaj, jedini pekar koji se može naći pretragom preduzetnika u Agenciji za privredne registre (APR), ugasio je pekaru 2011. Nalazila se u Rumi, dakle ne ni u Bečeju ni u Čelarevu. Pošto se na APR-u može naći i datum rođenja preduzetnika, Riza Likaj bi trebalo da ima 66 godina, dok čovek na spornoj fotografiji ne može biti stariji od tridesetak. Istina, u registru preduzetnika nebrojeno je mnogo pekara čiji se vlasnici prezivaju Likaj, pa može biti da se prokupački portal malo zabunio. No, problem postaje još veći jer, sudeći prema APR-u, nijedna od tih pekara nije ni u Bečeju ni u Čelarevu. Kako počinje hajka, vrlo se lepo vidi

iz sadržaja teksta na portalu Prokuplje online: "Mnoge je to naljutilo imajući u vidu da su ove terorističke organizacije izvršile genocid nad srpskim stanovništvom na Kosovu i Metohiji, pa su mnogi to burno prokomentarisali: 'Kod koga mi to kupujemo hleb?', 'Pekar ili terorista?', 'Srbi na Kosmetu nemaju hleba, a ovaj šiptarski pekar može i da nas vređa!', 'Ugledni pekar iz Srbije šalje podršku stoprocentnim taksama na Kosmetu!...'"

Ovi "mnogi" zapravo su opskurni sajtovi Naš Beograd i Govori Srbija, koji su mahom preuzimali istu priču jedni od drugih, a navedeni citati su zapravo rečenice iz tog jednog jedinog teksta koji su vrteli među sobom.

Ima još: "Dobro je poznato da svi imućniji Albanci, koji žive van Kosova, imaju obavezu da na mesečnom nivou izdvajaju novac za tzv. projekat Republika Kosovo. Ostaje pitanje da li je i Riz jedan od njih." Odakle je i kome dobro poznato verovatno znaju samo autori ove izmi-

ORGANIZOVANE

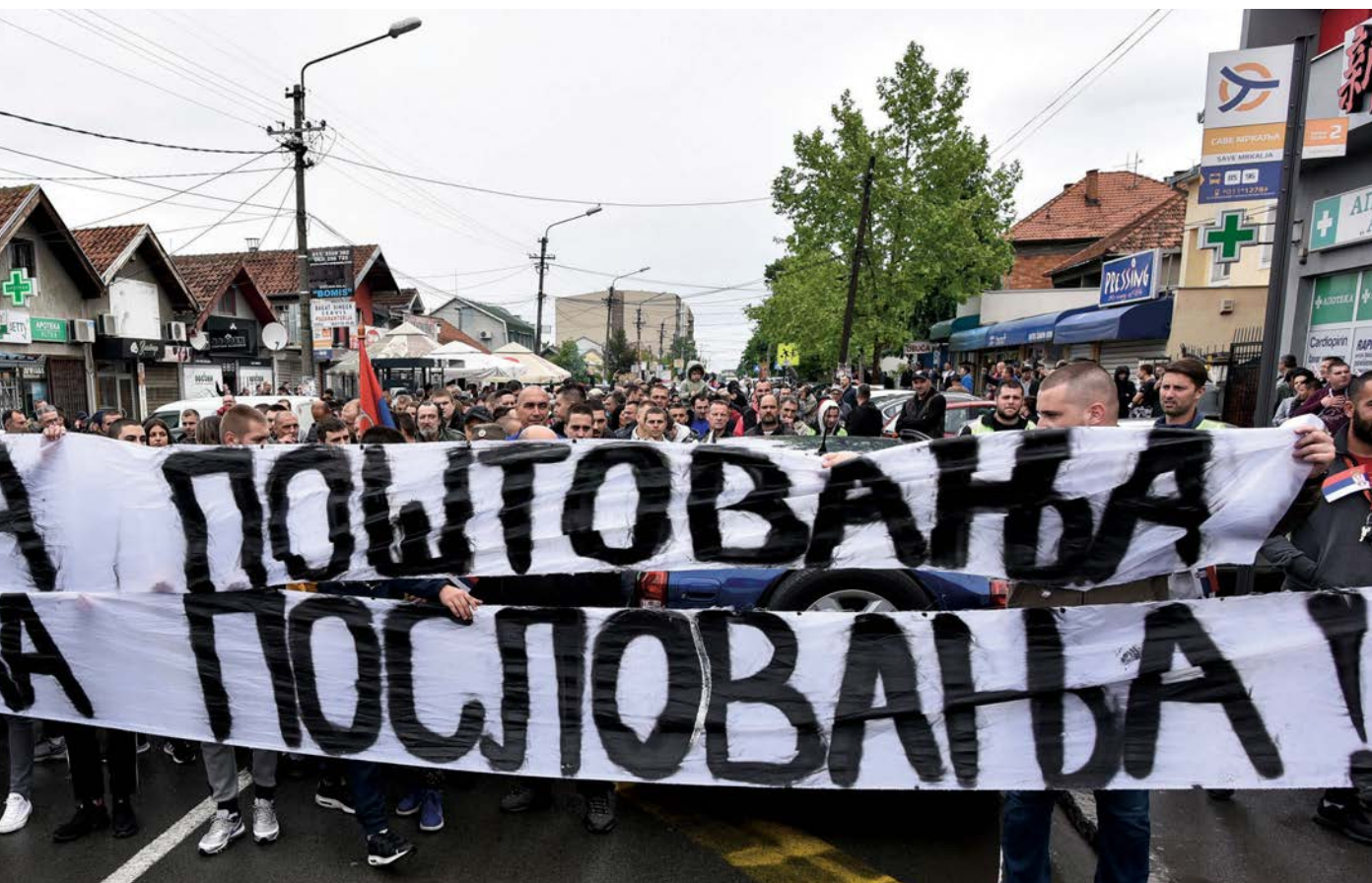

Foto: Snežana Krstić /Blic

■ **Malo je čudno da se ovi tobože samoorganizovani građani okupljaju sa namerom da doslovno iskorene žive ljude, baš u isto vreme kad stara kuka među desničarima najgore vrste – Miša Vacić – najavljuje formiranje građanskih patrola**

šljotine, koji se ili nisu potpisali ili su stali samo svoje inicijale. Da je zaista cela priča izmišljena, dokazuje sledeća rečenica: "Porodica Likaj je poznata po svojim pekarama koje drže širom Vojvodine. Pored Riza, njegov brat Besim Likaj takođe je vlasnik jedne od pekara u Futogu nadomak Novog Sada." Ne, nije. Kao što rekosmo, pretraga na APR-u izbacuje baš mnogo pekara čiji se vlasnici prezivaju Likaj, ali gle čuda, nijedan nije Besim i nijedna pekara se ne nalazi u Futogu.

Ni Gugl pretraga fotografija koju smo pokušali kako bismo utvrdili poreklo sli-

ke ne čini nas pametnijima. Slika muškarca i žene sa dlanovima pojavljuje se samo na pomenutim čudnim sajtoovima. Jedan od autora teksta Fakenews tragača, Lazar Čovs, kaže za "Vreme" da je sliku pretraživao vrlo detaljno: "Radio sam Google, Yandex, Bing, Baidu i Tineye pretragu. Našao sam je na serveru nekih domaćih tabloida u različitim formatima i na ogromnom nezaštićenom foto-serveru pod 'Albanac', ali nigde na netu."

Sva je prilika da je misteriozni gospodin Likaj, koji izgleda zapanjujuće mladoliko za svoje godine, u potpunosti – izmišljen.

ŠTRUDLA SA BOGINJAMA

Međutim, slučaj porodice Osmankać iz Dolova nije nimalo izmišljen. Vrlo stvarno i vrlo ozbiljno, ovi ljudi su držali pekaru "Dva goluba" u mestu nadomak Pančeva (i još jednu u samom Pančevu), sve dok Milica Đurđević Stamenkovski iz organizacije "Zavetnici" nije iskopala fotografije na kojima pokazuju "orla" i one na kojima se slikaju naoružani ispred svoje kuće. Objavila je i njihova imena i prezimena (doduše, pogrešno, jer valjda do njene glave ne dobacuje da se i albansko prezime može završavati na -ć, pa ih je prekrstila u Osmankaće). Njen post su prenele Vesti Online i još nekoliko opskurnih portala. Sasvim dovoljno da se navodni meštani Dolova navodno spontano okupe i protestuju ispred pekare. Prikupili su 250 potpisa u okviru peticije i predali je vlasniku lokala koji je odmah otkazao najam Osmankaćima.

Foto: Internet

SRPSKA DESNICA NA AMERIČKI NAČIN:

Stevan Đokić, direktor Agencije DBA (dole levo) i Miša Vacić, lider Srpske desnice (dole desno) sa prijateljima

Koliko sutradan, Telegraf.rs slavodobitno je objavio da je porodica Osman-kać napustila Dolovo "preko noći". Iako je na APR-u status pekara i dalje aktivan, meštani Dolova potvrđuju za "Vreme" da ona ne radi od marta, baš kao ni ona u Pančevu i još jedna, opet u vlasništvu Albanaca, takođe u Pančevu. Izvesni Gojko Bukazić iz Dolova ispričao je za portal Srbija Danas kako su dolovačka deca jela štrudlu s makom iz pekare "Dva goluba", pa su na putu do škole dobila "neke čudne ospice", iz čega je ovaj zaključio "da nam truju decu". Izgleda da nikom od meštana te osute dece nije palo na pamet da odvede decu kod lekara, baš kao što nikome od novinara nije palo na pamet da proveriti tačno prezime oteranih vlasnika pekare. Ah, da, Dolovčani tvrde kako su viđali članove porodice Osman-kać kako kupuju hleb za sebe u drugoj prodavnici, što im je samo pojačalo sumnje da ih Albanci truju.

Kad podvučemo crtu, na osnovu onoga što možemo da proverimo – najmanje tri porodice pobile su iz Dolova, odnosno Pančeva. Od napada na njih prošlo je nešto više od mesec dana. Možda bi se do sada i vratili da se nije dogodila Borča.

NS DANAS, MALO SUTRA

Ali, između Dolova i Borče dogodio se i Novi Sad. Samo dva dana nakon što je održan protest u Dolovu, portal NS Danas objavljuje nešto što nije ni vest ni informacija nego – govorkanje. Njima je, navodno, neki čitalac dojavio da su albanske pekare u Novom Sadu podigle cene hleba i peciva. Potom mrtvi 'ladni pišu kako oni ne znaju da li je to istina,

pa mole čitaoce da im jave u komentari-ma na Fejsbuku.

U rubrici "O nama" na sajtu NS Danas stoji da su nastali prvo kao Fejsbuk stranica, a onda kao sajt na Vordpres platformi, te da su jedan od retkih portala na ćirilici (nisu). Takođe piše i da se bave građanskim novinarstvom, te da su tu da bi pružili informacije "prvo o našem gradu, zatim o Srbiji, kao i ostale informacije". Dobro. Hajde, nema veze što nemaju impresum, iako je to zakonska obaveza za glasila. Mogu da se izvuku zbog činjenice da se bave građanskim novinarstvom. Ali, utoliko je čudnije što "bacaju kosku" o povećanju cena u albanskim pekarama i mole, zaboga, čitaoce da im jave da li je to istina. Pa, prošetajte se, kolege u pokušaju, svratite u pekaru, pitajte komšiju da li je ovo nešto skuplje nego pre neki dan ili vam se čini. Aman. Naravno, Fakenews tragaču je u udruženju pekara Žitounija Novi Sad rečeno da nemaju informacije ni o kakvom povećanju cena.

Onda se dogodila Borča, pa je NS Danas brže-bolje iskopao svog lokalnog "pekara Đuru". Teki Binaj iz pekare "Violeta" (ne, sudeći prema APR-u, on nije vlasnik), slikao se pored albanske zastave, kod spomenika Ademu Jašariju, pa je još i podelio priču neke devojkice kojoj je majka poginula u Mališevi, mestu koje je, valjda bilo uporište OVK, i kao da mu sve to nije bilo dosta, Binaj je još podelio i post neke autonomaške vojvođanske stranice sa automobilskim tablicama na kojima je registarski broj sa grbom – Vojvodine. Sve ovo ne bismo znali da NS Danas nije preuzeo slike sa prilično zaumne Fejsbuk stranice "Evroazijska unija" i još zaumni-

je stranice "Support for Syria and Bashar al-Assad from the people of Serbia 1" (Podrška za Siriju i Bašara el Asada od naroda Srbije 1). Ne znamo otkud ovo "1", možda ima i 2 i 3... Da nije jezivo, bilo bi urnebesno.

Međutim, priču o zlom albanskom pekaru iz Novog Sada preneli su portali većeg kalibra, pre svih "Večernje novosti", a stvari su postale zastrašujuće onog trenutka kad je već pomenuta "Evroazijska unija" skovala termin "šiptarska pekarska mafija", a portal NS Danas pozvao čitaoce da im dostavljaju imena i adrese pekara koje su u vlasništvu Albanaca.

KAKO JE POČELA BORČA

Ovo poslednje dogodilo se usred eskalacije slučaja Borča o kom sada već sve znamo: i ko je Mon Đuraj, odakle je došao u Borču, ko je momak čija je slika sa Instagrama napravila ovaj kaos, znamo i ko brani i ko napada Đuru, ko su agresivci koji su 28. aprila došli da ga linčuju i pobacali svinjske glave oko pekare... Znamo i da je 3. maja Đuraj otvorio pekaru i delio besplatno pecivo i da su se u najboljem maniru Kju Kluku klana dva dana kasnije ultradesničari, Zavetnici i deo Dveri opet okupili ispred pekare koja tog dana nije radila, noseći prilično glupav transparent "Bez poštovanja nema poslovanja".

U zapečku je ostao samo najbitniji detalj: kako je Borča uopšte počela. Prvo, na osnovu svega što smo do sad naveli, jasno je da je napad na pekaru "Roma" u Borči deo talasa koji je krenuo iz Prokuplja u decembru, zapljusnuo Pančevo i Novi Sad u martu, a onda se vratio malo južno i pretvorio u cunami u Borči. Model je isti: neko iskopa slike vlasnika ili njegovog rođaka na kojima ovaj pokazuje rukama tu orlušinu koju ćemo kasnije detaljno objasniti, stavi to na društvene mreže, onda počne opšte divljanje, koje sa društvenih mreža metastazira na realan život realnih ljudi.

E, pa, počela je od Saše Borojevića, desničara, jednog od dežurnih analitičara TV Pink specijalizovanog za "šiptarsko pitanje" i "porodične vrednosti" i osnivača srednje škole Artimedija. Taj je Borojević, inače, stari potpaljivač moralne panike, naročito na Fejsbuku. Svoje-

**IZMIŠLJENI I PRAVI
PEKAR: Navodni Riza Likaj
i autentični Mon Đuraj**

vremeno je digao dreku koju su tabloidi zdušno preuzeli, oko nekih gaća koje se prodaju na buvljacima, a imaju printane ilustracije ljudskih figura (Borojević je u njima prepoznao decu), u seksualno eksplicitnim pozama. Iako su gaće uvezene iz Kine, Borojević je tvrdio da su na njima "vrednosti koje promoviše zapad". Da je sve počelo od njega, pošto i inače, ako pogledate njegov Fejsbuk profil, izgleda da nema druga posla osim da umišlja razne velikoalbanske agenture po Srbiji, objavili smo prošle nedelje na "Vremenovom" portalu Vugl.rs. Negde je Borojević iskopao fotografiju brata Mona Đuraja staru dve godine i objavio je sa sve imenom pekare. Međutim, biće da nije baš ponosan na to, jer, kad je u pretposljednem Utisku nedelje dramska spisateljica Biljana Srbljanović rekla o kome se radi, Borojević je izbacio nekoliko otrovnih postova na njen račun. Ostaje nejasno što je čačkao mečku ako mu sad smeta da neko javno kaže da je čačkao mečku.

Onda je to preuzeo i prebacio na Twitter Pavle Bihali, lider pokreta Levijatan, koji tvrdi da štiti životinje, ali je u javnosti prepoznatljiviji po lovu na ljude (Dušan Gardinovački, Tomislav Radulović, Srđan Lukić, Daško Milinović, Staša Koprivica... samo su neki od ljudi koji su bili izloženi Bihalijevim hajkama). Iako doslovno pobesni kad mu neko pomene Levijatan dok se obračunava sa onima koje proglašava "komunjarama" (da, on je unuk onog Pavla Bihalića, osnivača Nolit-a), ovaj Pavle Bihali za progon neistomišljenika ipak i te kako koristi reputaciju i socijalni kapital koji je stekao zahvaljujući Levijatenu. Čitaocima koji ne koriste Twitter možda će biti jasnije o čemu se radi kroz sledeću ilustraciju: kad se neko zameri Bihaliću, on pozove armiju pristalica da taj profil prijavljuju Tviteru zbog kršenja pravila. Tviter je, inače, dosta labav po tom pitanju i vrlo retko prijave korisnika imaju ikakvog efekta. Ali, kada nekoliko hiljada korisnika prijavljuje određeni profil, Tviter ga stavi pod privremenu suspenziju dok ne ispita o čemu se radi. Upravo to se dogodilo Sofiji Todorović, koordinatorki projekata Birna, samo zato što živi u Borči i zato što je, čim su se 28. juna razjarene "patriote" ukazale pred pekarom "Roma" otišla da sa lica mesta izveštava šta se doga-

Foto: Internet

Foto: Tanja Valić / Tanjug

đa. Ona je i snimila ono izvinjenje Mona Đuraja, koji ama nikako nije bio kriv za sve što se dogodilo. Ona je i pozvala ljude da prvog radnog dana posle praznika, 3. maja, dođu u pekaru i podrže njenog vlasnika. Apsolutno ništa sumnjivo nije postojalo, pa opet, danima nije mogla da pristupi svom Tviter profilu.

Dakle, 3. maja ispred pekare "Roma" organizovana je akcija podrške Monu Đuraju. Već 5. maja desničari su došli sebi i organizovali novi protest. Deci mlađoj od 10 godina uvalili su srpske zastave i, premda 5. maj nije nikakva slava po julijanskom kalendaru, lomili su nešto što najviše liči na slavski kolač ili česnicu, štagod, tek, nešto što nema nikakvog smisla lomiti u nedelju, 5. maja.

Kad smo već objasnili ko je prvi počeo u slučaju Borča, red je da pomenemo i spornog dvoglavog orla. Možemo da napravimo lošu foru, pa da pitamo kako smo sigurni da taj gest simbolizuje orla, a zapravo su dve šake sa ukrštenim palčevima? Hip hop sastav Wu Tang Clan koristi sličan gest, a kažu da simbolizuje

jedinstvo među ljudima – pet boja kože ljudske rase ujedinjenih u jedno. Ali to je samo loša fora. Prava istina je da taj gest ne simbolizuje Veliku Albaniju, nego samo Albaniju. E sad, što se etnički Albanci, čak i kad su poreklom sa Kosova, ne bi identifikovali sa maticom i zašto to ikome smeta, pitanje je za one koje taj gest "trigueruje" da podivljaju. Te dve šake sa ukrštenim palčevima jedini su način da na znakovnom jeziku gluvoj osobi pomenete Albaniju. Da, tako se na znakovnom jeziku kaže Albanija. Nažalost, tri prsta (kojima se prevlači preko grudi) gest su koji označava Dansku. Ako gluvoj ili gluvonemom osobi hoćete da kažete da ste iz Srbije, treba da skupite svih pet prstiju, okrenete ih nagore i napravite kružni pokret šakom u pravcu kazaljke na satu. Eto, sad svi znamo kako se kaže "Srbija" na znakovnom jeziku. Koga zanimaju ostale zemlje – ima na Jutjubu.

GRADANSKE STRAŽE ILI PARAPOLICIJA

Nego, šta ćemo sa ovim komšijskim stražama koje čuvaju svoj kraj od zlih

KJU KLUKS KLAN PO JULIJANSKOM KALENDARU: Borča, 5. maj 2019.

Fotografije: Snežana Krstić /Blic

za Hrvatsku na posljednjem Mondijalu).

Sudeći po Twitter nalogu Centra DBA, izuzetno podržavaju sve inicijative Vlade Srbije u vezi sa borbom protiv kriminala, obožavaju policiju i redovno kače oglase za prijem u razne policijske uprave, a tu i tamo se druže i sa – pokretom Levijatan. Da cela ekipa koja se obrušila na albanske pekare ostane u domenu parapolicije, pobrinuo se i Saša Borojević, kom na Fejsbuk profilu stoji da je povezan i sa nečim što se zove IPA Srbija – Internacionalna policijska asocijacija. Sudeći po njihovom sajtu, to je "strukovna organizacija policajaca, formirana 1. januara 1950. godine, koja okuplja preko 600.000 članova u 67 država sveta." Međutim, zvanični IPA sajt kaže da do 2018. ova organizacija ima 360.000 članova u 65 zemalja.

Sve u svemu, imamo na delu desničarenje i konzervativizam teških boja. Problem je što ovo nije ona stara desnica na kakvu smo naučili. Ako je ista štetno u poslednjih 20 godina zaista uvezeno sa zapada, onda je to ovo. Šablon je isti kao kod američkih konzervativaca. I oni se zalažu za naoružavanje naroda, samorganizuju se da napadaju i linčuju (nismo slučajno pomenuli Kju Kluks klan). Uz to, Amerika je država sa najvećim brojem građanskih patrola, a u poslednjih 10 godina delovanje ovih grupa dovelo je do tri ubistva, zbog čega su građanske patrola na lošem glasu i imaju sve manje članova. Najpoznatiji incident jeste ubistvo sedamnaestogodišnjeg afroamerikanca Trejvona Martina 2012. godine na Floridi. Ubio ga je pripadnik građanske patrola Džordž Cimerman. Na sudu je oslobođen, ali je ubistvo pokrenulo talas nemira i otvaranje pitanja položaja crnačke populacije u SAD. Nije nikakva tajna da konzervativna bela većina želi Ameriku bez crnaca.

Neko je već negde napisao da "branitelji" srpstva kojima smetaju pekare, svi odreda žele Kosovo u Srbiji i upitao kako to zamišljaju ako ne mogu da podnesu Albance u Borči, Pančevu, Novom Sadu... Pravo pitanje je, zapravo, kakvo to Kosovo oni zamišljaju? Po svemu sudeći, Kosovo bez Albanaca.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

pekara i opasnih kifli? Ta priča je tek burek sa bezbroj kora. Malo je čudno da se ovi tobože samoorganizovani građani okupljaju sa namerom da doslovno iskorene nešto, u ovom slučaju, žive ljude, baš u isto vreme kad stara kuka među desničarima najgore vrste – Miša Vacić – najavljuje formiranje građanskih patrola koje treba, kao, da se bore protiv kriminala. Paralelno, najveći deo sajtova koji su širili histeriju oko albanskih pekara veliča i slavi baš Mišu Vacića. Pa onda, u nedelju, 5. maja, Politika objavljuje istraživanje Centra za bezbednost, istrage i odbranu DBA po kom 80 odsto roditelja u Srbiji podržava uvođenje građanskih patrola: "Istraživanje agencije DBA pokazalo da bi više od 80 odsto roditelja podržalo ideju da se za pomoć MUP-u u borbi protiv maloletničkog kriminala dobrovoljno uključe civili." Uzorak na kom je istraživanje rađeno – 208 roditelja.

No, od tog smešnog uzorka mnogo je zanimljivije šta je i ko je zapravo Centar za bezbednost, istrage i odbranu DBA.

Reč je o nevladinoj organizaciji koju je osnovala "Kontrainformativna agencija DBA", zapravo, najobičnija detektivska agencija koja se, sudeći po nastupima direktora Stevana Đokića, mahom bavi istraživanjem švaleracija. Međutim... Isti taj Stevan Đokić je član Srpske desnice Miše Vacića, a ideja o građanskim patrolama im je zajednička. I to nije sve. Centar DBA organizuje razne čudne obuke – "Taktike tajnog praćenja", "Basic Shooting" (osnove pucanja iz vatrenog oružja), "Postupanje u situaciji nestanka dece", "Sekte – prvi nivo" i tako dalje... Centar izdaje i svoje značke, koje po opisu iz pravilnika veoma podsećaju na policijske (imaju metalni deo i žig). Ima još... Među partnerima centra navedene su razne čudne rumunske policijske organizacije, jedna agencija za obezbeđenje iz Njujorka i – advokat Vladimir Đukanović. Tako je, čuveni Đuka, narodni poslanik Srpske napredne stranke, njeno oko-relo desno krilo, vatreni jutjuber i veliki mrzitelj Novaka Đokovića (jer je navijao

Lepet troprstog orla

Šta misle glave i šta čine ruke u javnom prostoru, i kako se oko toga diže "patriotska" moralna panika

Svi imamo albume – dobro, foldere – s fotografijama i u njih pohranjujemo svoj život, odnosno ljude i trenutke koji nam dovoljno znače da želimo da ih sačuvamo od poroznosti pukog, "klot" sećanja. Postoje, međutim, u svačijem životu i *albumi nesnimljenih fotografija*: onih na kojima su zabeleženi – to jest, nisu zabeleženi! – trenuci koji po svemu spadaju u one dostojne ovekovečenja, ali iz nekog razloga nisu "okinuti" i sačuvani od efemerosti, od evaporacije u vremenu.

Jedan od mojih "fotografskih" prizora koji nisu doživeli milost uobličenja u fotografiji odigrao se pre deceniju i kusur, na možda i prvom posleratnom letovanju na severnom Jadranu. U šetnji Rijekom naišli smo na pravoslavnu crkvu; oslonio sam se na ogradu, O. se upravo spremila da me uslika u toj pozi a ja sam u magnovenju, uz obešenjački osmeh, isukao tri prsta, onaj tobože "srpski" i "pravoslavni" simbol iz petparačkog imaginarijuma devedesetih i potonjih godina. O. je, kao ozbiljna i odrasla osoba, promptno spustila fotoaparata i s indignacijom odbila da me slika *tako*, a meni se činilo da samo *tako* ima nekog smisla, inače, čemu uopšte fotografija? Zar zbog udovoljavanja dosadnom "turističkom" rituelu? I tako taj momenat tobožnje simboličke transgresije u dubini "neprijateljske" teritorije nikada nije dokumentovan. I danas mi je žao zbog toga: da jeste, ta bi fotografija sada krasila ili ružila ovu kolumnu.

Šta bi bilo da je fotografija ipak nastala (a nije)? Šta bi, dalje, bilo da imam tzv. društvene mreže (a nemam)? Šta bi, na posletku, bilo da sam fotografiju koje nema okačio na društvene mreže koje ne pletem? Da li bi se negde – i gde tačno, pitam se? – okupila prosvjednička grupa pravedno ogorčenih hrvatskih domoljuba koja bi zahtevala da mi se zabrani ulazak u Hrvatsku zbog prestupničkog čina javnog i demonstrativnog isticanja "neprijateljskog" simbola usred države čije sam gostoprimstvo tako brutalno zloupotrebio?

I nije ovde kraj pitanjima i dilemama. Zašto sam, zaboga, uopšte isukao ta tri prsta u Rijeci? Na to bih mogao da odgovorim kontrapitanjem: a *gde* da ih isučem, keve ti, zar u Beogradu?! Pih! Samo kukavice i pizdeki to rade tako... U Beogradu bi imalo smisla poigrati se s nekim, šta znam, "hrvatskim" ili "albanskim" simbolom iz istog onog idiotskog kataloga. Na primer, zalepetati krilima tzv. albanskog orla u Knez Mihailovoj... Ali, zaboga, zašto uopšte isticati "tri prsta" ili bilo šta drugo od te sorte? E, to je već mnogo bolje i smislenije pitanje. Moj motiv, zapravo trenutni impuls, spontani poriv koji je proistekao iz načina na koji funkcioniše moj um, bio je, mislim da je najtačnije tako reći, infantilno-obešenjački. Bila je to sitna, suštinski privatna (mada odigrana u javnom

prostoru) i samosvrhovita provokacija koja zapravo nije imala pravog "spoljnog" adresata.

A šta je bio njen eventualni smisao? U čovekove činove upisuje se niz značenja i konotacija koje nije uvek lako odgonetnuti ako ne poznajete kontekst i pozadinu. U mom malom riječkom performansu, jedan važan sloj tog čina je da to činim baš ja, a to nije bez značenja, naročito onih koje bi u njega upisali drugi; drugi sloj je da to činim pred pravoslavnom crkvom, treći da to činim u Hrvatskoj. Kada se ti motivi i njihovi simbolički prtljazi ukrste, dobije se mala, igriva poruga a "mom" nacionalnom simbolu (koji nije ni nacionalni, a kamoli da je moj) i ekipi koja na njega uredno onanira, ali i paranoji onih koji bi na taj troprsti ambijentalni usklik – da su ga uočili, bilo neposredno ili preko nekog foto ili video zapisa – odreagovali kao na drzak izazov ili čak neprijateljski čin simboličke okupacione agresije usred "njihovog" prostora, u kojem su legitimni samo "njihovi", a ne i "moji" simboli.

Šta li je mislio onaj momak, Albanac sa Kosova, radnik u pekari svog brata u Borči, dok se veselo kliberio uslikavajući se sa "albanskim orlom" u vidu razmahanih ruku usred glavne beogradske štrafte? Nemam pojma, ali zapravo nije ni važno. Sadržaj nečije glave ne podleže inkriminaciji bilo koje vrste, uključujući i tzv. moralnu. Važno je, dakle, ono što su radile ruke... Ali, čekaj malo: *da li je važno*? Ako jeste, onda na koji način, iz kojih razloga, s kojim pokrićem i s kakvim posledicama?

Da li je ono što su ruke famoznog pekarevog brata učinile definisano kao krivično ili prekršajno delo, ili bar akt protiv javnog morala? Nema dokaza da jeste; naprotiv, ima dokaza da nije. E sad, da li je taj gest moguće čitati i kao infantilno-idiotsku provokaciju? O, naravno da je moguće, s obzirom na kontekst u kojem se "performans" odigrava, ali nije li malo odviše indikativno da su tom, recimo, provokacijom najviše isprovocirani baš oni koji su i sami skloni istoj takvoj *identitetskoj* simbolici, ali dakako "srpskoj", nipošto "šiptarskoj"? I ne bi li baš oni s velikom nasladom simbolički prosrbovali po prištinskoj glavnoj džadi, samo da im se ukaže prilika i da skupe mudanca za tako nešto? Oh da, pardoniram, zaboravih na trenutak u čemu je "suštinska" razlika: oni su i u Prištini svoji na svome, na Svetoj Srpskoj Zemlji, dočim je pekarev brat večiti podstanar na tuđoj zemlji čak i u rodnom Prizrenu, kamoli u prestonom Beogradu, jel'da? Dobro, a šta je u svemu tome kriv pekar? Pa, kriv je što je brat onog koji lepeće rukama kao krilima. Ne samo brat u smislu da ih je rodila ista majka (mada jeste) nego *brat po orlu*, ako me razumete. A braća po prstima, eto, ne vole braću po orlu, pa to ti je. Mada su jedni drugima braća po pameti, i po koječemu još.

Predsednikov kosovski safari

Kako sam kao jedna od etiketiranih doživela predsednikove izjave o tome da smo neprijatelji Srbije, pitaju me posle Vučićevih izjava. Doživljam ih kao duboko neetičke, istovremeno i opasne i visoko rizične, pre svega po bezbednost srpskih novinara na Kosovu i Metohiji

Izvinjavam se, meni to nije teško da kažem, ali da li sam suštinski rekao istinu, govoreći o strancima koji žele slabiju Srbiju? Pa, nema nikakve sumnje da sam rekao istinu, a to nije jedini slučaj u našoj zemlji, to je slučaj u brojnim zemljama širom sveta, to je modus operandi, izgovorio je prošle nedelje Aleksandar Vučić u emisiji Hit tvit TV Pink. To je trebalo da bude izvinjenje predsednika Srbije malim srpskim medijima na Kosovu, ali suštinski, po njegovim tvrdnjama, velikim agentima koji rade protiv državne tekovine "srpsko jedinstvo".

Njih je, to jest nas, u nekoliko navrata prošle nedelje – od intervjua "Frankfurter algemajne cajtungu" do izjava u Pekingu, optužio za agenturno delovanje i zgoditak od miliona dolara.

Evo i drugog dela izvinjenja po sletanju u Beograd: "Evo, ja im se izvinjavam. Svima se izvinjavam koji su povređeni, što meni nikada nije problem da se izvinim za bilo šta, čak i kada nisam pominjao medije i nijedan nisam pomenuo. Ničije ime nisam izgovorio, već sam kritikovao pre svega one za koje znam da su tu hajku pokrenuli, a reč je o strancima i znam zašto im je potrebno rušenje Severa Kosova. Kada sam o tome govorio, pa ne mislite valjda... Sreća, pa Rada Trajković nije novinar pa smem da izgovorim... Ne mislite valjda da je ona sama smislila da je država Srbija ubila Olivera Ivanovića".

Protumačio je na Pinku i šta je u Pekingu, posle razgovora sa Si Đinpingom i Putinom, dva puta rekao medijskim ekipama iz Srbije koje su ga pratile, a što je javnost protumačila kao mnogo važne informacije:

"...I da sam kriv za nešto gde nisam pomenuo nijedan medij. Nijedan medij nisam pomenuo. Nikog nisam pomenuo po imence, ali sam rekao da su stranci osnivali medije koji treba da rade na kriminalizaciji Srba i davali milione. Oni su rekli – to je Vučićev napad na nezavisne medije. Ne, ne, to je napad na strane službe, ali, evo, ja prihvatam da sam i za to kriv, a reći ću vam i zašto: zato što neko može da razume da mu je zato dozvoljeno da nekoga od ljudi koji u takvim medijima rade može da napadne."

Predsednik je ovim izjavama, izgleda, odustao od ofanzive na srpske medije sa KiM-a, barem privremeno. Videćemo da li će se i u kojoj formi ona nastaviti. Ali ako protumačimo rečenične sklopove, nema ni "i", ni "z" od izvinjenja, već ima poziva na linč: stranci, to jest, strane agenturne službe ruše Sever Kosova

Piše: **Tatjana Lazarević**

Glavna urednica
portala Kossev

i osnovali su medije kojima su dali milione da kriminalizuju Srbe, a ja ću sada da se izvinim što sam rekao istinu da neko ne napadne nekog od ljudi koji rade u takvim medijima.

U slobodnom, ali kontekstualno tačnom prevodu, predsednik je rekao: patriote, napadnite srpske plaćeničke izdajnike. Svojim zapadnim partnerima saopštio je: ja sam se izvinio, ne odgovaram ukoliko ekstremni Srbi napadnu novinare iz takvih medija.

VASKRŠNJA POSLANICA IZ PEKINGA

Da se podsetimo na to šta je rekao predsednik u Pekingu, a potom i ja otkucala za tastaturom u Kosovskoj Mitrovici, pošto sam se vratila s praga prethodno spremna da sa porodicom krenem u predvaskršnju subotnju kupovinu. U međuvremenu su se već javili i prvi ljubitelji ovog "kosovskog safarija" na novinare – Vladimir Đukanović i FB stranica "Beograd je naš grad".

"Pokušavaju da potkupe deo naših ljudi, organizuju medijsku agenturnu mrežu, posebno na Severu Kosova, milione dolara plaćaju i to vam postaju glavni snabdevači informacija i u centralnoj Srbiji i u mnogim drugim mestima, direktno plaćeni spolja, samo da bi srušili jedinstvo srpskog naroda na Severu Kosova i Metohije i u drugim delovima Kosova i Metohije, takođe, i pošto i to ne ide, onda nastavite da vršite pritisak na Srbiju. I sad me pitajte da li sam bio srećan u razgovorima sa predsednikom Sijem i da li sam zadovoljan u razgovorima sa predsednikom Putinom? Pa, jesam. Razumeju taj problem, vide ljudi, nisu čoravi, normalni ljudi, ne znam šta još da vam kažem", rekao je Vučić.

"Pa, pogledajte samo koliko su svojih medija stvorili na Severu Kosova stranci, koliko su medija stvorili stranci samo da bi razorili ugled Srpske liste, pogledajte sve kampanje koje se vode za kriminalizaciju Severa Kosova, za kriminalizaciju Srba na Kosovu... Džabe vam je 10 medija koje ste napravili od Kosovske Mitrovice do Leposavića, Gračanice i svih mogućih. Džabe vam je milione dolara koje ste u to uložili, neće Srbi, Srbi znaju za šta su, Srbi znaju koju zastavu podržavaju i koju državu vole. Srbi na Kosovu imaju svoj crveno-plavo-beli barjak, crveno-plavo-belu zastavu, nemaju drugu", reči su predsednika Srbije.

Portal koji uređujem jedan je od medija na Severu; jedan od najmlađih, a mnogi kažu – jedan od vodećih. Dobitnici smo nagrade Dušan Bogavac za etiku i hrabrost za prošlu godinu, a ja sam ličnost godine takođe za 2018. redakcije lista "Vreme". Ogromna čast za nas, još veća obaveza. Važno priznanje da se ono što radimo vidi i prepoznaje u Beogradu, regionu i šire.

U desetkovanoj srpskoj zajednici na Kosovu i Metohiji živa je medijska scena. Ima više redakcija na srpskom – od Gračanice, Čaglavice, Šilova, preko Goraždevca, Kosovske Mitrovice do Leposavića. To su male redakcije koje rade, može se reći – neprekidno, baš kao i predsednik, sa prosečno četiri do pet sati novinarskog sna, često još manje. Upravo u naporu da, kako predsednik kaže, budemo “glavni snabdevači informacijama”.

Kako sam kao jedna od etiketiranih doživela predsednikove izjave o tome da smo neprijatelji Srbije, pitaju me posle Vučićevih izjava.

Doživljam ih kao duboko neetičke, istovremeno i opasne i visoko rizične, pre svega po bezbednost srpskih novinara na Kosovu i Metohiji. Ono što nije sportski ferplej, a jeste niski udarac.

Doživljam ih kao rizične i za samog predsednika Srbije. Ne tvrdim da su trenutno rizične personalno po Aleksandra Vučića, zato što političar Aleksandar Vučić govori nepromenjeno u odnosu na svoj višedecenijski kulturološko-verbalni radikalski obrazac i napreduje u državničkoj karijeri, ali su rizične za ugled institucije koju u ovom trenutku Aleksandar Vučić predstavlja.

On ovim izjavama urušava instituciju Predsednika Republike i, potencijalno, u javnosti ostavlja adresu na koju će se upreti prst ka krivcu mogućeg novog napada na srpske medije i novinare sa Kosova koje sada možemo da očekujemo.

A jeste otvorio front, prilično širok da očekujemo napade raznovrsnih lovaca u ovom kosovskom safariju na malobrojne zverke. Tu je poziv na juriš za potencijalno sve njegove pristalice, za sve njegove neprijatelje, za sve zajedničke mrzitelje slobode govora, za sve fobičare na ljudske slobode, demokratiju i pristojnost, za one koji nisu srećni što Srbi opstaju na Kosovu i Metohiji, za sve čuvarе Srbije od stalnog neprijatelja i mrzitelja Srba i srpstva, istovremeno neraspoložene i nenaučene da prvo svojim samopregalaštvom urade nešto korisno svakog dana za tu istu otadžbinu.

DOBRO POZNAT MANIR

Da predsednikove izjave nisu sadržale dva elementa koja sam prethodno navela – neetičnost i rizičnost po našu bezbednost, ne bi bile vredne ijednog komentara, s obzirom na to da se jednostavno radi o netačnim informacijama.

Prema svemu onome što znam o radu medija na srpskom jeziku na Kosovu i Metohiji, uključujući nas, u njima nisam prepoznala ništa od navoda iz Pekinga, osim u segmentu da srpske redakcije koriste međunarodne fondove. Za razliku od medija na albanskom i njihovog živog poslovanja, nijedan od srpskih medija na Kosovu i Metohiji ne posluje tržišno, jer tržište za srpski narod ne postoji. Tačno je da se finansiramo na osnovu podnošenja predloga projekata, kao sve nevladine organizacije, i to od međunarodnih donatora. Neki konkurišu i za programe srpskih, odnosno kosovskih vladinih ministarstava. Svakako da ni u ovom delu ne bih prepoznala oznaku “milioni dolara”, bar ne da je ja znam, a slažem se da su uloženi, barem formalno, veliki novci proteklih 20 godina za medije na Kosovu. Štaviše, jedan sam od oštrijih kritičara transparentnosti i svrsishodnosti toka ovih sredstava.

Kao državljanka Srbije, premda sa pasošem koordinacione uprave, brine me još nešto posle ovakvih izjava predsednika Re-

publike. Trebalo bi da mi je sada već jasno kako su organi koji brinu o bezbednosti Srbije i njenom ustavnom poretku u debelom operativnom radu sa nama, imajući u vidu da smo ovako opasni neprijatelji državnih interesa. Pritom, da sam na mestu BIA, VOA, VBA i pravosudnih organa, veoma bih se zabrinula time što je predsednik izašao javno sa navodima iz obrade, odnosno istrage, dok su isti u toku.

Šta ćemo sada sa ovakvom reakcijom institucije Predsednika Republike? Kako nadležne institucije ovo ocenjuju, šta će da preduzmu i kako dalje?

Kažu mi prijatelji i saradnici – to je Vučić, znaš Vučića, sad ste vi na redu, čuvajte se...

Poznajući dosadašnji manir obraćanja u javnosti predsednika Srbije, svakako nije teško da se primeti da su posle demonizacije i negativne kampanje protiv svih srpskih političara sa Kosova i Metohije koji nisu deo SNS, a usudili su se da istupe javno, od kojih je najbrutalnije prošao Oliver Ivanović, a potom i crkvenih velikodostojnika raško-prizrenske eparhije, vladike Teodosija i arhimandrita Save Janjića, na red konačno došli i mali mediji na srpskom jeziku.

Za sada još uvek verbalni napad na srpske novinare sa KiM-a dolazi usred praktično nepostojeće predizborne kampanje Srpske liste, koju podržava SNS i predsednik Vučić, u koju se, istini za volju, sama uvalila sa politikom – *izlazimo iz kosovskih institucija i one ne postoje više na Severu, imamo uslove, ispunite ih pa da se vratimo, a u međuvremenu nastavite da nam isplaćujete kosovske plate za funkcije koje smo ugasili, niste ispunili uslove ali vратиćemo se, hoćemo da se vratimo u kosovske institucije koje smo ukinuli ali nam sada oni ne daju, ipak su nas pustili i mi ćemo da pobedimo opet, a na kraju ćemo da damo ostavke.*

Srpska lista za ove izbore praktično nema protivkandidata među Srbima. Jedan protivkandidat ubijen je 2013, a drugi ubrzo zatvoren, a onda 2017. je spaljen automobil dvojici protivkandidata, a onaj zatvoren 2014. pušten je, pa posle izbora 2018. isto ubijen... A Srbi sa Severa nisu hteli ni te izbore 2013. ni one 2017, a još manje ove jer ih je sve raspisao kosovski predsednik. Mnogi se i dalje nadaju srpskim izborima, pa makar ih raspisao i Vučić.

Tako, u izostanku protivkandidata, užasavam se pomisli da će medije, sudeći po svemu do sada, staviti kao “protivkandidata” za bespoštenu i brutalnu kampanju nalik na one vođene do sada. Užasava me pomisao da spin majstori i onaj neetički deo PR menadžera, i posle ovoliko decenija i zla koje nam se dogodilo, ne odustaju od negativnih kampanja, a da sada u njih, mimo našeg medijskog rada, opredeljenja za novinarstvo, uverenja o radnoj etici i radnog opisa, suprotno našoj volji, na silu – u nepostojeću kampanju uvlače medije.

Moja se porodica istovremeno užasava što nastavljam da ignorišem naš mali porodični svet, zato što nisam očistila kuću, ofarbala jaja, zato što nismo otišli u Vaskršnju kupovinu i nismo se jedni drugima nasmejali i zagrlili se. Znam da je tako i u domovima mojih koleginica i kolega. Uz sve razumevanje za važnost i poštovanje novinarskog rada, ne razumeju zašto i ovaj Vaskrs treba da prođe sa Vučićem.

Hristos voskrese!

¶

Glad za pravdom

Ključno pitanje nije zašto Maja Pavlović štrajkuje glađu; to je, iako radikalno, logičan potez očajne vlasnice televizije koja ne može da se izbori sa stoglavom državnom aždajom.

Ključno pitanje je zašto druge lokalne televizije koje imaju sličan problem – smerno čute

Kada su, u junu prošle godine, novinarska i medijska udruženja odlučila da pregovaraju sa Vladom Srbije i pokušaju da reše neka od gorućih, takoreći smrtonosnih problema medija i novinara, mislili su, između ostalog, i na one nedaće zbog kojih je Maja Pavlović, vlasnica novosadske televizije Kanal 9, štrajkovala glađu više od 20 dana. Ona je ozbiljno ugrozila svoje zdravlje, ali je na jedan dramatičan način uspjela u žižu javnosti da stavi ne samo probleme svoje medijske kuće već uopšte brojne i kompleksne poteškoće sa kojima se suočavaju novinari i mediji, osobito oni lokalni i regionalni, u zemlji Srbiji. Dok nastaje ovaj tekst, saopšteno je da je Maja Pavlović okončala štrajk glađu nakon sastanka sa premijerkom Anom Brnabić. Mada joj nisu ispunjeni svi zahtevi (vidi okvir Devet zahteva), Pavlovićeva je izjavila kako će verovati institucijama da će zajedno raditi na ispunjenju dva sporna zahteva.

SADISTIČKA OFANZIVA

Inače, pregovori novinarskih i medijskih udruženja sa Vladom Srbije, odnosno njenim legendarnim Koordinacionim telom na čijem čelu je bila Suzana Vasiljević, savetnica predsednika Aleksandra Vučića, iako su trajali više od šest meseci, nisu se makli dalje od početka. Zamrznuti su pre nego što su se odmrzli. Doživeli su kliničku smrt pre nego su oživele. Zapelo je ne kod toga šta vlast treba da učini da se poboljša ambijent za medijske slobode (do toga se nije ni došlo), nego šta, za početak, treba da prestane da radi. Udruženja su kao primarni stavili zahtev da vlast pod hitno prestane da etiketira novinare i medije koji ne izveštavaju po njenoj volji i na različite načine im stvara brojne probleme. Ili, jednostavnije rečeno, ako ne želi da im pomogne, da ih bar ostavi da rade na miru. I tu se stalo. Vlast je, skoro sadistički, posle tog primarnog zahteva krenula u ofan-

zivu ka nezavisnim medijima i novinara, a vrhunac je bio – spaljivanje kuće Milana Jovanovića u Vršinu.

Bilo je svakako naivno očekivati da će vlast hteti da menja stvari u medijskom sektoru, jer upravo njena snaga počiva na surovo falsifikovanoj slici stvarnosti koja se kreira u ogromnoj većini medija, a po kojoj živimo u najboljem od svih svetova predvođeni najboljim od svih vladara. Karakteristika naše medijske scene, slično kao za vreme procvata brežnjevizma u SSSR-u, jeste futurizam, odnosno zagledanost u bolju budućnost. Poznat je radiojerevanski štos: navodno su sovjetski naučnici utvrdili da će u budućnosti svaka sovjetska porodica imati svoj privatni helikopter. Kada su slušaoci Radio Jerevana pitali a koji će im davati helikopter, odgovor je glasio: "Kako zašto? Čujete kako je u Lenjingradu stiglo ulje, a vi sednete u helikopter i kupite ulje." Tako će i futuristički metro u Beogradu služiti da se njime lakše prebacimo od institucije do institucije kako bismo demonstrirali pred njima ili štrajkovali glađu.

A sama brojnost institucija koje Maja Pavlović apostrofira u svojim devet zahteva upućenih vlastima dovoljno govori o tome šta znači voditi jedan elektronski medij u Srbiji. Ona spominje organizacije koje štite prava autora muzike i muzičkih izdavača, SOKOJ i OFPS, Ministarstvo telekomunikacija, Regulatorno telo za elektronske medije (REM), RATEL, JP Emisija tehnika i veze, Telekom Srbije, Ministarstvo finansija, Grad Novi Sad, Poresku upravu, Ustavni sud, Upravni sud, Ministarstvo prosvete, Ministarstvo kulture i informisanja... Spisak bi se mogao nastaviti, a u pitanju su razne institucije/organizacije sa kojim dolazite u dodir i koji utiču na vaš rad ukoliko ste vlasnik elektronskog medija. U normalnim državama, one bi služile da vam pojednostave i olakšaju rad, da naprave povoljno i predvidljivo okruženje. A u nenormalnim drž-

avama, opet, svaka od njih se može (zlo) upotrebiti da vam oteža rad ukoliko niste spremni da svakodnevno kršite novinarski kodeks, i predsednika države i šefove lokalnih samouprava proglašavate za svete i bezgrešne ljude koje nam je direktno Bog poslao.

Kreatori zakona su pretpostavljali da će stvaranje širokog spektra institucija, uključujući stvaranje tzv. nezavisnih regulatornih tela, onemogućiti politički uticaj na medije, a desilo se upravo suprotno: vlast ima ogromni arsenal oružja u rukama i može da bira koje će da upotrebi protiv vas.

PUMPANJE REŽIMSKIH MEDIJA

Na slučaju Kanala 9 odrazile su se skoro sve devijacije naše medijske i političke scene u proteklih desetak godina. Ne radi se samo o nedvosmisleno lošim namerama vlasti da se uspostavi i održi strogo kontrolisani medijski kaos već i o potpunom nesaglasju institucija koje, i bez namere, dodatno proizvode konfuziju. Javnost, recimo, još ne zna odgovor na pitanje ko je zadužen za sprovođenje medijskih zakona na lokalnu i odgovoran za kolaps sistema konkursnog sufinansiranja medija, koji se pretvorio u mehanizam za upumpavanje budžetskog novca u režimske medije i porodice zadužene za njihovo funkcionisanje. Ministarstvo kulture i informisanja i Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, godina ma već, međusobno prebacuju odgovornost kao nekakva deca koja su upravo učinila zlodelo. Uglavnom, televizije kakav je Kanal 9, na kojoj gostuju i oni koji se nalaze na "crnim listama" režimskih medija, nikako ne mogu da računaju da će dobiti iole pristojna sredstva u partijskoj raspodeli državnog novca koji bi trebalo – vredi podsetiti s vremena na vreme – da bude usmeren u tzv. javni interes.

Zgrada Kanala 9 je, nakon rušenja objekta RTV Novi Sad na Mišeluku to-

kom NATO intervencije, zapravo jedino namenski građeno televizijsko zdanje u Novom Sadu. Zgradu je izgradio otac Maje Pavlović, Nemanja, koji je 2006. godine umro u Urgentnom centru u Novom Sadu nakon što su ga dvojica nasilnika pretukli prethodno ga optuživši da im je u navodnom saobraćajnom incidentu ogrebao auto marke "jugo". Nekada je Kanal 9 imao pedesetak zaposlenih, a danas ova zgrada pomalo podseća na kuću duhova. Kriza dugo već traje, ali se pad posebno oseća nakon dolaska naprednjaka na vlast. Iako daleko od savršenih, prethodne vlasti su imale više sluha za uređivačku politiku ove televizije, koja je u Novom Sadu i okolini poznata po gostovanjima ljudi najrazličitijih političkih opcija i ideoloških svetonazora. Naprednjaci su zavrnuili slavine i raskinuli ugovore

koje je ova televizija imala sa pojedinim javnim preduzećima.

Do 2015. godine i privatizacije medija, Kanal 9 je imao nelojalnu konkurenciju u lokalnom javnom preduzeću TV Novosadska (prethodno Apollo), kojeg su – kao i ostale televizije u javnom vlasništvu – stranke međusobno razmenjivale kao izborni plen. Osim što je bila utočište partijskih kadrova, Novosadska je crpela budžetski novac po raznim osnovama, pa je bila u mogućnosti da reklamni prostor i druge usluge nudi po veoma niskim cenama. Privatizacija, nažalost, nije ništa suštinski izmenila, javne televizije su postale partijske, pa i dalje na različite načine predstavljaju nelojalnu konkurenciju i u njih se nekontrolisano sliva ogroman novac građana, i to ne samo putem konkursnog sufinansiranja.

Potom je Kanal 9, kao i druge lokalne televizije, u procesu digitalizacije takoreći nasilno postao regionalni emiter, čime su nameti koje ova medijska kuća plaća – drastično uvećani. Iako je televizija imala lokalnu frekvenciju i nikada nije potpisala bilo kakvu saglasnost ili ugovor kojom postaje regionalna, to nije sprečilo državu da joj "iz tehničkih razloga" razne naknade naplaćuje po višestruko višoj ceni. Prema rečima Maje Pavlović, Kanal 9 treba da plaća oko 200.000 dinara mesečno REM-u, sličan iznos je dužna da plati JP ETV za usluge emitovanja, a za OFPS i SOKOJ bi trebalo da izdvoji još 120.000 dinara (po 60.000). Dakle, na početku meseca, Kanal 9 kreće sa više od pola miliona dinara minusa. Samo neko ko nema pojma kako funkcionišu lokalne televizije neće reći da ova činjenica deluje tragikomično. Šta zna dete šta su dve tone!

Ne treba zaboraviti ni druge otežavajuće okolnosti. Naša medijska scena već godinama je sve centralizovanija. Novac za reklamiranje koje su nekada kompanije – bar jednim delom – dodeljivale preko svojih lokalnih filijala, sada se raspoređuje putem "zloglasnih" marketinških agencija. One su ili veoma surove i interesuju ih samo nacionalni emiteri sa velikim "impaktom", ili su partijske ispostave koje novac dodeljuju prema direktivi. Takoreći, agencije – namerno ili ne – dodatno centralizuju medijsku scenu i cementiraju politički uticaj na medije, podstičući upravo one medije koje sama država favorizuje.

SLUČAJ KANALA 9

Maja Pavlović je, inače, i prošle godine štrajkovala glađu nakon što je JP ETV ugasio signal Kanala 9 zbog neplaćenih obaveza. Ona je i tada tvrdila da država ovoj televiziji duguje višestruko veći iznos od onoga koji Kanal 9 duguje njenom javnom preduzeću. Tada je prekinula štrajk jer je rešavanje ovog duga odloženo na godinu dana. Takođe, obećano joj je da će se problemi sa drastično uvećanim naknadama za emitere nakon digitalizacije – ubrzano rešavati. Nažalost, ništa od toga nije učinjeno, a ona i danas zahteva od Ministarstva telekomunikacija da pokrene inicijativu za izmenu Pravilnika o naknadama ETV za lokalne emitere, jer je konkurs za lokalne emitere raspisan nakon što je država

Devet zahteva

Maja Pavlović je vlastima u Srbiji ispostavila devet zahteva, ali je odlučila da prestane sa štrajkom glađu ukoliko budu uvažena prva četiri. Do zaključenja ovog broja, faktički su ispunjena tri zahteva i fitalj četvrtog.

Ona je tražila da se pod hitno odblokira račun Kanala 9 po tužbi OFPS-a, te da se vrati novac koji je prinudnom naplatom sa računa televizije otišao na račun ove organizacije koja štiti prava muzičkih izdavača. U trenutku pisanja ovog teksta, račun je odblokiran, ali samo na trideset dana. Sredstva nisu vraćena, i to predstavlja sporno mesto zbog kojeg ona nastavlja štrajk glađu. Pavlovićeva nije dobila ni odgovor na deo ovog, prvog zahteva koji glasi da OFPS i SOKOJ treba da se obavežu da će tražiti "zastoj" u svim postupcima koji vode protiv Kanala 9 do okončanja postupka pred Ustavnim sudom o minimalnoj naknadi za prava autora i muzičkih izdavača.

U drugom zahtevu ona traži od Ministarstva telekomunikacije da joj omogući potpisivanje ugovora sa JP Emisiona tehnika i veze kako bi se izbegla mogućnost da se signal ove televizije isključi do okončanja spora koja ova televizija vodi pred Upravnim sudom, a koji treba da odredi visinu naknade koji Kanal 9 treba da plaća ETV-u. Ovaj ugovor je u međuvremenu potpisan.

Maja Pavlović je tražila od Telekom Srbije da odmah vrati TV K9 u IPTV sistem, za šta je takođe dobila pozitivan odgovor. Dobila je i obećanje od gradonačelnika Novog Sada Miloša Vučevića da će Kanal 9 ubuduće imati ravnopravan pristup sredstvima na upravo raspisanom konkursu za sufinansiranje medija, kao i da će ovu televiziju prestati da "šikaniraju javna preduzeća i ustanove" kojima upravljaju kadrovi Srpske napredne stranke, što je bio četvrti zahtev.

U ostalih pet zahteva, o kojima će naknadno da pregovara sa predstavnicima vlasti, Maja Pavlović traži od Ministarstva prosvete da pokrene inicijativu za izmenu tarifa SOKOJ-a i OFPS-a. Ona smatra da su naknade koje se plaćaju tim organizacijama nezakonite. Od Ministarstva kulture se traži da preko Regulatornog tela za elektronske medije (REM) inicira izmene Pravilnika za obračun naknada za emitovanje, odnosno naknadu za emitovanje za lokalne i regionalne TV stanice.

U zahtevima Maje Pavlović se upozorava Ministarstvo finansija da je TV Kanal 9 imao inspeksijsku kontrolu Poreske inspekcije 2015. godine, u kojoj je utvrdila da je u momentu kontrole u toj televiziji bio određeni broj ljudi na obuci. Svi su imali uredne ugovore o obuci, koju je drugo pravno lice sprovodilo u prostorijama TV Kanal 9. Za te ljude obračunati su TV Kanalu 9 porezi i doprinosi na zarade i već u julu 2016. godine ta sredstva, kako se navodi, u iznosu od oko 300.000 dinara su prinudnom naplatom skinuta sa računa ove televizije. TV Kanal 9 je uložila žalbe, koje ne zadržavaju izvršenje i do danas po žalbi nije doneta odluka uprkos zvaničnom tumačenju Ministarstva za rad da obuka nije radni odnos i da bilo kakve naknade za vreme obuke ne predstavljaju zarade.

Od Ministarstva pravde i Ustavnog suda Maja Pavlović zahteva da se preferencijalno reše svi postupci koje ova medijska kuća vodi pred Upravnim, Vrhovnim kasacionim i Ustavnim sudom, kako bi isti bili rešeni u roku od mesec dana. Ukoliko postupci ne budu okončani u tom roku – što je po tvrdnji Maje Pavlović, koja je inače po osnovnom zvanju pravnik, "apsolutno moguće" – ona zahteva da ministarka Nela Kuburović, kao članica Visokog saveta sudstva, pokrene postupke protiv veća koja krše pravo Kanala 9 na "suđenje u razumnom roku".

Srbija započela digitalizaciju televizij-skog signala. Nakon toga je samoinicijativno uvećala nadoknadu, proglašavajući lokalne emitere – regionalnim, što je po mišljenju Maje Pavlović – protivzakonito.

OFPS i SOKOJ su takođe, kako kaže Maja Pavlović, drastično uvećali svoje nadoknade izmenom tarifa. Ranije je minimalna nadoknada iznosila 1,3 odsto od ukupnih prihoda, pa se, u zavisnosti od prihoda preduzeća, kretala od 3.000 do desetak hiljada dinara. U međuvremenu, po novoj tarifi, minimalna naknada iznosi bezmalo po 60.000 dinara za ove dve organizacije, što male emitere stavlja u veoma težak položaj.

Priča o OFPS-u i SOKOJ-u nije nimalo naivna i ona se uklapa u društveni trend da siromašni postaju sve siromašniji, a bogati – sve bogatiji. Nezavisno od slučaja Kanala 9, jasno je da se mora utvr-

diti način kontrole ogromnog novca koji prihoduju ove dve organizacije, koje su svojevršni centri moći i koji – kako vidimo – mogu da postanu i ozbiljan instrument za ugrožavanje medijskih sloboda i medijskog pluralizma. Na kraju, OFPS je pristao da odblokira račun Kanala 9 kada je dobio poziv za to iz izvršne vlasti. Ko zna šta su tek ove organizacije spremne da učine kada ih nazove neko iz Stranke.

Slučaj Kanala 9 rečito svedoči o propasti medijskih reformi u Srbiji, i to ne zato što su medijski zakoni doneseni 2014. loši, već zato što su bili pravljani za zemlju u kojoj postoji elementarni institucionalni poredek i vladavina prava. Ispalo je da su medijski stručnjaci, zavaljeni u svoje teorijske fotelje, "snili san oblaku na grani" i da nisu primetili da je oko nas uspostavljen feudalističko-burazerski kapitalizam koji i najbolja zakonska rešenja i dobre na-

mere pretvara u pakao. Motor BMW-a je ugrađen u stari trabant koji se raspao kada je naleteo na prvu rupu. A medijska scena Srbije upravo liči na naše puteve, prepune rupa, zakrpa, neravnina, odrona, krađe građevinskog materijala prilikom izgradnje, i naplatnih rampi koje sve te neudobnosti debelo naplaćuju. I teško da će bilo kakva medijska strategija to izmeniti.

Ključno pitanje nije zašto Maja Pavlović štrajkuje glađu; to je, iako radikalno, logičan potez očajne vlasnice televizije koja ne može da se izbori sa stoglavom državnim aždajom. Ključno pitanje je zašto druge lokalne televizije koje imaju sličan problem – smerno čute. Odgovor na ovo pitanje odgonetnulo bio nam i zašto je, koliko god katastrofalna situacija bila u nacionalnom etru, ona još gora na lokalnom i regionalnom nivou.

NEDIM SEJDINOVIĆ

IMA LI PRAVDE

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELJNIKA

VREME

IMA LI PRAVDE U SRBIJI

gosti:
SERGEJ TRIFUNOVIĆ
i NENAD KULAČIN
voditelj: FILIP ŠVARM

ČETVRTAK od 18h
na www.vreme.com,
na YouTube kanalu
Vremena

kao i na TV Šabac, TV Sandžak,
T1 Zaječar, Telemark Čačak,
TV Valjevo Plus, KATV Kraljevo,
TV Forum Prijepolje te na portalima
Južne vesti i Užička nedelja

Prokletstvo zatvorenih izbornih lista

“Imamo situaciju da su građani Srbije nezadovoljni i partijama na vlasti i partijama u opoziciji, da bi hteli da vide neka nova lica, neke nove ideje, a to je po ovakvom izbornom modelu prilično nemoguće. Sve je manje novih ljudi u politici, zato što ljudi od integriteta neće da ulaze u partije u kojima opet sve zavisi od volje stranačkog šefa, neće da budu samo klimoglavci, vodonoše i neko ko povremeno treba da kaže nešto u odbranu stranačkog lidera”

Izborni sistem po kome se u Srbiji skoro 20 godina biraju političari i partije u parlamentu, vlade koje od njih nastaju i javne politike koje one usvajaju, čak i istraživanja potvrđuju, građani ne poznaju dovoljno. Pa tako ni činjenicu, bezmalo kuriozitet, da je ovakav naš izborni sistem – proporcionalan, sa jednom izbornom jedinicom, cenzusom od pet odsto, D'Ontovom formulom za raspodelu mandata i za birače zatvorenim izbornim listama – usvojen svega četiri dana posle 5. oktobra 2000, pred samo raspuštanje tadašnjeg krnjeg saziva skupštine, bez rasprave i na predlog Srpske radikalne stranke. Tako nastao, taj naš “osnovni element predstavničke demokratije”, ali i “najmanipulativniji politički instrument koji oblikuje partijski sistem i utiče na spektar političkog predstavljanja”, uz kasnije manje reforme, do danas je ostao na snazi.

Doktor Dušan Vučićević, docent na Fakultetu političkih nauka i predavač na predmetima Izbori i izborni sistemi i Politički sistem Srbije, nedavno je prihvatio poziv da učestvuje u radu stručnog tima koji, kako kaže, zastupa interese protesta “1 od 5 miliona” i koji će dati pre svega kratkoročne preporuke za slobodnije i poštenije izbore, a nakon toga postaviti sa radom i rešavanjem problema

koji se ne mogu otkloniti za dva, tri ili četiri meseca već nakon tih izbora koji bi usledili.

“VREME”: Na šta se tačno odnose preporuke na kojima vi radite?

DUŠAN VUČIĆEVIĆ: Na izborna pravila, birački spisak, pritisak na birače, funkcionersku kampanju, a pre svega na poverenje građana u izborni proces koje je na dosta nižem nivou nego što je bilo ranije, što pokazuju sva relevantna istraživanja.

Kako nameravate da otklonite to nepoverenje građana?

Jedna od stvari je provera biračkog spiska. Jedan sam od onih koji tvrde da u biračkom spisku ima problema, ali da oni ne utiču na izborni rezultat i da su tvrdnje koje dolaze od pojedinaca iz opozicije kako masovno glasaju mrtvi ljudi praktično nemoguće. Mi imamo problem u biračkom spisku, ali zbog toga što godinama, pa i decenijama ljudi odlaze iz Srbije a ostaju u biračkom spisku, popis ih ne obuhvata jer nisu prisutni kada se on radi, a u biračkom spisku moraju da ostanu jer su i dalje državljani ove zemlje. Smatram da u birački spisak treba da bude uneto da je nekoliko stotina hiljada ljudi promenilo mesto boravka i da žive u inostranstvu. Takođe, oko par

stotina hiljada ljudi iz Republike Srpske i Crne Gore u nekom periodu su dobili državljanstvo pa ih birački spisak “hvata”, ali ne i popis.

Predlagali smo da se uradi terenska provera biračkog spiska. Naravno, uz saradnju Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave koje na uzorku treba da nam dâ anonimizovane podatke o ljudima iz biračkog spiska, pa da se vidi koliko na uzorku zaista ima mrtvih na biračkom spisku, koliko onih u inostranstvu i tako dalje. Provera spiskova je rađena u državama u kojima je takođe postojalo nepoverenje, na primer u Makedoniji to su uradili pre nekoliko godina.

Da li je Ministarstvo to prihvatilo?

Pokušavali smo izokola da stupimo u kontakt, ali nismo za sada naišli na pozitivan odgovor.

Foto: Bojan Stekić

Povremeno se čuju glasovi da će nekakvog dijaloga vlasti sa drugom stranom na kraju ipak morati da bude?

Bilo bi dobro da sednu za sto, razgovaraju i vrate situaciju u normalu. Ali kad vidite kakve poruke šalju, onda shvatite da teško da do ikakvog dijaloga može da dođe. Jer ako direktor Kancelarije za KiM Marko Đurić izjavi da smo eksperti za dnevnicke, putne troškove i motorne testere, onda ne znam kako se može o bilo čemu razgovarati.

Pre ovog razgovora poslali ste mi vašu radnu verziju dokumenta o reformi izbornog sistema. U preporukama neće biti mesta i za to pitanje?

U ovom trenutku priča o izbornim uslovima je važnija od priče o izbornom sistemu. Zato što su izborna pravila kada

je reč o izbornim sistemima prilično lepljiva, teško se menjaju. Ima nekoliko razloga zašto je tako, ali najvažniji je to što o njima odlučuju političari a oni su izabrani po tom postojećem modelu i ne odgovara im da se on menja. Krupne promene i velike reforme dešavaju se obično samo u vremenima krize i, u poslednjih dvadesetak godina, u demokratskim državama kada postoji pritisak građana. I zato mislim da bi bilo loše da se ne iskoristi prilika, ako se slučajno otvori dijalog, da se u taj dijalog ne uključi i razgovor o promeni izbornog sistema. S tim što i ako se otvori razgovor o tome, onda to definitivno ne bi trebalo da bude za prve naredne izbore. Dobra demokratska praksa kaže da se izborni sistem ne menja u godini pre izbora. I ako bi se menjao, mada ne mislim da to može da se promeni tako

brzo jer treba da postoji ozbiljna javna rasprava i sve ostalo, onda ne bi moglo da se računa na prve sledeće izbore, nego tek na one tamo.

Šta je to što je najvidljivije i na osnovu čega kažete da je reforma našeg izbornog sistema i te kako potrebna?

Imamo situaciju da su građani Srbije nezadovoljni i partijama na vlasti i partijama u opoziciji, da bi hteli da vide neka nova lica, neke nove ideje, a to je po ovakvom izbornom modelu prilično nemoguće. Sve je manje novih ljudi u politici, zato što ljudi od integriteta neće da ulaze u partije u kojima opet sve zavisi od volje stranačkog šefa, neće da budu samo klijemoglavci, vodonoše i neko ko povremeno treba da kaže nešto u odbranu stranačkog lidera.

Foto: Bojan Stekić

I kako novi izborni sistem to može da popravi?

Povećanje broja izbornih jedinica treba da prati neka vrsta otvaranja lista za birače. Odnosno mogućnosti da građani direktno kažu koga bi želeli da vide u parlamentu. Izborni sistem nije čarobni štapić, promenom izbornog sistema nećemo promeniti sve, ali bismo poslali drugačiji institucionalni podsticaj ljudima koji se bave politikom. Trenutno, podsticaj bavljenja politikom glasi: slušajte lidera, radite kako on kaže, ne talasajte, ne iznosite drugačije mišljenje u parlamentu, jer to da li ćete vi lično ući u parlament ne zavisi od vaših birača, nego zavisi od toga šta će reći stranački lider kad bude formirao listu i da li ćete se vi na njoj naći.

Obično na umu imamo dihotomnu podelu izbornih sistema, na većinski i proporcionalni. U vašoj studiji nije sve tako crno-belo, predstavljene su varijante mešovitih, zatim proporcionalnih sistema, pa u poređenju sa svima njima ovaj naš sistem zaista izgleda kao najzastareliji.

Ljudi u Srbiji stvarno misle da postoje dva izborna sistema i tu se priča završava. Pa tako, kad kažemo da naš proporcionalni izborni sistem nije dobar, čak i neke naše starije kolege kažu, dobro, onda nam ostaje samo većinski. A niko od nas mlađih ne kaže da treba da se vratimo na većinski izborni sistem, nego da treba da se igramo sa određenim izbornim institutima i da probamo da objedinimo neke prednosti koje imaju i jedan i drugi sistem.

Pa koji ima više prednosti?

Kada bih pravio listu prednosti, ona kod većinskog bila bi iscrpnija. Ali, ključni nedostatak većinskog sistema je ono što, po meni, pravi problem, tako da ovo insistiranje da sa proporcionalnog pređemo na većinski spada u nešto što se

zove reaktivni odabir izbornog sistema. Svesni ste da postojeći model ima mnogo nedostataka i ne funkcioniše kako valja, a pošto niste upoznati s tim šta sve postoji od opcija, reagujete reaktivno i birate potpuno kontramodel kojim verujete da ćete otkloniti te nedostatke. I zaista hoćete, ali uopšte ne analizirate koji bi bili potencijalni nedostaci tog većinskog modela na kojem insistirate. Druga stvar je što je on gotovo sigurno nesprovodiv. Ta reforma bi propala u startu. Kada u jednom društvu postoji veliki broj malih partija, onda je promena ka većinskom sistemu praktično nemoguća.

Zato što previše forsira velike pobedničke partije?

Problem je u disproportionalnosti, pogotovo u Srbiji kao izrazito podeljenom društvu. U većinskom sistemu može da se desi da partija čiji kandidati osvoje ukupno manje glasova formira vladu, a partija koja osvoji više glasova ostane u opoziciji, pa bi u našem slučaju pitanje legitimiteta bilo još drastičnije izraženo. Postoje situacije kada partije osvoje jako mnogo glasova a dobiju jako malo mandata, i obrnuto. Postoji takav drastičan primer u Velikoj Britaniji na izborima 2015, gde je jedna partija osvojila 3.800.000 glasova i osvojila jedan mandat, a druga dobila 1.450.000 glasova i osvojila 56 mandata. I ono što je najvažnije, a ovde bi se to gotovo sigurno dešavalo, da bude izrazita natpredstavljenost stranke koja je osvojila veliki broj glasova. Kod nas se često koristi primer Srbije 90-ih i SPS-a, gde ta stranka osvaja 46 odsto glasova i skoro četiri petine mandata. A imamo i još ekstremniji primer kada smo 2012. u Vojvodini imali mešoviti izborni sistem, gde se polovina poslanika birala po većinskom modelu, i kada je koalicija oko DS-a osvojila malo više od 20 odsto glasova a 70 odsto većinskih mandata. Uz sve prednosti većinskog sistema danas

■ **“I Milošević je pristao da razgovara sa opozicijom, doduše u drugačijim okolnostima, u ratnom okruženju, ali ipak bio je spreman da razgovara. Sada imamo situaciju gde trenutna vladajuća koalicija kaže: nema nikakvih razgovora, možete samo da se vratite parlamentu”**

bismo došli u situaciju da naprednjaci, jer je sada ta partija dominantna, osvoji ogroman broj mandata.

Koje bi bile tri najveće prednosti većinskog sistema, a koje biste preuzeli?

Direktna komunikacija poslanika sa biračima, jer taj neko dolazi iz jedno-mandatne izborne jedinice, direktno su ga izabrali građani, njima je odgovoran a ne partijskim elitama. U praksi to baš i ne funkcioniše tako, sve više ima pritiska partije, ali ipak više vode računa o tome šta rade u parlamentu, koliko štite interese građana, da li se javljaju za reč ili ne, kako debatuju, razvijenije su odgovornost i personalizovanost. Zatim, dolazi do otklanjanja deformacija teritorijalnog predstavljanja, manje-više ravnomerno bi bili predstavljeni svi regioni i većina opština bi imala svog poslanika u parlamentu. Te prednosti možemo da postignemo i u kombinaciji sa proporcionalnim sistemom a da ne dođemo u situaciju da imamo partije koje imaju 15 odsto glasova a samo nekoliko ili nijednog poslanika u parlamentu.

Ako se nakratko vratimo u prošlost, prvi višestranački izbori 1990. bili su većinski. Milošević je ipak pristao na uvođenje proporcionalnog sistema već na izborima 1992, što je pak odgovaralo opoziciji.

Postojao je pritisak opozicije i organizovan je okrugli sto na kome se razgovaralo o izbornom modelu. Dakle, i Milošević je pristao da razgovara sa opozicijom, doduše u drugačijim okolnostima, u ratnom okruženju, ali ipak bio je spreman da razgovara. Sada imamo situaciju gde trenutna vladajuća koalicija kaže: nema nikakvih razgovora, možete samo da se vratite parlamentu.

Aktuelni izborni sistem, proporcionalni, ali po kome je Srbija jedna izborna jedinica, sa cenzusom od pet

odsto, usvojen je po predlogu radikala i to četiri dana posle 5. oktobra 2000. Kao prvo, zašto je Srbija pretvorena u jednu izbornu jedinicu?

Naši političari se nikad nisu mnogo bavili suštinom izbornih sistema i time šta su njihove posledice. Opozicija je uvek tražila jednu izbornu jedinicu zato što se veruje, i to je tačno kada ne postoji izborni cenzus, da to odgovara malim strankama. I to je decenijska težnja opozicije. Tri dana pre raspisivanja izbora 1997, SPS uvodi 29 izbornih jedinica umesto dotadašnjih devet, zbog čega opozicija bojkotuje te izbore. To što se desilo 9. oktobra 2000. na neki način jeste formalni predlog SRS-a, ali to je u osnovi bila ideja DOS-a koju su radikali u toj situaciji predložili, a svi drugi iz krnjeg parlamenta, u kome gotovo da nije bilo predstavnika dotadašnje opozicije, prihvatili. Dakle, četiri dana posle 5. oktobra, na poslednjoj sednici pre raspuštanja parlamenta, mi menjamo izborni model i od tada on važi i danas. Za raspravu se niko nije javio osim poslanika SDA koji je rekao da sistem nije dobar jer će kombinacija jedne izborne jedinice i

petoprocenatnog praga dovesti do toga da manjine uopšte nemaju poslanike u parlamentu. I niko nije reagovao, svi su digli ruku i jednoglasno glasali za novi izborni sistem. Kasnije je on doterivan, u pogledu manjina i zastupljenosti žena, ali ključni izborni instituti usvojeni su 9. oktobra. I to govori o ozbiljnosti s kojom smo razgovarali i raspravljali o tom modelu.

U studiji navodite da samo četiri ili pet zemalja na svetu ima naš izborni model?

U Evropi samo Slovačka i Crna Gora, u Aziji Izrael, i možda još dve države u Južnoj Americi i Africi.

Navodite i primere nakaradnih posledica njegovih zatvorenih lista zbog čega poslanici glasaju čak protiv interesa svoje lokalne sredine zarad partijskog glasanja.

U toj studiji namerno sam koristio primere koje je činila prethodna vlast, jer jedno je priča o izbornim uslovima koji su danas mnogo gori nego ranije, a drugo je priča o izbornom sistemu koji je isti. Zanimljivo je lokalnog interesa se dešava u kontinuitetu a ti birači ionako ne

mogu da kazne poslanike na narednim izborima. Jer ako vas neko postavi u vrh liste, a to nisu birači, vi svakako ulazite u parlament. Mi imamo zatvorenu blokiranu listu, i tu nema nikakve promene redosleda.

Šta znači kad kažete da je naš izborni sistem hiperreprezentativan i hipercentralizovan?

Postoje dve dimenzije na osnovu kojih može da se oceni efikasnost jednog izbornog sistema. To su unutarpartijska i međupartijska dimenzija. Autori koji se time bave izračunali su da u koordinatnom sistemu efikasni sistemi stoje u sredini, a da postoje četiri ekstrema. Po tome, srpski izborni sistem je ekstrem na obe dimenzije, on je istovremeno hiperreprezentativan, što znači da ima mnogo partija u parlamentu bez obzira na visok cenzus, a hipercentralizovan znači da imamo poslanike koji ulaze u parlament isključivo voljom partijske elite. Oni ne održavaju apsolutno nikakvu komunikaciju sa biračima ili malo komuniciraju, jer nisu izabrani u nekoj manjoj izbornoj jedinici pa da imaju

»

Nova oprema za pripremu obroka i u narodnoj kuhinji u Paraćinu

Povodom obeležavanja pola veka poslovanja u Srbiji, Coca-Cola sistem donirao opremu za 12 kuhinja u Srbiji

Predsednik Crvenog krsta Srbije prof. dr Dragan Radovanović i generalni direktor kompanije Coca-Cola HBC Srbija Svetoslav Atanasov posetili su narodnu kuhinju u prostorijama Crvenog krsta u Paraćinu. Poseta je organizovana povodom donacije narodnim kuhinjama, koja je najavljena u oktobru 2018. godine, a realizovana je u okviru obeležavanja 50 godina poslovanja Coca-Cola sistema u Srbiji.

Osim narodne kuhinje u Paraćinu, šporete, kazane, mašine za sečenje i pripremu hrane u ukupnoj vrednosti od 6 miliona dinara dobilo je još 11 narodnih kuhinja širom Srbije.

“Ponosni smo što danas imamo priliku da se uverimo koliko je nova oprema važna za kvalitetniju i bržu pripremu obroka, posebno imajući u vidu značaj narodnih kuhinja za veliki broj građana Srbije. Na donaciju i pomoć narodnim kuhinjama gledamo kao na najhumaniji gest, jer je Coca-Cola sistem upravo ovim gestom podržao hiljade porodica i dece u Srbiji”, izjavio je predsednik Crvenog krsta Srbije prof. dr Dragan Radovanović.

Crveni krst Srbije upravlja radom 76 narodnih kuhinja čije usluge koristi više od 35.000 ljudi. Trećinu svih korisnika narodnih kuhinja čine deca. U Paraćinu ima 750 korisnika na-

rodnih kuhinja, a obroke na distributivnom punktu u prostorijama Crvenog krsta svakodnevno dobija 350 ljudi.

“Kao kompanija koja više od pola veka posluje u Srbiji, uvek smo nastojali da pružamo građanima više i od najkvalitetnijih napitaka. Zato smo ponosni što iz dana u dan vidimo da je naš doprinos vidljiv širom Srbije, a posebno nas raduje što smo sa našim dugogodišnjim partnerima stali uz građane Paraćina kojima je naša pomoć najpotrebnija”, izjavio je Svetoslav Atanasov, generalni direktor kompanije Coca-Cola HBC Srbija.

svoju užu izbornu bazu, nego smo svih 250 izabrali svi mi. Zato imamo situaciju nepostojanja odgovornosti, depersonalizovanosti tih poslanika, i to je verovatno veći problem od hiperreprezentativnosti. Sve odluke donosi nekoliko ljudi ili u našem slučaju jedan čovek, pa se parlament pretvara ne u ono što je Vladimir Pavićević govorio "svetilište političkog života", jer meni više liči na "čistilište političkog života". U njemu se poslanici svađaju, podnose besmislene amandmane, donose zakone po hitnom postupku, tu

sovi se sabiraju, akumuliraju na osnovu čega se na drugom, međupartijskom nivou raspodeljuju mandati. Sistem je na tom nivou potpuno proporcionalan kao do sada i ne postoji razlog da se manje partije bune kako je promena usmerena protiv njihovih interesa, jer će dobiti onoliko mandata koliko su njihovi kandidati ukupno u zbiru osvojili glasova. Jedina promena koja može da se očekuje jeste da ona partija koja istakne bolje kandidate, u koje građani imaju više poverenja, dobije nešto više glasova. I zato

pljenosti žena i 20 odsto žena koje su zaista osnažene podrškom birača i mogu da se u parlamentu bore za politike koje otklanjaju neravnopravnosti između polova koje postoje u srpskom društvu, ja bih pre izabrao ovu drugu varijantu.

Verujete li u naše političke elite i njihovu volju da u Srbiju uvedu novi izborni sistem i time praktično odseku granu na kojoj sede?

Problem s tim modelom je uvek politička elita jer on direktno dovodi u pitanje poziciju koju ona trenutno ima u

■ **"Trenutno, podsticaj bavljenja politikom glasi: slušajte lidera, radite kako on kaže, ne talasajte, ne iznosite drugačije mišljenje u parlamentu, jer to da li ćete vi lično ući u parlament ne zavisi od vaših birača, nego zavisi od toga šta će reći stranački lider kad bude formirao listu i da li ćete se vi na njoj naći"**

nema ni rasprave ni kontrolne funkcije vlade. I to što se dešava u parlamentu, gde nema ni debate ni argumenata i gde ima samo napada, pljuvanja i besmislenih rasprava, prenosi se na biračko telo koje prati matricu usvojenu u najvišem predstavničkom telu. Zaista nema mnogo država u kojima rasprave u parlamentu izgledaju kao kod nas. Izborni sistem, ponavljam, nije čarobni štapić pa da se njegovom promenom odjednom sve promeni, ali sa ovakvim izbornim modelom teško možemo da očekujemo promenu. Zaista ne vidim šta može da se promeni u funkcionisanju šireg političkog sistema ako zadržimo model sa zatvorenom blokiranom listom i jednom izbornom jedinicom gde odgovornost tih ljudi ne postoji ni prema kome od birača.

Analizom ste došli do poželjnog izbornog modela za nas, a to je proporcionalni izborni sistem sa neposrednim izborom kandidata unutar jednomandatnih jedinica.

To je model koji se primenjuje u Sloveniji i iako ima tri nivoa, birački, međupartijski i unutarpartijski, on za birače uopšte nije komplikovan. U svakoj od 250 izbornih jedinica na prvom nivou u Srbiji glasač bi dobio personalizovani glasački listić sa imenima i prezimenima kandidata uz koje ide i naziv političke partije ili grupe građana kojoj pripadaju, pri čemu glasač zaokruži jednu osobu. Gla-

u trećoj unutarpartijskoj fazi, partije ne mogu da dodeljuju mandate kome god hoće nego moraju da prave postizbornu listu uspešnosti gde rangiraju svoje kandidate po procentu glasova koje su osvojili u jednomandatnim jedinicama.

Kao jedna od mana neposrednog biranja kandidata, navodi se narušavanje principa kvota prilikom zastupljenosti žena u parlamentu?

Za manjine bismo i dalje zadržali prirodni prag, a problem može biti zastupljenost žena, ali nije nerešiv. Iz razgovora sa pojedinim poslanicama Narodne skupštine znam da one izražavaju sumnju u predloženi izborni sistem. Jedan sam od onih koji bi se veoma zalagali za postojanje kvota za manje zastupljeni pol, ali ipak ne na uštrb svega što bi moglo da se popravi u izbornom sistemu. Mogli bismo, na primer, da kažemo da partije moraju da kandiduju 50 odsto žena u jednomandatnim jedinicama, što i dalje ne garantuje da će birači izglasati onoliko žena koliko bi ih činilo 34 odsto zastupljenosti u parlamentu. Primer iz Slovenije kaže da partije moraju imati žene kandidate u 35 odsto izbornih jedinica, ali u slovenačkom parlamentu nema 35 odsto žena, ima ih oko 25 odsto. S druge strane, aktuelnim modelom mi postizemo više deskriptivnu zastupljenost žena, ali ne i suštinsku. Tako, ako bih morao da biram između 34 odsto više deskriptivne zastu-

društvu. Veliki je broj političara koji ne uživa podršku u narodu, a ako hoćete da menjate model na ovaj način ipak treba da imate neku vrstu podrške unutar stranaka. Kada bi došlo do toga da stranke razgovaraju o tom modelu, onda bi se verovatno javio veliki broj onih koji će reći da je model bezveze. A zašto misle da je model bezveze? Pa zato što njih po tom modelu neće izabrati i oni mu se protive.

Suštinski, ja bih voleo da se razgovara o tome, da se otvori diskusija, a mi to i radimo unutar Crte, zajedno sa kolegama iz Nacionalne koalicije za decentralizaciju, ili na fakultetu. Kolege iz Cesida su takođe za taj model i ističu njegove prednosti. Pošto mislim da je dobar deo građanskih protesta iznikao iz nezadovoljstva ne samo vladajućom elitom nego uopšte političkom elitom, bez ozbiljnog građanskog pritiska teško da se može postići to da stranke ovakav model prihvate. Zato možda nije loše, ako se vratimo na početak, da se sada otvori prilika za razgovor i da se dugoročno razgovara o tome šta je najbolji izborni model za Srbiju. I da li samo hoćemo da se vratimo u dve hiljade i da imamo koliko-toliko slobodne izbore, ali da imamo parlament i institucije kojima nismo zadovoljni, ili da izmestimo paradigmu iz cele ove priče, ako još uvek nije kasno.

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

nedeljnik

VREME

Projekat finansira
Evropska unija (preko
Delegacije EU u
Srbiji) kroz medijski
program.

DRŽAVA I SOLIDARNOST

POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

www.vreme
solidarnosti.rs

Svako na svoju stranu

Ne samo da su se lideri Zapadnog Balkana opet međusobno posvađali, već su do izražaja došle i gotovo nepremostive razlike Emanuela Makrona i Angele Merkel po pitanju srpsko-kosovskog problema i širenja Evropske unije

Razgovor je bio više nego kratak. Emanuel Makron i Angela Merkel su jedva petnaestak minuta proveli u tet-a-tet diskusiji pre početka neformalnog samita u Berlinu posvećenog Balkanu. Predsednik Makron je čak bio na ivici da napusti samit i zalupi za sobom vrata, videvši koliko su strasti u regionu i dalje uzavrele i rešenja daleko, kao i da je razlika u viđenja stvari između njega i kancelarke gotovo nepremostiva.

Sam samit je organizovan nakon konstatacije da su zvaničnici EU zaduženi za zajedničku spoljnu politiku i mirovni proces na Zapadnom Balkanu veoma malo postigli dvadeset godina nakon raspada Jugoslavije, a u rešavanju odnosa između Beograda i Prištine skoro ništa. Berlin i Pariz su zato odlučili da kao "glavni motori" EU koji imaju "zajedničku odgovornost" pokušaju da preuzmu inicijativu.

BEZ POMAKA

Od neformalnog samita u Berlinu nije se mnogo ni očekivalo. "Hoćemo da otvorimo debatu, ovaj sastanak je korak na dugom putu i ne mora sve odmah da bude orijentisano na rezultat", jasno je unapred poručila Angela Merkel. A francuski predsednik je probao da se postavi kao lider koji nastoji da smanji tenzije: "Želimo otvoreno da razgovaramo o pitanjima koja su važna za region. Ne želimo da namećemo rešenja već da analiziramo mogućnosti, smanjimo emocije, postaramo se da ne bude novih otvorenih pitanja posle ovih rešenja." Prema Makronu, Francuska i Nemačka "hoće da daju impuls" u rešavanju odnosa najpre između Beograda i Prištine, jer "evropska stabilnost zavisi od stabilnosti na Zapadnom Balkanu".

Međutim, glavni akteri u regionu su, očekivano, još jednom potvrdili da nisu u stanju da zakopaju ratne sekire i uplove u vode mira, poštovanja, dobrosusedskih odnosa i razumevanja činjenice da na šarenom Balkanu samo države gra-

dana mogu da žive u miru, a ne domovine pripadnika određenih nacija. Ne samo da Priština i Beograd nisu napravili nikakav pomak, nego su se čak i albanski lideri Edi Rama i Ramuš Haradinaj međusobno izvređali. U tom konfliktu je Ramuš Haradinaj dokazao da se najbolje od svih pozicionirao na surovom polju bitke petlova svojom tvrdoglavošću i upornošću da ne odustane od povećanja taksi.

Još više zabrinjava da su dve najbitnije tačke neslaganja koje su postojale između inicijatora Samita pre njegovog održavanja, Nemačke i Francuske, ostale nepromenjene. Kao prvo, Francuska ne samo da nije protiv izmene granica na Balkanu, već su pojedini uticajni krugovi bliski Jelićevoj palati čak energično podržavali ideju tzv. "razgraničenja" između Kosova i Srbije duž reke Ibar i "razmenu teritorija".

ZA I PROTIV ŠIRENJA EU

Drugo pitanje na koje Emanuel Makron i Angela Merkel imaju različite odgovore je otvaranje pregovora sa Severnom Makedonijom za pristupanje EU, dakle o daljem proširenju Unije. Francuski predsednik insistira već godinu dana na zaustavljanju proširenja Evropske unije, dok se ne ojačaju postojeće institucije i mehanizmi saradnje. I ovaj put je poruka ponovljena: "Prioritet nije proširenje već stabilnost regiona." Ovo je stav koji deli većina francuskih političara. Naime, tokom TV debate održane 5. aprila u Francuskoj među čelnicima lista za evropske parlamentarne izbore, na pitanje novinara da li su za integraciju Srbije u EU u narednih pet godina skoro svi su odgovorili negativno, uključujući makronistkinju Natali Loazo, tada ministarku za evropske poslove, koja se tek vratila iz posete Beogradu. Dosledan svojoj populističkoj politici, Makron ni po ovom pitanju ne odstupa.

Sa druge strane, Nemačka je izrazito protiv promene granica smatrajući da bi

to otvorilo Pandorinu kutiju, kao što ima stav da dogovor između Grčke i Makedonije po pitanju imena, kao i izbor prozapadnog Steve Pendarovskog za predsednika, treba da se nagradi, i to u najmanju ruku otvaranjem pregovora o pristupanju Makedonije EU.

"U ovom trenutku test za zajedničku politiku Berlina i Pariza nije samo rešavanje pitanja Kosova. Ako dođe do izmene granica bez otvaranja pregovora o proširenju, to je za Makedoniju seizmički rizik od 9 stepeni na Rihterovoj skali, dok rizik pada na ispod 5 ukoliko se pregovori otvore", smatra dobar poznavalac regiona koji želi da ostane anonimn.

Istoričar i novinar Žan-Arno Derens smatra da je kod predsednika Makrona evropski argument zapravo veštački. "Današnja politika i strategija Francuske prema Zapadnom Balkanu su isključivo zasnovane na bezbednosnom pristupu. To je vizija koja gleda na periferiju EU kao tampon-zonu koja treba da je odbrani od migranata i terorizma, a članice EU koje nisu u Šengen zoni smatra drugorazrednim", smatra on.

ISPOD RADARA

Samit u Berlinu ispratilo je veoma malo uticajnih francuskih medija. Oni koji jesu uglavnom su preneli agencijsku vest koja se više odnosila na razdor između Francuske i Nemačke nego na suštinu balkanskih problematika. Ovakvo stanje objašnjava činjenica da postoji veoma malo interesovanje francuskog javnog mnjenja za celokupan region koji se smatra permanentnim izvorom konflikata, a razlozi za to ostaju prilično nerazumljivi.

Valja podvući da Srbija više nije tema u francuskom javnom mnjenju, kao ni među onima koji na njega utiču. Ono malo interesovanja što je preostalo na temeljima istorijskih francusko-srpskih odnosa je postepeno ali sigurno uništeno brojnim pogrešnim potezima i skandalima.

BEZ ZAJEDNIČKOG JEZIKA:
E. Makron, A. Vučić i A. Merkel

Foto: Tanjug

neta, ali ne u istoj razmeri, i svakako je podvučeno da su pomenuti tabloidi bliski režimu. Tako je još malo više ocrnjena inače loša slika zemlje.

STABILOKRATIJA

Sledeći razgovor lidera Francuske i Nemačke sa čelnicima Zapadnog Balkana zakazan je za 1. jul u Parizu. Do tada će se možda odnos snaga između Angele Merkel i Emanuela Makrona promeniti, u zavisnosti od ishoda evropskih parlamentarnih izbora, ali i fenomena žutih prsluka u Francuskoj koji demonstriraju od decembra prošle godine.

U isto vreme će se do tada uveliko spremati poseta predsednika Makrona Beogradu, prva u regionu, za koju se očekuje da se ostvari 16. jula. Podsetimo da je otkazana prošlog decembra zbog rasplamsavanja demonstracija "žutih prsluka". Velike su šanse da će Pariz u oba momentuma dati prioritet "stabilnosti u regionu". Konkretno, poseta Beogradu, ako protesti u Srbiji protiv režima predsednika Vučića i dalju budu trajali, neminovno će biti interpretirana kao gest podrške režimu.

Pitanja evropskih vrednosti, prirode režima na Zapadnom Balkanu i ostale škakljive teme najverovatnije se neće pomenuti, ili hoće samo između redova.

Ali se zato može očekivati konkretizovanje francuske strategije za Zapadni Balkan objavljene nakon Berlinskog samita, pre svega usmerene na ekonomiju. Jedna od najbitnijih tačaka, i možda najbolja vest od svih, jeste otvaranje kancelarije Francuske agencije za razvoj (AFD) u Beogradu sa nadležnošću za ceo region i početnim budžetom od 150 miliona evra. Zadatak će joj biti pre svega podrška regionalnom održivom razvoju i pomirenju između mladih preko kancelarije RYCO, uspostavljene na osnovu francusko-nemačkog modela OFAJ koji je nastao po završetku Drugog svetskog rata.

Eto prilike za Emanuela Makrona i Angelu Merkel da se podsete pomirenja svojih prethodnika, sna Evropske unije i njenih vrednosti.

MILICA ČUBRILO FILIPOVIĆ

■ Samit u Berlinu ispratilo je veoma malo uticajnih francuskih medija. Oni koji jesu uglavnom su preneli agencijsku vest koja se više odnosila na razdor između Francuske i Nemačke nego na suštinu balkanskih problematika

Od imenovanja ambasadora kome Francuska nije htela da dâ agremen, do tuče istog sa direktorom Srpskog kulturnog Centra u Parizu, preko redovnog imenovanja za razgovore sa francuskim institucijama ljudi koji ne govore jezik i nemaju predstavu o francuskoj kulturi ponašanja.

Poslednji u nizu faulova je naslov beogradskih tabloida nakon požara u noć 15. aprila u katedrali Notr Dam koji to pominje kao "nebesku kaznu" zbog isticanja zastave Kosova u istoj katedrali to-

kom obeležavanja 100 godina od kraja Prvog svetskog rata 11. novembra 2018. godine". Isti tabloidi su dodali da je u pitanju odmazda za "pljuvanje po srpskim žrtvama". S obzirom da tako nešto ni najzaluđeniji džihadisti nisu izrekli, gotovo svi francuski mediji preneli su "kuriozitet". Nedeljnik "Ekspres" je u svojoj analizi ocenio da Srbija uporno gaji kivnost i veruje teorijama zavere. Odluka predsednika Vučića da Srbija izdvoji milion evra za obnovu iste katedrale jeste pre-

URBANIZAM I

Najava izgradnje i rekonstrukcije stadiona širom Srbije trebalo bi da pokaže da je sve drugo sređeno i da sada ulazimo u ekskluzivnu zonu doterivanja oblasti za koju predsednik Srbije kaže da je muškarci najviše vole

Krajem aprila 2019. godine objavljeno je da država Srbija planira da rekonstruiše i izgradi 9 stadiona širom Srbije do kraja 2021. godine.

“Subotica, Loznica, Zaječar, Kraljevo, Leskovac i Vranje dobiće nove stadione, što praktično podrazumeva rušenje postojećih, dotrajalih objekata i na istim lokacijama izgradnju potpuno novih stadiona. Fudbalski objekti u Nišu, Novom Sadu i Kragujevcu će biti rekonstruisani”, rekao je Marko Blagojević, direktor Kancelarije za upravljanje javnim ulaganjima u izjavi za uskršnji broj “Večernjih novosti”.

Kada je reč o tome koliko će novca građani Srbije izdvojiti za ove objekte, Blagojević je izneo sledeću računicu: “Procena je da će cena potpune izgradnje šest novih stadiona iznositi oko 1500 evra po jednom mestu. Tih šest stadiona koji će biti kompletno izgrađeni imaće po 8000 mesta, a tri stadiona planirana za rekonstrukciju do 20.000 mesta. U pitanju je ozbiljan posao koji iziskuje detaljne pripreme, kasnije i izvođenje radova.”

Ako bismo sledili ovu procenu, dolazi mo do iznosa od preko 120 miliona evra koje će država izdvojiti za ovu namenu u naredne dve godine.

U izjavi za “Vreme”, Blagojević je potvrdio da se okvirno radi o tom iznosu, ali i da Kancelarija kojom on rukovodi za sada nema odobren novac za te namene,

i da će se to rešavati zajedno sa Ministarstvom finansija.

“Odluka je doneta i mi ćemo uradi sve da posao iz svoje nadležnosti uradimo u predviđenom roku kao što smo uvek radili otkad je Kancelarija osnovana”, rekao je Blagojević pokazujući slike budućeg stadiona u Loznici.

Ova vest se nadovezala na učestale najave koje su nekoliko puta poslednjih nedelja dolazile iz kabineta ministra finansija dr Siniše Malog; on je govorio o izgrad-

nji nacionalnog stadiona na novoj lokaciji u Surčinu i to bi trebalo da bude objekat koji može da primi preko 60.000 gledalaca.

Pored ovih najava i odluka (sve je opisano u Zaključcima Vlade Srbije s kraja 2018. godine) opet se govori o tome da će stadioni Crvene zvezde i Partizana biti temeljno rekonstruisani, pa bi to trebalo da znači da u narednih nekoliko godina Srbija zaliči ako ne na Englesku ili Nemačku, a ono bar na Mađarsku, kada je stadionska infrastruktura u pitanju.

ORBANIZAM

ORBAN KAO UZOR

O uticaju mađarskog predsednika Vlade Viktora Orbana na fudbalski svet Aleksandra Vučića već je bilo reči u "Vremenu" u broju 1439 od 2. avgusta 2018. godine. Kada se pogleda kako je Orban unazad desetak godina uložio desetine miliona evra u rekonstrukcije i izgradnju desetina stadiona, Vučićeve najave ne izgledaju toliko glamurozno.

Dok je Orban "ušao u projekat" obnove 32 objekata, Vučić je najavio Nacional-

nu arenu, plus šest novih, plus obnovu tri postojeća stadiona.

Bez obzira na veličinu zahteva, sličnosti između ove dvojice vladara su značajne i proističu iz istinske ljubavi prema fudbalu. Za Orbana kažu da i dan-danas igra rekreativno, a poznato je da ne propušta nijedno veliko takmičenje ili finale u svetskom fudbalu.

Vučić se ne eksponira na taj način i tek smo jednom čuli da je inkognito bio na nekoj utakmici, i to prošle godine u Rimu

MOŽE IM SE: Odluka da će 120 miliona evra biti uloženo u izgradnju i rekonstrukciju stadiona

Foto: M. Milenković

na utakmici Lige šampiona. Ipak, ostalo je u sećanju da je neke utakmice Crvene zvezde u Ligi šampiona ove sezone gledao u nedoba dok je bio u radnoj poseti Kini. Kada je reč o rekreaciji, Vučić je za razliku od Orbana više košarkaški tip. To je više puta demonstrirao u igri sa decom širom Srbije.

Uglavnom, Orban je najpre napravio stadion u svom rodnom selu Felčutu – nalazi se pored njegovog letnjikovca i ima kapacitet duplo veći od broja stanovnika. Zlobnici na forumima kažu da je iz istih razloga Vučić izabrao Loznicu (zbog tazbine) uprkos činjenici da lokalni klub istog imena nema neku posebnu fudbalsku tradiciju.

ZAŠTO BAŠ TAMO

Ako zanemarimo uopšte potrebu da država koja ima brojne probleme i nije među najbogatijima na Balkanu reši da u stadione spuca stotine miliona evra, postavlja se pitanje izbora mesta izgradnje tih objekata.

Loznica, Kraljevo i Zaječar su pravi primeri jer ne mogu da se pohvale nekim fudbalskim dometima. Oni koji prate domaći fudbal mogli su, možda, tokom poslednjih decenija da ponekad vide FK Timok iz Zaječara na nekoj reportaži SOS kanala, ali Loznica i Kraljevo zaista nisu takve fudbalske sredine.

U Kancelariji kažu da se vodilo računa o ravnopravnoj regionalnoj zastupljenosti i da svaki od regiona ima dovoljno stanovnika, među njima i mladih, kako bi se predviđeni kapacitet od nešto više od 8000 mesta mogao popuniti. Stadioni bi trebalo da dobiju licencu UEFA 4 što bi omogućilo da se igraju međunarodne utakmice, a u Kancelariji procenjuju da će tom izgradnjom gradovi dobiti nove "lendmarke" (iliti obeležja), te da će takvi objekti unaprediti kulturu fudbala i sporta uopšte i proizvoditi mnogo više dobrih fudbalera.

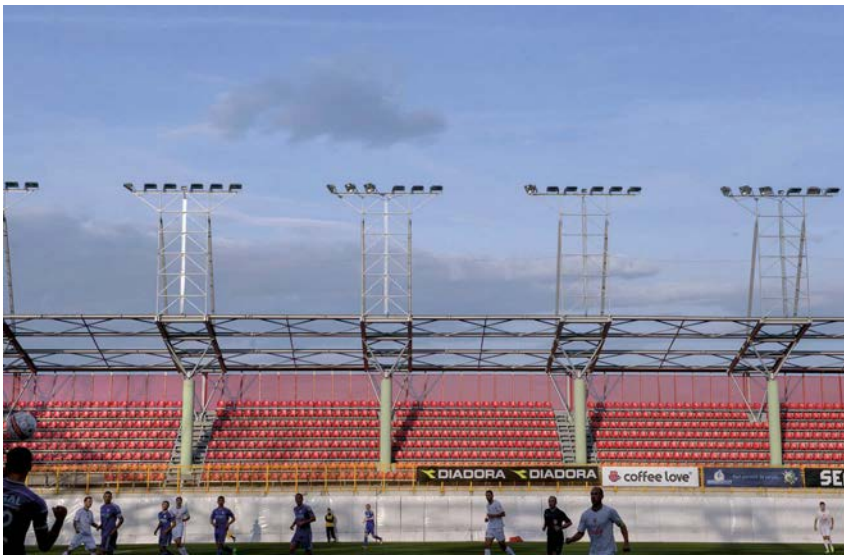

Foto: M. Milenković

■ **Fudbal u Srbiji je sinonim za kriminal, nasilje i nameštaljke i običan svet ne ide na stadione i ne gleda lokalne klubove. To nije dovoljan argument za vlast koja je rešila da pravi "lendamarke". "Odluka je doneta i to će da se zida", kaže Marko Blagojević za "Vreme"**

Ako se već ide u ovaj projekat, za koji bi svako ko voli fudbal, a takvih je u Srbiji na milione (bar prema gužvama u kladionicama), možda je trebalo urediti stadione tamo gde postoji jača fudbalska tradicija. Na primer, u Kruševcu, Šapcu ili Zrenjaninu. Međutim, osim "ravnomerne raspoređenosti" nismo čuli drugi kriterijum.

Posao bi trebalo da vodi Kancelarija za javna ulaganja osnovana posle poplava 2014. godine i potrebe da se sa jednog mesta upravlja obnovom onih delova Srbije koji su najviše nastradali. Kada je jednom pokrenuta, ona je nastavila sa radom upravljajući sa 400 projekata u ovih pet godina. Obuhvatali su rekonstrukciju hirurgije u Bolnici "Dragiša Mišović" i sređivanje Dečje bolnice u Tiršovoj u Beogradu, ali i obnovu desetina lokalnih mostova, škola i mesnih ambulanti.

U Kancelariji ne žele da se bave svrhovitošću ovog stadionskog poduhvata nego govore samo o tome da će novac biti utrošen na najbolji način. Takođe i da se očekuje da lokalne samouprave budu motivisane da kada jednom dobiju takve "velelepne" stadione nađu način i da ih koriste i održavaju na pravi način.

SVE POČINJE OD NAS

Ono što zabrinjava, pored navedenog, jeste i nepostojanje bilo kakve kredibilne analize ili procene potrebe izgradnje ovih stadiona, osim ideje da ovo što je sad ništa ne valja i da "ćemo da ga napravimo da valja".

Rekonstrukcija stadiona u Srbiji nije nova tema u 21. veku i već smo svedočili značajnim investicijama u toj oblasti. Međutim, one su dovele samo do toga da je danas moguće na više mesta igrati utakmicu i kada padne mrak jer su postavljeni reflektori. Sve ostalo – izgradnja i rekonstrukcija tribina, krovova, pratećih sadržaja, uređenje terena po najvišim standardima, uređenje svlačionica, prilaza stadionu, parkinga – nikada valjano nije urađeno.

Ovi što su sad namerili da za dve godine naprave devet novih objekata "kojim će se ponositi Srbija" čak ni ne ulaze u opravdanost takve jedne akcije. Sva objašnjenja su tipa: zar nije sramota da taj i taj stadion tako izgleda. I zaista, većina tih objekata zrela je za rušenje, ali to ne znači da ovakav fudbal, ovakva fudbalska scena i ovakva država mogu sebi da priušte da ulupaju stotine miliona

evra za nešto što će u narednim godinama samo da propada.

Ni Vlada, ni Vučić, ni Kancelarija, ni Fudbalski savez, ni Ministarstvo sporta, ni lokalne samouprave blage veze nemaju kako će se ti objekti (ako i kada budu jednom otvoreni) održavati i finansirati. Kao vic zvuči kada se kaže, na primer, da grad Novi Sad želi da sruši SPENS, poznati sportski centar jer je preskup za održavanje, a da će stadion "Karađorđe" biti rekonstruisan da prima preko 20.000 gledalaca i da izgleda bar kao stadioni u skandinavskim zemljama.

Pored toga, pomenuti "Karađorđe" u Novom Sadu, kao i Čair u Nišu, već su "pretrpeli" renoviranje poslednjih godina, ali se to sada ne predstavlja kao renoviranje jer će, valjda, ovo sada biti pravo renoviranje. U stadion u Nišu je već uloženo preko deset miliona evra. I dalje nije onakav kakvog su ga bili projektovali uprkos činjenici da lokalni Radnički ima najuspešniju sezonu u poslednjih 40 godina. Naime, to ni dalje ne privlači neki veliki broj ljudi na njegove utakmice.

Fudbal u Srbiji je sinonim za kriminal, nasilje i nameštaljke, i običan svet, kome bi ti objekti trebalo da budu namenjeni da tamo idu sa svojim porodicama i prijateljima svakog vikenda, ne ide na stadione i ne gleda lokalne klubove.

To nije dovoljan argument za vlast koja je rešila da pravi "lendamarke".

"Odluka je doneta i to će da se zida", kaže Blagojević za "Vreme".

U ČEMU JE FORA

Ako bismo poverovali u viziju, šta bismo imali na kraju ovog uzbudljivog puta, na šta bi ličio srpski fudbal ili, još bolje, kakve bi promene u životu imali stanovnici Vranja, Loznice, Kraljeva, Zaječara ili Surčina?

Da bismo se približili budućnosti, možemo da analiziramo šta se dogodilo u onim gradovima koji su već dobili nove stadione.

Ako danas odemo u Užice, grad u kome je rekonstruisan stadion pre nekoliko godina, ili ako svratimo do Jagodine, grada koji je bio poznat po boksu a ne po fudbalu i u kom je lokalni vladar Dragan Marković Palma hteo da "pokrene fudbal", videćemo da od svega toga nema ništa. FK Sloboda Užice (opstala fuzijom sa FK Se-

vojno) i FK Jagodina ne predstavljaju ništa u srpskom fudbalu, a njihove škole fudbala iako postoje ne proizvode neke nove "piksije" i "vidiće".

Puno dece trenira fudbal i u Jagodini i u Užicu, ali od stadiona nemaju nikakvu vajdicu, jer roditelji moraju da plaćaju trening mesečno a i da pomažu na svaki drugi način. Ti novi stadioni nisu mesta okupljanja mladih, niti su mesta u gradu koja su dovela do razvoja nekih novih poslova.

U zbiru, to su velike betonske građevine koje propadaju, jer, realno, lokalne samouprave nemaju ni novac, ni znanje da njima upravljaju, nema moćnog kluba sa moćnim sponzorom koji bi preuzeo objekat, vodio klub, prodavao karte i napravio neku veliku i dobru fudbalsku priču.

Pored toga, kada je reč o izgradnji nacionalne arene, koja je iz Borče premeštena u Surčin zbog najave da će Kinezi pored "kineskog mosta" da prave neku svoju industrijsku zonu, njenu izgradnju pored dva relativno velika stadiona u Beogradu teško je razumeti i opravdati. Posebno kada se ima u vidu da ono o

čemu priča Vučić, finale Lige šampiona, nikada ne dolazi u ovako male gradove kao što je Beograd. To je jedno. Ako bi sutra Srbija i bila jedan od domaćina neke grupe Evropskog ili Svetskog prvenstva, tu bi se igrale utakmice po grupama i zato će verovatno stadion biti "risajzovan" sa zamišljenih 65 na najviše 50 hiljada mesta, što je takođe nerazumljivo veliki objekat s obzirom da reprezentacija Srbije nikada ne može da napuni tu arenu.

DA NE BUDE SAMO BEOGRAD

Na kraju, ako ne ulazimo u to ko će da zida, odnosno kome će i na koji način biti dat javni novac za izgradnju tih objekata, izgleda da Vučić, kada je jednom rekao da će to da uradi, onda će da uradi po svaku cenu, makar to ne imalo nimalo smisla.

U nemogućnosti da reši problem kriminala i nasilja koje ide uz fudbal (mi to ne možemo da rešimo, ponovio je više puta), a takođe ne može da pomaže samo Crvenu zvezdu koja mu je u srcu jer mu pola birača navija za Partizan, odlučio je da napravi nacionalni stadion, pa šta bude.

Kada je već tu odluku doneo, kada se već zarekao da strovali stotine miliona evra u stadione, onda je rešio da nešto da i u provinciju, da se ljudi na lokalnu ne bi baš osećali loše, nego da i oni mogu da kažu kada im neko dođe u goste: evo, imamo stadion.

Pa makar ga samo Vučić punio u svojim kampanjama. Valjda je i to nešto.

Ironiju na stranu, mada će ljudi reći, pogledaj, rekli su da će do 2021. stadioni biti gotovi, taman kada on krene u trku za drugi mandat za predsednika Srbije, još nije kasno da se od stadionske groznice odustane, i javnost bi zaista trebalo da se pokrene na vreme i proba da spreči režim da uludo ulupa javni novac u projekte koji nemaju nikakvu budućnost.

Da ne bude kao sa gondolom u Beogradu: svi čute dok motorne testere i buldožeri ne krenu da rade. Još nije kasno da se ljudi barem zapitaju da li je to ono što im je najpotrebnije u njihovim gradovima. Predsednik je valjda razuman čovek, odustaće kada shvati da se zaleteo u nešto što nema nikakvo opravdanje.

SLOBODAN GEORGIJEV

ИСТРАЖИ КООРДИНАТЕ!

МАЈ МЕСЕЦ
МАТЕМАТИКЕ

09.05 –
31.05.2019.

ПРЕДАВАЊА
РАДИОНИЦЕ
ИЗЛОЖБЕ
ИНТЕРАКТИВНИ ЕКСПОНАТИ

Галерија Андрићев венац • Галерија науке и технике САНУ
Научни клуб Београд • Математички институт САНУ

Свечано отварање манифестације
и гостујуће предавање др Берија Ципре (САД)
9. маја, у 18 часова, Галерија Андрићев венац

ЦЕНТАР
ЗА
ПРОМОЦИЈУ
НАУКЕ

Математички
институт
САНУ

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ,
НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

Сазнајте више на
m3.cpn.rs

Vreme gondola

Zakon o žičarama za transport lica usvojen je bez javne rasprave i po hitnom postupku, verovatno da bi se neometano od stručne javnosti gradile planirane žičare po Srbiji, o čemu se ne priča. Na zaštićenom području Parka prirode Golija, bez građevinske dozvole, posečeno je drveće na kome su živele ugrožene i retke vrste ptica

Nekad poznate i kao žičare, gondole su postale predmet interesovanja javnosti i medija nakon što je u martu ove godine izvršena seča stabala u parku Ušće i Kalemegdanskom parku, a zatim je, na osnovu tužbe Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI), Upravni sud naložio zaustavljanje radova na projektu gondola na Kalemegdanu do donošenja konačnog rešenja o zakonitosti građevinske dozvole koju je izdalo Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture.

A potom je po hitnom postupku usvojen Zakon o izmenama i dopunama Zakona o žičarama za transport lica.

Pored drveća koje je posečeno bez prethodno pribavljene građevinske dozvole i studije o proceni uticaja na životnu sredinu, zbog gondole su pale teške reči i teške neistine. Na ljutu ranu, ljuta trava. Da ne pominjem uvrede na račun RERI-ja koje je sebi dozvolio zamenik gradonačelnika Beograda, a rado preneo "Informer" – stručnjaci koji su izneli argumente protiv izgradnje žičare Ušće–Kalemegdan nazivani su nezalicama koji hoće da zaustave arheološka ispitivanja na Kalemegdanu. Zamenik gradonačelnika Goran Vesić i narodni poslanik Orlić Vladimir obavestili su javnost da je Upravni sud, zapravo, zabranio arheološka ispitivanja, da građevinska dozvola uopšte nije ni izdata [sic], te da izgradnja gondole uopšte nije planirana na Beogradskoj tvrđavi.

Opet je zamenik otišao korak dalje i za TV Pink izjavio da iza napada na gondolu stoji "opasnija namera, a to je da ljudi koji pišu međunarodnim organizacijama i govore kako Beograd ne čuva svoje nasleđe, žele da pošalju poruku kako u stvari Srbija nije u stanju da čuva svoje nasleđe u Beogradu... kako će ga, onda, čuvati na Kosovu i Metohiji". Ljudi "koji pišu međunarodnim organizacijama" i koji su jasno i argumentovano obrazložili zašto bi izgradnja gondole trajno ugrozila vrednosti i integritet Beogradske tvrđave su, između ostalih, i stručnjaci iz međunarodne organizacije Evropa Nostra, Srpskog arheološkog društva, Odeljenja za arheologiju Filozofskog fakulteta, Društva konzervatora Srbije, Nacionalnog komiteta ICOMOS Srbija, Stručnog saveta Republičkog zavoda za zaštitu spomenika i mnogi drugi. Očigledno sve same nezalice i ljudi opasnih namera.

Piše: **Mirko Popović**

Programski direktor
Regulatornog instituta
za obnovljivu energiju i
životnu sredinu (RERI)

Na optužbe je potrebno odgovoriti činjenicama. Upravni sud je zaključio da je "zahtev za odlaganjem izvršenja rešenja osnovan te da bi izvođenje radova na Kalemegdanu moglo da ima nenadoknadle posledice po kulturno dobro – Kalemegdansku tvrđavu i životnu sredinu". Jer bi "izvršenjem rešenja o građevinskoj dozvoli bila naneta šteta širim interesima javnosti koja bi se teško mogla nadoknaditi". Dakle, građevinska dozvola za izvođenje pripremnih radova na izgradnji gondole jeste izdata. Da nije, sud ne bi mogao ni da odlučuje u ovom slučaju. Građevinska dozvola nije izdata za arheološka ispitivanja jer odobrenje za arheološka ispitivanja ne izdaje Ministarstvo građevinarstva već Ministarstvo kulture. Dakle, nikakva arheološka ispitivanja nisu zaustavljena. Takođe, izgradnja gondole jeste planirana na zaštićenom kulturnom dobru koje čini jedinstvenu celinu Beogradske tvrđave, arheološkog nalazišta "Antički Singidunum" i Kalemegdanskog parka. Ko u to ne veruje neka u Zavodu za zaštitu spomenika kulture pogleda granice zaštićenog kulturnog dobra. Kratke noge.

O čuvanju kulturnog nasleđa na Kosovu i Metohiji i opasnim namerama ne vredi trošiti reči i tabak.

Rasprava o izgradnji gondole Ušće–Kalemegdan još je trajala u medijima, kada je krajem aprila osvanula nova vest – Skupština po hitnom postupku usvaja izmene i dopune Zakona o žičarama za transport lica. Kakva koincidencija!

Zašto baš po hitnom postupku?

Predlagač Zakona (Ministarstvo građevinarstva) obrazložio je da je neophodna što hitnija primena ovog zakona, kao i da je neophodno da izmene i dopune stupe na snagu što pre kako bi se omogućilo efikasno izdavanje javnih isprava, između ostalog odobrenja za rad žičara. Izdavanje ovih javnih isprava, prema rečima predlagača, važno je za sve postojeće žičare, one koje su u postupku izgradnje ili rekonstrukcije ili u postupku usklađivanja sa izmenama propisa kojima se uređuju planiranje i izgradnja. Kao razlog hitnosti predlagač navodi i bezbednost objekata koja se "ugrađuje" kroz tehničku dokumentaciju. Predlagač zaključuje da se donošenjem zakona po hitnoj proceduri stvaraju preduslovi za bezbednost, pouzdanost i održivost, što je tehnički imperativ u funkcionisanju svih sistema u javnom transportu lica. Na sve to predla-

**SPREMANJE
ZA ŽIČARU:
Prizor sa Golije**
Foto: RERI

gač tvrdi da se donošenje zakona po hitnom postupku predlaže u skladu sa članom 167. Poslovnika Narodne skupštine.

Ne bih sporio da su bezbednost i pouzdanost u javnom transportu lica veoma važne, imperativne kako kaže predlađač zakona. I efikasno izdavanje javnih isprava je važno. Međutim, to, prema skupštinskom Poslovniku, nisu razlozi za hitan postupak. U pomenutom članu 167. Poslovnika piše da po hitnom postupku može da se donese zakon "kojim se uređuju pitanja i odnosi nastali usled okolnosti koje nisu mogle da se predvide, a nedonošenje zakona po hitnom postupku moglo bi da prouzrokuje štetne posledice po život i zdravlje ljudi, bezbednost zemlje i rad organa i organizacija, kao i radi ispunjenja međunarodnih obaveza i usklađivanja propisa s propisima Evropske unije". Okolnosti o kojima je ovde reč apsolutno su mogle da se predvide a ispunjavanje međunarodnih obaveza i usklađivanje sa EU propisima nisu navedeni kao razlozi hitnosti. Predlog zakona i obrazloženje javno su dostupni, pa ko ne veruje i to može da proveriti.

Da nije slučajno negde, iznenada i nepredvidivo, nikla žičara koju na tom mestu niko nije očekivao? Očigledno je da postoje neki drugi razlozi zbog kojih je zakonodavac bio u hitnji prilikom usvajanja ovog propisa.

Naslučujem da jedan od razloga leži u tome što Srbiju tek očekuje stampedo projekata izgradnje žičara/gondola, što u Beogradu i okolini, što na planinama gde područja pod zaštitom vaze za bezbednim i pouzdanim žičanim transportom. U planu generalne regulacije Grada Beograda prilično detaljno su navedene informacije o potencijalnim projektima izgradnje žičara Bujanj Potok–Avala i žičare Novi Beograd–Ada Ciganlija–Makiš i, u drugoj fazi, Makiš–Banovo brdo–Koštunjak. Samo je izgradnja disputne gondole Ušće–Kalemegdan eksplicitno zabranjena u području Beogradske tvrđave i njenim širim vizurama.

Razvoj ski turizma, uz neophodne žičare, planiran je i na zaštićenom području Parka prirode Golija. Za potrebe realizacije ovog projekta već je, bez građevinske dozvole, posećeno drveće na lokalitetu u Brusniku gde je Društvo za zaštitu i proučavanje ptica utvrdilo prisustvo ugroženih i retkih vrsta ptica. Planira se i izgradnja novih ski staza i žičara na Kopaoniku. Proširenjem staze Krčmar na Kopaoniku projekat

Očuvati u celosti

Od 4. do 7. maja visoka delegacija stručnjaka Evropa Nostre, najveće evropske organizacije civilnog društva posvećene očuvanju kulturnog nasleđa, boravila je u Beogradu i razgovarala sa premijerkom Republike Srbije, predstavnicima nadležnih ministarstava i institucija, kao i s predstavnicima stručnih i naučnih tela o očuvanju Beogradske tvrđave, parka Kalemegdan i Ušća od kontroverznog projekta gradnje žičare (gondole). Delegacija sastavljena od renomiranih međunarodnih arheologa, arhitekata, konzervatora, urbanista, ekonomista i pravnika poručila je da Beogradska tvrđava i kulturni predeo Ušća predstavljaju izuzetno kulturno nasleđe Srbije, Evrope i sveta, koje se mora očuvati u svojoj celosti.

Evropa Nostra je osnovana 1963. godine u Parizu. Više od 50 godina ta organizacija štiti i zalaže se za očuvanje kulturne baštine, i priznata je kao najrepresntativnija organizacija u Evropi u ovoj oblasti, sa članovima iz više od 40 zemalja i uskom saradnjom sa Evropskom unijom i Savetom Evrope.

se približava drugom stepenu zaštite. Izgradnja novih staza planirana je i na Staroj planini. Izvinjavam se gondolijerima čiji doprinos sam propustio da navedem.

Možda je baš u vezi sa projektima u zaštićenim prirodnim dobrima iz Zakona o žičarama uklonjena odredba o saglasnosti ministra nadležnog za poslove zaštite životne sredine na bliže uslove za postrojenja žičare, stanice, stubove, temelje i drugu infrastrukturu, kao i za trasu žičare? Prema novom zakonu ova pitanja uređuje ministar građevine i saobraćaja samostalno.

Pored hitnog postupka u Narodnoj skupštini, Zakon o žičarama prošao je i bez javne rasprave, koja prethodi proceduri usvajanja zakona u Skupštini. Zakonom o državnoj upravi predviđeno je da se prilikom pripreme nacrt zakona kojim se bitno menja pravni režim u jednoj oblasti ili kojim se uređuju pitanja koja posebno zanimaju javnost, nadležni organi obaveštavaju javnost i sprovode javnu raspravu.

Možda preterujem kada kažem da izgradnja žičara posebno zanima javnost u Srbiji?

Praznina i tišina

Uništavanje centra Beograda ima snažno simboličko značenje – ukinuti političke neistomišljenike i ukinuti one kulturne obrasce i načine ponašanja koji se ne uklapaju u jednoglasno klicanje. Populistički *credo* po kome je jednoumlje *sine qua non* “dobre vladavine” pored mnogih drugih praksi sprovodi se u život rušenjem, zatvaranjem ulica, ukidanjem saobraćaja, devastacijom parkova, fizičkim uništavanjem tragova prošlosti i životvornosti “kruga dvojke”

U ljudskom svetu postoji ogroman broj iracionalnih, čudnih, teško razumljivih radnji, gestova, praksi, predmeta, telesnih kretanja, reči. Veliki broj humanističkih disciplina, pre svega etnologija, antropologija, kulturologija, teorija umetnosti, pokušavaju da dešifruju i razumeju sve te naoko nerazumljive pojave i stvari. Trude se raznim metodologijama da otkriju racionalnom umu skrivene misli, osećanja, slike, arhetipove, strukture koje nisu lako dostupne ali u najvećoj meri oblikuju smisao individualnog i kolektivnog postojanja. Ono što leži u središtu takvog razumevanja je traganje za simboličkim značenjima koja nadilaze logiku, otkrivaju tajne i podsvesne tokove imajući istovremeno značaj za pojedinca ili zajednicu, često mnogo veći od bilo koje naoko razumne odluke i svesnog izbora.

POPULISTIČKI REŽIM FAŠISTOIDNOG TIPA

Racionalni um ne može da shvati šta beogradska vlast, u dosluhu sa investitorima i drugim interesnim grupama, želi da postigne odlukom da neverovatno ogroman prostor pretvori u pešačku zonu, da napravi gondolu na najznačajnijem istorijskom mestu Beograda, da istovremeno zatvori veliki broj ulica i opštinu Stari grad stavi u kavez do koga će moći da se stiže sa Ušća, vazдушnim putem. Ukoliko, međutim, pogledamo ove odluke sa tačke gledišta njihovog simboličkog značenja, onda sve postaje jasno. Skoro sve.

Populistički režim fašistoidnog tipa, ustanovljen pre sedam godina na osnovu nesrazmerno značajne uloge Prvog Potpredsednika, zasniva se na jednoj ideji vodilji – odvojiti “elitu” od “naroda”, ogaditi sve što miriše na “intelektualštinu”, obrazovanje, igru duha, dobar ukus, pristojnost, razumevanje slobode, kritičnost, dijalog, toleranciju – marginalizovati do kraja one koji imaju tendenciju da tako misle i ako je moguće, raznim metodama ih učutkati. Nasuprot tome, indoktrinirati, ubediti, izmanipulisati većinu i njen osećaj za realnost, upravljati njihovim osećanjima i željama prema volji jednog čoveka pomoću neprekidne bujice reči koje se iz sata u sat urezuju u njihovu svest i nesvest. To razdvajanje sprovodi se svestranim i sveobuhvatnim radom na stvaranju kič etosa u kome dominantnu ulogu igraju mržilački tabloidi, proizvođači vesti u punom kapacitetu, utemeljivači sistema vrednosti koji potvrđuje ideje, stavove,

Piše: **Jelena Đorđević**

Profesorka na Fakultetu političkih nauka

ali i želje i nagone onoga koji misli da drži sudbinu naroda u svojim rukama. Paralelno sa tim čiste se institucije od stručnjaka, znalaca, kritički nastrojenih pojedinaca, odbacuju se ljudi sa mišljenjem i integritetom i uspostavlja se vladavina nekompetentnih podanika. Svima je poznato da su zastrašivanje i ucena pozadina na kojoj se ovaj populistički fašistoidni naum uspešno ostvaruje.

U celoj toj priči, međutim, postoji jedna prepreka – dijabolizovani *Krug dvojke* sa centrom u srcu grada, u kome se nalazi najveći broj koncentrisanih kulturnih i obrazovnih institucija. Još pre nekoliko meseci osnovana je nazovi “nevladina organizacija” Nacionalna alternativa u čijem planu i programu stoji: “Smatramo da prvi i najvažniji srpski front nije ni u Kninu, ni u Republici Srpskoj, ni na Kosovu i Metohiji, već u Beogradu. Beograd je glavni grad, mozak nervnog sistema Srbije. Tim mozgom u kulturnoj, političkoj, obrazovnoj i svakoj drugoj sferi dominira nacionalna elita Druga Srbija geografski smeštena pre svega u ‘Krug dvojke’.” Da bi se Srbija vratila na pravi put, cilj ove “alternativne” ideologije je da se “suprotstavi drugosrbijanskom krugu dvojke”, kako se kaže u manifestu ove organizacije, koja je samo kap u moru istih ili sličnih pokušaja agresivne diskvalifikacije i insistiranja na “opasnosti” koja pretila – i to iz samog centra glavnog grada. Sa te tačke gledišta, taj epicentar zla i antidržavne zavere mora da bude kažnjen, uništen, zatvoren i pretvoren u još jednu betonsku grobnicu u kojoj se više ništa neće događati i ako je moguće, neće se ni živeti. Stiže kazna za one koji glasaju protiv struje, evo već decenijama. Kazna za Studentski trg na kome se skupljaju oni koji protestuju. Zato i treba da bude pretvoren u brisani prostor bez života iz kog zjapi bezbedna tišina i praznina.

Uništavanje centra, dakle, ima snažno simboličko značenje – ukinuti političke neistomišljenike i ukinuti one kulturne obrasce i načine ponašanja koji se ne uklapaju u jednoglasno klicanje. Populistički *credo* po kome je jednoumlje *sine qua non* “dobre vladavine” pored mnogih drugih praksi sprovodi se u život rušenjem, zatvaranjem ulica, ukidanjem saobraćaja, devastacijom parkova, rekonstrukcijom najznačajnijeg kulturnog spomenika kao što je Kalemegdan, fizičkim uništavanjem tragova prošlosti i životvornosti “kruga dvojke”. Sve te radnje menjanja i zatvaranja su u funkciji simboličkog poništavanja

politički, ideološki, etički i svakojako nepodobnih za režim koji je na snazi. I to je to.

U centru tog simboličkog kruga nalaze se gotovo sve najvažnije kulturne ustanove. Samo oko Studentskog trga nalazi se Rektorat BU, Filološki, Filozofski, Prirodno-matematički fakulteti, Filharmonija, Kolarac, Kinoteka, Etnografski muzej, Narodni muzej, Akademija nauka i umetnosti, Narodno pozorište. Odluka da se zatvori prilaz ovim institucijama, da se ukine saobraćaj jasno govori da je cilj da što manji broj ljudi može lako do njih da stigne, a da građani koji stanuju u širem pojasu zamišljene pešačke zone izgube nerve jer ne mogu da se parkiraju, ne mogu da dozovu hitnu pomoć ili taksi, moraju da pešače do prvog javnog prevoza, neznano gde. I, naravno, da što pre odatle pobegnu jer život postaje nepodnošljiv.

ne pešačke zone tamo gde joj nije mesto, bez nužnih sadržaja, simbolički oponaša željenu homogenost "naroda", zavedenog, laganog, obrazovanog putem proizvodnje večito istih reči, fraza i slika sa TV ekrana. Egzekutori ovog distopičnog sveta bez razlike, replike su njihovog ideološkog i političkog oca i vođe. U svetu replikanata sve živo i ljudsko odumire, a logika zatvaranja i getoizacije trijumfalno objavljuje definitivni uspeh nakanu Prvog potpredsednika, za one koji umeju da čitaju poruke, nagoveštenih još pre sedam godina.

Ono što najviše čudi u odnosu prema ovim podlim namera-
ma je ćutanje svih pomenutih institucija koje se nalaze oko Studentskog trga, koji treba da bude pretvoren u betonsko ništa. Stići do njih od sada biće pravi poduhvat. Stariji (kojih u velikom broju ima u SANU), studenti kojih ima na hiljade, publika

Foto: Marija Janković

I fizički i mentalno. Dakle, isprazniti, dati sasvim novo značenje omraženom centru nepodobnih, koji već decenijama ne glasaju kako treba, i to pod maskom izgradnje i obnavljanja.

BETONIRANJE SRCA GRADA

Interesantno je da se tim graditeljskim poduhvatima postiže politički cilj "arheofuturima", ideje kojom se u proglasu "nacionalne alternative" definiše pakleni plan populističke uravnilovke i rekonstrukcije "nacionalnog bića". Sečenje tramvajskih šina ili trola, ukidanje prevoza, besomučno popločavanje – ništa od toga nije obična radnja rekonstrukcije grada, već duboko simbolički akti poništavanja "političkih neprijatelja", "nervnog sistema druge, neprijateljske Srbije".

Slomiti srce grada putem betoniranja, sečenja drveća – usmrćivanja, zatvaranja – nekrofilni gestovi ukidanja spontanosti i dinamičnosti svakodnevnog života stvaranjem dosade prazni-

pomenutih kulturnih institucija, šetači ka Kalemegdanu, turisti, rečju građani, moraće da se muče da stignu do svojih odredišta. Mučenje u funkciji "izgradnje i obnove", nažalost, dobro je poznato tokom celokupne istorije i eto, ovde se ponavlja u nekoj novoj originalnoj formi.

Uzgred, pešačke zone se otvaraju zbog komercijalnih sadržaja. Da li na Studentskom trgu postoji nešto slično? Ne postoji. Dakle, sve je jasno, osim ćutanja institucija koje bi valjalo da imaju identitet i dignitet, a i znanje da razumeju šta stoji iza svih pomenutih graditeljskih odluka. Ni znaka neslaganja sa tim odlukama koje su osporili i osporavali ne samo građani Starog grada, već i stručnjaci različitih profila, koje bi, po logici stvari, delatnici u tim ustanovama trebalo da poštuju. I ovde, čini se, samo ostaje ćutanje, tišina, praznina.

Zbog toga može se samo reći: replikanti, čestitamo, uspe-
li ste.

O jeftinoći duša

Neke zemlje su za Đavola jedan masivan Lidl

■ **Drugi raf duševnog bofla su štampani medijski falangoidi, specijalne jedinice za medijske operacije i percepcijske atentate. Oni imaju najtužnije i najjeftinije duše, posebno zato što su mlade**

U njemu se duše ne kupuju na komad i skupo, pažljivo umotane u luksuzni papir krunisan elegantnom mašnom, kao u prestižnim buticima. Ne premišlja se stari lukavac da li se kupovina isplati i koliko truda mora da se uloži da se ta duša zasluži.

Đavo tu kupuje duše na gomilu, u industrijskim pakovanjima, s velikim akcijskim popustom. Na palete. Duše su tu roba široke potrošnje, ljudski bakaluk u rinfuzu koji se meri lopatama i džakovima. Često ih dobija i bez para, na kompenzaciju, u zamenu za zgradu, kola, sendvič, krišku statusa ili mrvicu samopoštovanja.

Još je gore, u stvari.

Ova mesta su za Đavola i prostrani buvljak gde se duše valjaju u prašini i blatu, aljkavo pobacane po masnim cirađama, izađale, čekajući nekoga da se za njih bezvoljno cenjka jer su ionako tričave, ubofljene od gaženja i habanja. Lukavi Đavo, majstor procene i prevare, vidi da su ovi što ih prodaju nesvesni njihove vrednosti – izgubljena Van Gogova dela nađena na nekom zapuštenom tavanu koje slučajni siroti nalazač iznosi na buvljak u nadi da će nekoga prevariti dovoljno da se otarasi tih nerazumljivih mazarija.

Na dva rafa, duše su budzašto.

Jedan je amazonski, elektronski, virtuelni raf "fejsa" i interfejsa. E-trgovina za prodaju duše je na ekranu. Sedi botovska duša ispred pikselskog univerzuma i odrađuje svoju crnu sudbinu u forumima, u komentarima, pulsira, još malo, u partijskim, nacionalnim i drugim raspravama, svim raspravama, jer je na takvim mestima sve političko i sve nacionalno. Elektronskim metlama na kojima jašu upravljaju njihovi dežurni demoni, lajući im u uši gde, koga, kada, kako... "uvek, ako..." i druga pravila delovanja, "talking points", uglove napada i taktike razvodnjavanja argumenta, "kadsmo-večkodtogizama" i još teže bojeve municije za reputacione egzekucije.

Znaju ove već mrtve duše da ništa ne oživljava narod tako kao gola fizička pretnja i psovke,

čitav taj makabristički repertoar u kome smo, na primer, mi svetski vicešampioni, posle Mađara. Psovanje i pretnje su moneta kojom ove prodate duše namiruju gospodara da bi zaradili svoje milosti, njihovi mali žrtveni darovi božanstvu, komadići žara na kojima se topi tamjan njihovog poklonstva. U tom smradu se On cereka i cokće, nadut od tolikog mnoštva džabe duša...

Drugi raf duševnog bofla su štampani medijski falangoidi, specijalne jedinice za medijske operacije i percepcijske atentate. Oni imaju najtužnije i najjeftinije duše, posebno zato što su mlade. Kao šetnja bombardovanim porodištem, srce se slama i stomak prevrće od misli na sve te mlade živote čiji su talenti, kakvi god da su, lakomisleno ili nebrižno, ustupljeni starom podričaju.

Zbog neke sitne kinte, zbog zaštite, zbog makar i privida slave, bez obzira koliko mračne, zbog osećaja moći, zbog... obećanja, oni lome stupce i strane, kodiraju i dizajniraju, uređuju, pišu... Ne mare mnogo za šta i za što. U svom zanosu ili po profesionalnoj dužnosti, često izmišljaju i kreiraju nepostojeće. Idiotluci prodaju, idiotluci su "lepljivi", i komercijalno – jer im čitaoci posvećuju pažnju i vreme – i "poslovno" – kada mora da se odrađi to što Đavo zahteva. U svakom slučaju, njima idu očne jabučice...

Đavolji je to posao, za veštice i jage, za ogre i pragrađane, skupljanje očnih jabučica. Pakuju ih u njihove elektronske tegle, sortiraju po veličini, boji, težini, ukusu... A onda, s toliko zaobljenih očiju, možeš svašta da uradiš. Čak i da uništiš nekoga. Mora se, Đavo ne pita, dolazi po svoje, redovno, a detetu baš treba nova školska torba... bar neki dan u Grčkoj, svi idu... devojka mi je skupa za održavanje...

Banalnost zla, kao što reče Hana Arent. Zlo je autentično banalno i valja se u magacinskoj dosadi supermarketa duša ili u zagušljivoj prašini buvljaka. Đavo je i sam sitna duša koja zna gde da nađe druge, jeftino. Na palete.

Ko zna znanje...

Možete biti genijalac u familiji i komšiluku, ali od tog vašeg znanja nema para na televiziji

Kvizovi su, kako istraživanja gledanosti govore, među najpopularnijim tv emisijama u Srbiji. Javni medijski servis RTS tako u svom programu ima dva veoma vredna kviza. Prvi je "Slagalica", koji se emituje svakoga dana i po pravilu se nalazi među deset najgledanijih emisija, dok je drugi "Potera" i emituje se jednom nedeljno u udarnom, večernjem terminu od 21 sat.

Ako redovno gledate kvizove, ili još bolje, takmičite se od kuće, primetićete da postoji i povelika grupa kvizomana, ljudi koji vole da se igraju i nadmeću, poput šahista ili enigmatičara. Među njima se uvek pojave i nova lica, ljudi koje delegiraju porodica ili prijatelji, ljudi koji "sve znaju". Pravi kvizomani se ipak pripremaju, tu se čita literatura, ali se uče i strategije za uspeh u određenim igrama znanja, bilo da se radi o računanju, sklapanju reči, asocijacijama ili opštem znanju. Na našu sramotu, sve manje znamo o učesnicima kvizova, jer je svojevrmeno bezazleno pitanje takmičarima "čime se bavite" otkrilo tužnu činjenicu – da najveći broj tih nesporno pametnih ljudi nema posao. Zato se ta laka konverzacija danas vodi u pravcu porodice, prijatelja, treme ili protivnika.

Nagrade u "Slagalici" su simbolične. Uglavnom su to knjige, deblje enciklopedije i istorijska literatura. Tek u finalu ciklusa možete osvojiti sedmodnevno putovanje ili 100.000 do 200.000 dinara. Napominjem da se to dešava samo na kraju ciklusa, nakon ozbiljnih kvalifikacija dostojnih Lige šampiona znanja.

U kvizu "Potera" je nagrada još neizvesnija. Takmičenje je timsko, eventualni dobitak se deli, a takmičari nakon golgote i borbe sa "tragačem" najčešće kući odlaze bez cvonjka. Učestvujete u kvizu, postajete deo veoma popularnog šou programa, svi vas tapšu po ramenu, a para nema. Nema ni utešne nagrade.

Posebno je zanimljivo kada takmičari sa "tragačem" licitiraju svoju potencijalnu nagradu. Tu je i 10.000 ili 20.000 dinara prihvatljiva suma, najčešće se osvaja od 50.000 do 70.000. O velikoj sumi od par stotina hiljada uglavnom se ni ne razmišlja.

Tih 500 evra, ta srednja osvojena vrednost, negde je u visini poželjne prosečne srpske zarade. Reći će neko – za sat vremena osvoji nečiju platu, mada zaposleni u privatnom ili, kako se surovije kaže, "realnom" sektoru tu platu uglavnom samo mogu da sanjaju. Nažalost, ta prosečna plata ili prosečna nagrada u kvizu znanja za takmičare je uglavnom nedostižna. Par težih pitanja i cvrc! Više sreće sledeći put, kao igrali smo se, zabavili, šta ćeš više...

Paradoksalno, baš ponedeljkom noću na Televiziji Happy, u rijaliti programu "Parovi" odigrava se kviz znanja. Povremeno se to dešava i u "Zadruzi", pa u oba slučaja gledaoci mogu

do mile volje da se cepaju od smeha provalama i glupostima takmičara. Kao, starlete su glupe, baš kao i "starletani", nema ju pojma o životu, il' se jebu il' se tuku, kako li su samo osnovnu školu završili...

Kvizovi znanja u Srbiji ipak nam pokazuju nekoliko činjenica o našoj javnosti i vrednosnom sistemu. Političari se trude da zvuče baš kao enciklopedisti iz kvizova. Verovatno za prost narod mnogo znači ako se predsednik razume i u broj sajli na gondoli, pa u naoružanje i remont aviona, u građevinu do svakog asfalta, brzinu vozova na prugama, do delova za fijat ili "folciku". Sve mora da izgleda kao spontano, na keca i iz glave. Dodaje se i fraza "ako se ne varam", čisto da se ne provale puškice. U tom smislu, čak mi je i blizak naivni pristup gradonačelnika Beograda kad se neko od novinara zezne pa pita njega, a ne Vesića, šta se dešava u Beogradu. Čovek iskreno kaže da ne zna, ali – proveriće. Da se ne lažemo: sva novinarska pitanja ionako se odavno najčešće dostavljaju unapred. Sve ostalo je lepota izražavanja, ajde ono što smo vežbali al' svojim rečima.

Drugi, mnogo tužniji aspekt kvizova znanja jeste pitanje kinte. Možete biti genijalac u familiji i komšiluku, ali od tog vašeg znanja nema para na televiziji. Oni kobajagi glupavi učesnici rijalitija na nedeljnom nivou zarađuju nekoliko stotina do nekoliko hiljada evra. Kad za stolom opusujete mater ili pravite neku drugu vrstu sranja u "borbi za kadar", voditeljka će vas u ime produkcije automatski poslati "u izolaciju" i kazniti sa sto ili više evra. Nisam primetio da je neko od tog polusvetla oplakao sto evrića zbog sitne čarke "u lajvu". Znači, ima se dovoljno, ove packe mu dođu kao bildovanje imidža. Skinete bubice i kresnete se u kupatilu, nek idu pare, merak kao i rejting nemaju cenu.

Dakle, starlete i "starletani" uopšte nisu glupi, naprotiv, oni profitiraju na činjenici da se u Srbiji pamet ne plaća, a što da se praviš pametan kad je to rezervisano za vlast i političare na vrhu. Ima ko će da misli i ko sve zna.

Nama ostaje da im verujemo i da se pred malim ekranima "opušteno zezamo".

Fasciniran sam još jednim detaljem u "Zadruzi", koja ima paralelan finansijski sistem zasnovan na "budžetima". Naime, iako je Pink komercijalna televizija, Željko Mitrović, koji poznaje dušu svoje publike, svakom takmičaru u "Zadruzi" novac deli preko "Gazde", i to u minimalnom, srednjem ili maksimalnom iznosu. "Gazda" u ime "Velikog šefa" iz kutije vadi svežnjeve dinara i po sopstvenom nahođenju i simpatijama i antipatijama svakom dodeli manji, srednji ili bogatiji nedeljni budžet. Zvuči poznato jer jeste. San o jaslama još uvek živi.

Pobuna žene ili o okovima našeg sveta

“Ako domaći dramski tekst – pod čime podrazumevam svaki tekst nastao na jednom od jezika kojima se u našoj zemlji govori – predstavlja umetnički iskaz, onda on može biti realizovan gde god za to postoji interes i nije ga moguće omeđiti državnim granicama”

O d 52 predstave nastale po tekstovima domaćih autora, selektor 64. Sterijinog pozorja dramaturg i teatrolog Svetislav Jovanov izabrao je njih osam za Selekciju nacionalne drame. Spaja ih autentičan i istraživački pristup problematici ženske emancipacije, definisan naslovom “Pobuna – ženski rod”. To su: *Petrijin venac*, dramatisacija Mile Mašović-Nikolić romana Dragoslava Mihailovića u režiji Bobana Skerlića – Atelje 212 Beograd; *Zla žena* Jovana Sterije Popovića u režiji Ivi Milošević – Narodno pozorište/Narodno kazalište/Népszínház Subotica; *Neustrašive – kao i sve slobodne djevojke* Tanje Šljivar u režiji Salome Dastmalhi, Dojches teatar/Deutsches Theater Berlin; *Karolina Nojber* Nebojše Romčevića u adaptaciji i režiji Kokana Mladenovića, Narodno pozorište Republike Srpske Banja Luka; *Hasanaginica* po motivima drame Ljubomira Simovića u režiji Andraša Urbana, Novosadsko pozorište/Újvidéki színház Novi Sad; *Kozocid* – tekst i režija Vida Ognjenović, Gradsko pozorište Podgorica; *M.I.R.A.* koncept, režija i dizajn scene Andraš Urban, Bitef teatar Beograd; *Bolivud* tekst i režija Maja Pelević, Narodno pozorište Beograd. Svetislav Jovanov je za netakmičarski, međunarodni program “Krugovi” izabrao tri predstave: *Kiklop*, adaptacija romana Ranka Marinkovića i režija

Saša Anočić, Gradsko kazalište “Gavela” Zagreb; *Itaka* prema homerovoj *Odiseji*, Peter Zavada i Armin Sabo-Sekelji u režiji Kriste Sekelji, Pozorište “Katona Jožef” Budimpešta; *Kuća lutaka. Lečenje* Magde Fertač u režiji Jandžej Pjaskovski TR/Teatr Rozmaitości Varšava.

Ovogodišnje Sterijino pozorje održaće se kao i uvek u Novom Sadu, od 26. maja do 3. juna.

“VREME”: Ovo će biti treće Sterijino pozorje po novoj koncepciji – takmiče se samo predstave nastale po domaćem dramskom tekstu. S obzirom da ste u svom Izveštaju istakli da je protekle godine prikazano 35 praiizvedbi savremenog domaćeg teksta, da li se može zaključiti da je to novi trend naše scene?

SVETISLAV JOVANOV: Nije reč o kvantitativnom rekordu. Naime, u sezoni 2016/17 viđeno je čak 37 praiizvedbi – ali ova sezona ukazuje da se taj obećavajući trend nastavlja. U kvalitativne pomake, međutim, spada i elemenat raznovrsnosti: u ovoj sezoni smo videli i šest novih dramatisacija, među kojima preovlađuju scenska čitanja vrhunske moderne proze (*Petrijin venac*, *Hronika palanačkog groblja*, *Zlostavljanje*, *Roman o Londonu*). Kada se tome dodaju nove, manje ili više uspešne scenske postavke komada domaće “moderne klasike” (*Hasanaginica*, *Karolina Nojber*, *Balkanski špi-*

jun), ispostavlja se da savremeno domaće dramsko stvaralaštvo sve više postaje oslonac pozorišne produkcije.

Načelno, smatrao sam da je konceptijska promena Pozorja podsticajna, a protekla sezona utvrdila me je u uverenju da bi mogla biti i blagotvorna. Ne želeći, naime, da precenim uticaj Pozorja, moram, ipak, izdvojiti dve pojave za koje smatram da su podstaknute ovom preorijentacijom. Prva je činjenica da su se tri naše velike pozorišne kuće – Atelje 212, Beogradsko dramsko pozorište i Srpsko narodno pozorište – orijentisale na praiizvedbe domaće drame kao okosnicu repertoara. To što su dometi ove tendencije neujednačeni – pri čemu je vrednosni iskorak Ateljea 212 najpre rezultat samosvojnog i temeljnog rada dramaturškog tima – ne umanjuje njen značaj niti perspektivu. Drugo, čini mi se da je pomenuta preorijentacija u izvesnom smislu ohrabрила manja pozorišta u tzv. unutrašnjosti da pruže šansu ne samo novim domaćim tekstovima, već i grupi mlađih, perspektivnih rediteljskih imena (Jana Maričić u Kikindi, Momčilo Miljković u Zrenjaninu, Jug Đorđević u Čačku).

Prošle godine profesor Boško Milin istakao je selekcijom mlade autore naše pozorišne scene i tako to izdaje Pozorja izdvojio od prethodnih, a vi ste učinili isto to aktuelnom temom – ženski identitet. Da li

Foto: Marija Janković

je ova vrsta skretanja pažnje javnosti na Pozorje pokušaj da se povrati interesovanje za festival koje je vidno splaslo nakon ocene žirija pre dve godine da ni jedna predstava ne zaslužuje nagradu?

Davanje podnaslova selekciji kao vrsta tematsko-problemske specifikacije nije "pronalazak" novog koncepta koji se usredsređuje na domaći dramski tekst, niti pokušaj da se povrati nekakva "izgubljena pažnja". Recimo, selektorka Marina Milivojević Mađarev je svom izboru u sezoni 2016/17, dakle, u okviru "starog" festivalskog koncepta, opravdano dala odrednicu "Gde su granice?" Takve odrednice, ako su utemeljene – naime, ako ne izražavaju neki unapred zadani koncept koji se nameće živoj stvarnosti – mogu da pomognu osvetljavanju određene zajedničke osobine ili, pak, tendencije koja karakteriše odabrane predstave. Što se tiče odluke žirija koju pominjete, ona već pripada istoriji našeg pozorišnog beščašća i tamo je treba i ostaviti.

Ženska emancipacija je aktuelna i popularna tema. Kako u tom kontekstu branite odluku da vam se baš ona nametnula u ovogodišnjoj produkciji?

Aktuelnost i popularnost neke teme ne znači automatski i da ona biva na relevantan način (pozorišno) apsolvirana. Verovatno je mojoj senzibilnosti u pogledu ove

teme doprinela i činjenica da sam još 1999. godine objavio studiju *Obmanuti eros – žensko pitanje u srpskoj drami*. Takođe, kao član žirija Mihizove nagrade za dramu, u protekloj deceniji sam svedočio ne samo sve većoj dominaciji "ženskog pisma" u našoj savremenoj drami (među trinaest dobitnika "Mihiza" je deset žena!), već i neumitnom prodoru problema ženske emancipacije u okviru tog pisma. Stoga, premda nikada ne sledim zadati koncept pri odabiru predstava, našao sam se u situaciji da, zahvaljujući nizu autentičnih i provokativnih ostvarenja, kao okosnicu svog izbora istaknem predstave koje – kroz problematiku pobune žene kao Drugog, zanemarenog, manjinskog, a protiv patrijarhalnih porodičnih konvencija, profesionalne segregacije ili ideološke manipulacije – progovaraju o okovima sveta u kojem živimo, ali i o nužnosti pobune protiv tih okova. Prenebregavanje ove povezanosti predstavljalo bi estetski kompromis, ali i moralno slepilo.

Pohvalili ste tekstove Jelene Mijović *Hronika palanačkog groblja* i Tijane Grumić, pa ipak ih niste uvrstili u selekciju. Zašto?

Kad je reč o *Hronici palanačkog groblja*, dramatisacija Jelene Mijović je vanserijski poduhvat koji jednu gotovo ezoteričnu proznu celinu prevodi u suptilno i moderno scensko ustrojstvo: manjkavost scenske postavke ne leži u solidnom i inte-

ligentnom rediteljskom konceptu, već u nezadovoljavajućem izvođačkom nivou. Što se tiče Tijane Grumić, mislim da njen dramatičarski prosede, koji sjedinjuje izuzetan lirski senzibilitet, dijalošku rafiniranost i jezgrovi simbolički izraz, nije do sada našao odgovarajućeg scenskog tumača. S obzirom da su se u postavljajući njenih komada okušali reditelji različitih generacija i profila, mislim da je problem u izvesnoj nesavitljivosti i anahronosti postojećih rediteljskih poetika, a moguće je, i u nedovoljno promišljenoj strategiji pri izboru reditelja. Bez obzira na to, ubeđen sam da će očigledni dramski potencijal Tijane Grumić u najskorije vreme doživeti scensku promociju koju zaslužuje.

Zašto ste ocenili da predstava *Vrat od stakla* Biljane Srbljanović, iako je najtraženija predstava Jugoslovenskog dramskog pozorišta, ne zaslužuje da se pojavi na Pozorju?

Načelno, najpre moram da ponovim notornu istinu kako biti "najtraženiji" nije neko relevantno vrednosno merilo. Što se tiče *Vrata od stakla*, reč je o solidnom tekstu, čija je osnovna osobina potencijalno plodna protivrečnost između težnje ka čehovljevskoj atmosferi i ibzenovskog motiva (Bogdankina šezdesetosmaška izdaja kao "greh iz prošlosti"). Međutim, takva šansa je u predstavi Jagoša Markovića ostala nedovoljno iskorišćena, budući opterećena

neadekvatnom atmosferom, ilustrativnošću (ne samo muzičke matrice), kao i prenatrpanošću, a neujednačenom ekspresijom.

U takmičarskom programu su tri predstave nastale u Crnoj Gori, Republici Srpskoj i u Nemačkoj.

Komentariše se da ste na taj način oduzeli priliku domaćim umetnicima da se takmiče i osvoje nagrade.

Na ovakve primedbe mogu samo konstatovati, sa gorkim zadovoljstvom, da jedan ekstremizam, kvazikosmopolitiski, nužno povlači za sobom onaj drugi, kvazirodoljubivi i parohijalni. Jer, ako domaći dramski tekst – pod čime podrazumevam *svaki tekst nastao na jednom od jezika kojima se u našoj zemlji govori* – predstavlja umetnički iskaz, onda on može biti realizovan gde god za to postoji interes i nije ga moguće omeđiti državnim granicama. Druga strana te notorne istine jeste, mislim, to da "povratak" Pozorja domaćem dramskom tekstu deluje kao ograničavanje ponajpre onima koji sam fenomen domaćeg dramskog teksta poimaju na ograničen način. A taj pojam danas podrazumeva mnogo više od klasičnog, dovršenog, dijaloški strukturisanog ustrojstva – recimo, pseudo-tekst (verbatim, dokumentarna građa), para-tekst (raznorodne metadramske celine ili montaže), tekst "work-in-progress" nastao na osnovu koncepta...

U obrazloženju selekcije istakli ste da su na inostranim scenama izvedene dve naše praiizvedbe. Da li treba da budemo zadovoljni tim brojem, koliko ima praiizvedbi tekstova iz drugih zemalja van njihovih granica?

Mislim da se naša savremena drama polako ali sigurno afirmiše u značajnim evropskim pozorišnim sredinama. Pored praiizvedbi novih dela Tanje Šljivar (Berlin) i Ive Brdar (Štuttgart), u Štuttgartu je, takođe, ove sezone uspešno postavljen još jedan komad Tanje Šljivar – *Mi smo oni na koje su nas roditelji upozoravali*, dok je u zagrebačkom ZKM-u postavljen *Hadersfeld* Uglješ Šajtinca. Premda ovakvo stanje ne bi trebalo da bude povod za nekakav prerani trijumfalizam, ono govori da naši dramatičari/ke, u odnosu na ostale iz "ex-yu" okruženja, prednjače u prevazilaženju lokalnih okvira recepcije.

Šta je bio cilj ovogodišnjih "Krugova", šta ih razlikuje od predstavljanja inostranih postignuća na drugim pozorišnim festivalima?

Prvi, opštiji cilj je bio da ponovo vratimo u obzor "Krugova", dakle kao mogući prostor odabira, jedan širi, evropski kontekst. Drugi, konkretni, da predstavimo reprezentativna ostvarenja iz različitih evropskih teatarskih sredina, zasnovana na predlošcima koji pripadaju savremenom dramskom stvaralaštvu tih sredina. Takvom orijentacijom možemo dobiti ne samo dragocenu pozorišnu informaciju, nego i repere za raznovrsna pozorišna i kulturološka poređenja. Naravno, pri ovakvom odabiru moguće su i neočekivane srodnosti i preklapanja: tako sam, tek po okončanoj selekciji takmičarskog programa, shvatio da čak dve od tri (ranije odabrane) predstave iz "Krugova" imaju u svom problemskom jezgri pitanje ženske emancipacije! A da su preplitanja pozorišnih i istorijskih iluzionizama složenija nego što očekujemo, svedoči i predstava *Kuća lutaka. Lečenje pozorišta TR iz Varšave*. Ovo potresno delo o manipulativnosti sećanja i relativnosti herojstva inspirisano je dramom Đorđa Lebovića *Lutka sa kreveta broj 21* (motiv prostitutke u bordelu konc logora), kao i sudbinom varšavske glumačke zvezde Marije Malicke (koja je, zbog igranja za vreme nacističke okupacije, posle rata izbrisana iz javnog života). Ali, stvarnost se uvek takmiči s pozorištem u surovosti. Dok je kod nas Lebovićev komad ipak doživio izvesnu afirmaciju kao TV drama u režiji Jovana Konjovića (1966), njegova poljska televizijska verzija iz 1971. do danas je ostala u bunkeru zato što je glavni lik Vilme Rajner tumačila takođe izuzetna Halina Mikolajska, tih godina demokratska aktivistkinja i članica opozicionog KOR-a (Komitet Obrony Robotników). Neposredno nakon što je odigrala glavnu ulogu u *Avetima*, Mikolajska je posle uvođenja vanrednog stanja 1981. provela nekoliko meseci u zatvoru, nakon čega otpočinje njen lagani hod ka zaboravu i smrtonosnoj bolesti, hod čiju završnu etapu obeležava biografski intonirana monodrama *Smrt Cvetajeve*. I to je lečenje o kojem govore zaboravljene i prigušene istorije Evrope: pobuna, ženski rod.

¶

SONJA ĆIRIĆ

Roman: *Proslava*

Četiri priče za jedan roman

Damir Karakaš se i novom knjigom potvrđuje kao jedan od najizuzetnijih savremenih pisaca našeg jezika i našeg zajedničkog kulturno-istorijskog iskustva

Noć, crna šuma, skeletna ruka koja je iznenada pred njim izrasla; zgrabio je pušku i povikao: "Nikada me nećete uvatit!" Kad je povukao okidač, probudio se i polako podigao na laktove: jednim okom gleda, drugim osluškuje; onda se polako svali natrag, u mekano udubljenje između dvaju zlatolisnih bukava.

Gornji citat je prvi pasus prve celine, namerno ne kažem priče, u novoj proznoj knjizi Damira Karakaša koja je, knjiga, zapravo roman, ali od onih koji se odupiru toj definiciji jer i ne mare za nju; mogla bi to biti i zbirka pripovedaka, a opet nije, mada u *Proslavi* (Oceanmore, Zagreb 2019) baš i ne vrvi od dramskog "jedinstva mesta i vremena radnje", a i zašto bi? Ono što, rekao bih, *Proslavu* ponajviše čini romanom jeste čitaočevo osećanje nakon završetka čitanja: možda je i do pretposlednje strane mogao dvojiti o pripadnosti ove knjige ovom ili onom književnom rodu, ali stekavši uvid u celinu, znaće da je upravo pročitao roman, i to po mnogo čemu najbolji koji se u ovoj tzv. književnoj sezoni pojavio na našem jeziku. A to je, znaćete već, onaj jezik na kojem se kojekuda, pa tako i u Karakaševoj zavičajnoj Lici, s mnogo uzajamnog razumevanja mrze Hrvati i Srbi i ostala familija trajno povezana najbližim krvnim srodstvom: preko zla oca i još gore majke.

Foto: printscreen HRT

Ali, manimo se teorijsko-fiokaškog cepidlačenja. Čim se pojavila, ova je knjiga podigla nešto prašine i izazvala polulokalni skandal, pre svega baš u zametenom piščevom zavičaju; Karakašu nipošto nije prvi put da prolazi kroz sumanute kravale, no ovaj je put stvar osobito zaumna i sumračna: ne toliko "politička" ili ne znam kakva (na to je valjda i oguglao) koliko se pretvorila u reviju iskazivanja navodno povređenog, a još navodnije tankočutnog lokalpatriotskog ponosa. Jer je Karakaš, pišući o siromašnom i trpkom kraju surove klime, bespoštednog siromaštva, beskompromisne neprosvećenosti i ispod grubih rituala, običaja i uverenja neretko zatomljene ljudskosti, i ovaj put išao do kraja i nešto dalje, toliko daleko da bi i famozni Bernhard Tomas ustuknuo i curiknuo. Ali Karakaš jok: na toj tački, gde se naš zamišljeni Bernhard već osvrće u panici, Ličanin kao da se tek zaukava. I kako sad voleti jednog takvog, ako je tvoj, tvoj u onom najprimordijalnijem plemenskom smislu, toliko tvoj da te zna kao staru paru i da je u stanju da te prikaže bez pardona i bontona, kako u književnosti jedino ima smisla, jer književnost nije uzajamno gladenje rođačkih i dobrosusedskih odnosa i manira nego proketo surova, i isto tako nežna istina sveta?

Pa i kada, u prozi o nezamislivoj bedi i gladi usred gole nigdine, piše o seljima koji su za neke osobito ogavne zime u istom loncu danju kuvali a noću srali, jer drugog nisu imali i jer su oko kuće zavijali gladni vukovi, što se možda jeste a možda i nije nekada negde "dogodilo", nevažno je za prosuđivanje autentičnosti i vrednosti književne fikcije, Karakaš ne piše ama baš ništa podsmešljivo i skaredno, kamoli nadmeno i oholo, nego stvara snažne, nezaboravne slike koje u konačnici samo dodatno očovečuju one o kojima piše – i gde oni to prepoznali, i gde o tome nemali pojma.

Drugim rečima, ni ova, kao ni prethodne Karakaševe knjige nije kvaziantropološki zapis o "primitivcima u zaostalost Lici" kojima bi se valjalo podsmevati sa bezbedne klasno-kulturne distance; uostalom, pisac koji objašnjava kako sve do studentskih dana nikada nije bio u prilici da koristi pastu za zube ne govori o tom svetu drukčije nego kao neko ko mu fatumski pripada, ma koliko da se, hvala bogu, *emancipovao* od njegovih loših strana (što valjda isto nije zabranjeno, ili jeste?).

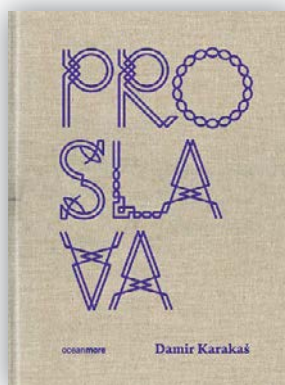
Dobro, ako o tome nije, o čemu *jeste* ova *Proslava*? Četiri prozne celine, četiri pričolike sastavnice romana bez središta (jer mu je središte svugde) istesane do bliskosti savršenstva kao stanja bez verbalnih viškova i ostalih smetajućih naplavina, povezuju motivi osujećenosti i potlačenosti, istorijske uskraćenosti za neposredno učestvovanje u bilo čemu Boljem, onom koje transcendirira neposrednu i neprestanu borbu za opstanak. Lika, Hrvatska, Jugoslavija, Balkan, bilo koja sasvim konkretna geografska, a bogme i vremenska odrednica, jedva su i uglavnom tek ovlašno spominjane i prisutne, a opet, neko ko nije pao pravo s Marsa u ovaj naš svračiji zakutak dobro će znati i *gde* i *kada* se sve ovo zbiva. Mijo iz prve priče, lik neskriveno modeliran po piščevom dedi, odbegli je ustaša koji se nedaleko od svog sela skriva pred partizanima nakon oslobođenja, pokušavajući da preživi neotkriven bar dok ne prođe prvi talas jedva selektivne odmazde

pobednika. U drugoj je prozi Mijo tek stasali dečak, vreme je kraljevine, što znamo tek po tome što se spominju žandari, oni zbog kojih je seljacima naredilo da više ne smeju držati pse, pa se sada valja svoga cuke nekako rešiti, što je zadatak duši teži nego što to duša sme da iskaže, pa joj je još samo preostalo zalajati, u trećoj je već rat, u Mije je nabubrela muška mladost i snaga i želja, a tu je i nova država, eto ovaj put kažu "naša", ali šta je "naša" država za nepismenoga seljaka nego nešto što on ne oblikuje niti o bilo čemu odlučuje, jer tu su glavata gospoda s cilindrima koja to bolje znaju (a koja svim Mijama ovog sveta na zboru kažu da je "komunizam kad brat jebe sestru"), ali će zato taj isti Mijo i svaki dostupni Mijo najpre najebati kada bude vakat da se plate računi za crno zlo koje je ova proizvela; u četvrtj se varira motiv lapota, kao krajnjeg proizvoda beznadne, endemske bede, i motiv očinstva, te nasledne muške bolesti; Mijo je ovde tek unuk, nepozvan prati oca i dedu na poslednji put na planinu, za koji deda nema povratnu kartu, a Miji je tu naučiti jednu važnu, neprolaznu lekciju o svetu, onakvom

kakav je suđen onima poput njega, gladnima do ludila i nazad, osim što nema nazad. *Poen-te* nema jer je obično nema ni u životu, a ni u književnosti koja ne mari za to da bude još jedna vrsta pilula za lile i ništa osim toga.

Damir Karakaš ne piše tako da mu rečenice rastu do rasprsnuća, nakon čega se izlivaju na sve strane kao loše održavan odvod, nego brusi, teše i sažima sve dok ne ostane samo ono što nikako ne može i ne sme napolje (jer napolju zavijaju gladni vukovi). Karakaš nije "lak" pisac, ali nipošto nije ni "težak" na onaj zamorni odličaški način. Karakaš je, hoću reći, samo jedan sasvim običan pisac, osim što je vraški izuzetan. On je jedan od naših najboljih (romano)pisaca, mada iz nekog sasvim zaumnog i posve vanjezičnog razloga nikada neće dobiti, na primer primjera, NIN-ovu nagradu. Rodio se, sto mu gromova, s ugrađenom tvorničkom, a ne fabričkom greškom. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Priča o liniji života

“Junaci su nestali, to je veliki problem kinematografije i filmovi počinju da liče jedni na druge i da prikazuju banalno stanje stvari: ne vredi se boriti kad smo gubitnici. Odsustvo boraca-junaka stvara uniformnost i letargiju”

Ovogodišnje, dvanaesto izdanje festivala Beldocs otvoreno je juče, 8. maja, filmom *Linija života* Darka Bajića. Do 15. maja, na 11 lokacija predviđeno je više od sto premijera savremenog dokumentarnog filma iz svih delova sveta u više programskih celina, uključujući i retrospektive Kazua Hare i Gorana Devića.

Darko Bajić, reditelj igranih filmova i serija *Direktan prenos*, *Crni bombarder*, *Sivi dom*, *Balkanska pravila*, *Zaboravljeni*, *Rat uživo*, *Bićemo prvaci sveta...* i pet pozorišnih predstava od kojih je najnovija *Feliks* u Zvezdara teatru, nakon dokumentarca *O Gringo* snimio je *Liniju života*, priču o svom ocu, slikaru Milošu Bajiću, koji je odveden u nacistički logor Mathauzen sa prve godine Likovne akademije. O dramama logoraša, Bajić je beležio crtežima koje je krio u praznoj boci protivpožarnog aparata. Pored autentičnih crteža, u *Liniji života* su prikazani i inserti iz filmova koje su snimali Miloš i njegov sin Darko Bajić.

“VREME”: Kako je nastajao ovaj film, odakle ste crpli građu?

DARKO BAJIĆ: Uvek se zaklinjem da nikada više neću raditi dokumentarni film. Igrani film ima čvrste dramaturške linije, a dokumentarni vam otvara izazov istraživanja i mogućnost eksperimenta. Impresivan slikarski opus Miloša Bajića, prvog poratnog apstraktnog slikara u Jugoslaviji, dao mi je slobodu da trigram i za specifičnim filmskim izrazom. Kako spojiti pakao logora smrti Mathauzen i slikarski upečatljiv put u kosmos. Nisam želeo da počnem snimanje dok ne otkrijem šta me to privlači, šta to moram da promenim u svom rediteljskom postupku. Želeo sam da me Milošev opus i njegova apstrakcija inspirišu, ali i da mi postave zadatak. Jer, Milošev put ka modernoj prevazilazio je okvire reportaže ili konvencionalnog pristupa filmu o slikaru. Pokušao sam da se oslobodim i da trigram, da ništa ne zakucavam una-

pred, već da naprosto razmišljam o njegovoj slikarskoj strasti, kako je tragajući došao do novih formi u slikarstvu, i da na taj način pokušam da i sam trigram kroz svoj film.

Moj otac je bio zaljubljenik u kinokameru, njegovi amaterski filmovi, zabeleške o životu, postali su jedna od uzbudljivih linija ovog filma. Miloš mi je dao kameru u ruke, ja sam prvo probao da snimam na suvo bez trake, a onda smo napravili zajednički eksperimentalni film. *Liniju života* smo snimili u duploj ekspoziciji tako da njegove apstraktne slike suprotstavimo realnim životnim prizorima. Priča me je vodila u pedesete, šezdesete godine prošlog veka, u velike promene u slikarstvu, u muzici, u ljudskim slobodama. Lagano sam uspostavljao paralelnu liniju života umetnika i izazova sveta u kome je živeo. Želeo sam da film ne završi na TV-u ili u kompu. Stvarao sam film koji će se gledati i u bioskopu, kao što sam, uostalom, pravio sve svoje filmove. Film ne može da se odvaja od bioskopa i reakcija publike, to je njegova prirodna sredina. To je naprosto način na koji ja uvek razmišljam o filmu.

Na koji način ste se izborili za autorstvu distancu prema priči, budući da ste pravili film o svom ocu?

Dve godine sam razmišljao. Da li da prekršim svoje rediteljsko pravilo da se ne pojavljujem u svom filmu, mada je bilo logično da ja pričam o ocu. Tokom dugogodišnjeg bavljenja kinematografijom imao sam veliki broj ponuda od svojih kolega i od studenata da glumim u njihovim filmovima, i uvek sam ih odbijao. Želeo sam da zadržim distancu, da budem provokativni posmatrač i čovek koji stvara kompleksne događaje i prenosi ih na filmsku sliku. Međutim, prekršio sam tu svoju odluku zbog dragocenih dokumentarnih amaterskih filmova koje smo snimali otac i ja. Tako sam, pored naratora glumca Lazara Ristovskog koji je govorio tekstove moga oca, i ja postao

narator. To je bio dobar put. Omogućilo mi je da ne budem previše intiman ili patetičan, da ne budem navijački nastrojen o slikarstvu moga oca, nego da stvorim distancu. Na taj način film govori i o mom sazrevanju pored umetnika Miloša Bajića.

Da li ste tokom rada na *Liniji života* prepoznali opipljivije veze i odraze nekadašnjeg i sadašnjeg fašizma i nacizma?

Naravno da je to bio jedan od razloga za nastanak ovog filma. Deo ovog filma govori o događaju kad su šezdesetih godina pozvali Miloša na suđenje ratnom zločincu Gancu, komandantu logora, da svojim crtežima posvedoči o neviđenim zločinima. Miloš je tada postavio pitanje koje je aktuelno i danas: Logoraši su iskorišćavani do poslednjeg atoma snage. Velike firme u Nemačkoj, koje i danas postoje, uzimale su ih na lizing, oni su za to plaćali, a SS partija je uzimala deo profita. I onda danas vrlo lako možete da povučete paralelu sa tim vremenom, načine na koje se ljudi izrabljuju, na koje se izrabljuje radnička klasa. Kad pogledate kako funkcioniše svet danas, kad deset ljudi poseduje 60-70 odsto bogatstva sveta, vrlo lako možete da uspostavite paralelu.

Nedavno smo saznali da je na nekadašnjem logoru Staro sajmište dozvoljen rad dečjem vrtiću. Šta to govori o našoj kulturi sećanja?

U zemlji u kojoj su poremećena merila vrednosti, nije ni čudo što se na takav način reaguje prema kulturi sećanja. S druge strane, gledajući istoriju u Srbiji, uvek su postojale oštre podele – ovde se još nije razrešilo pitanje Karađorđevića i Obrenovića, partizana i četnika, ovih i onih. Ko god da dođe na vlast on menja odnos prema vrednostima. Ako se tako ponašate prema vrednostima, prema istorijskim činjenicama, sasvim je logično što ovako danas živimo, što ovako funkcionišemo, a i što nas drugi tako gledaju.

Pritom, sami sebe omalovažavamo i sami sebe ne poštujemo. A zaboravlja se da je Srbija jedna od retkih zemalja koje su za vreme Prvog i Drugog svetskog rata pružile otpor okupatoru.

**Stičete li utisak da je usled breme-
na sile ličnih i opštih istorija danas
gotovo nemoguće živeti punim plu-
ćima baš u ovom trenutku?**

Istorija ne opterećuje, ona za mene predstavlja izvor velike inspiracije. I istorija uvek može da vam govori o još jednoj stvari koja je jako važna – kada pogledate istoriju Srbije, videćete ne samo da se ona ponavlja, već da su isti elementi tu, da se isti problemi ponavljaju. Još uvek se Istok i Zapad bore oko svojih interesa. Nisu se dogovorili. I to se ponavlja. E, sad, ako ne uzimate u obzir iskustvo predaka, ako živite u Srbiji kao da ste pali s neba i kažete da treba da se manemo prošlosti i da idemo u budućnost, ne, mi u budućnost možemo otići samo ukoliko dobro poznajemo prošlost. Onda i mi dobijamo ulogu da stvarno nešto ostavljamo mladima, koji će onda tu našu prošlost u njihovoj budućnosti iskoristiti kao iskustvo. A ja, kao umetnik, nikada se nisam

vezivao ni za jednu ideologiju, ni za jednu partiju, ni za jednu političku opciju. Ja smatram da umetnik to ne treba da radi, umetnik tako daje sebi apsolutnu slobodu da govori ono što misli, i to bez autocenzure. Autocenzura je najopasniji otrov za umetnika, za umetnost. Pa i za Srbiju.

**Ponajpre Crni bombarder, ali i vaš
film *Direktan prenos*, koji polemše i
sa pitanjem manipulacije medijima,
te u znatnoj meri i serija *Sivi dom*,
počivaju na motivu bunta i ličnog
prava na bunt i nepristajanje. Da li
ste pronašli odgovor na važno pita-
nje: gde se to poslednjih godina, pa
i decenija, izgubio motiv pobune u
srpskom filmu?**

Moja teza je, a nju potvrđuju moji bivši studenti a sadašnji asistenti i kolege, da je trend birokratskog evropskog filma doveo do toga da se uglavnom prave filmovi o gubitnicima, da su junaci izgubili bitku na velikom platnu. A vi sad razmišljate zašto je to važno za jaku evropsku birokratsku mašineriju i zbog čega oni to forsiraju. Ja kao profesor insistiram da u filmu morate da volite i poštujete svog

junaka. Morate i vi da se izborite za svog junaka, a izborićete se ako je on stvarno borac i ako zaista ima svoj cilj. Jer, ako ga ne volite i ako ga pustite da izgubi, pitanje je da li je on bio ličnost vredan pažnje. Junaci su nestali, to je veliki problem kinematografije i filmovi počinju da liče jedni na druge. Filmovi idu u pravcu da formalno prikazuju banalno stanje stvari. Ne vredi se boriti kad smo gubitnici. Odsustvo bora-cunaka stvara uniformnost i letargiju. Reditelj mora da se izbori za svoju kritičku, slobodnu autorsku vizuru.

**Ima li u mladima žara da se
bave i polemičkim, druš-
tveno angažovanim
filmovima?**

Evo već je 34-35 godina kako sam profesor i mogu da kažem da većina mojih studenata koji su se odvažili da rade dugometražni film čini danas glavni deo srpske kinematografije, i

veoma sam ponosan na to. Ponosan što sam ih svih tih godina usmeravao da se bore da iskažu svoje uverenje dugometražnim filmom. Pomagao sam im da se izbore da snime igrane filmove, smatrajući da je to pravi put za kontinuitet kinematografije. Sve teme su im dostupne. Insistiram da imaju jaku i oštru kritičku liniju u odnosu prema vremenu u kome žive i da, naravno, u prvi plan postavljaju svoju generaciju. Da ukažu na sve one koji na razne načine obesmišljavaju život mlade generacije u ovoj zemlji. Recimo, jedno vreme je bilo puno filmova o kriminalu i ja sam studente terao da izbegavaju te teme, da se vraćaju u svoje gradove i da pričaju priče o svojim životima i svojoj sredini, a ne o kriminalcima. Smatram da smo, zahvaljujući globalnoj digitalizaciji, zahvaljujući modernim komunikacijama, dobili mogućnost da do mladih ljudi vrlo brzo dolaze trendovi, oni ih prihvataju, i tako se stvara uniformnost. A svaki talentovan student u sebi nosi klicu novog i modernog, samo je na njemu da to ispolji i izrazi.

**Linije života ne bi bilo bez podrške
sistema i institucija. Kako se bavi-
ti filmom i umetnošću i pored i posle
silnih konkursnih, birokratskih i
drugih nadgornjavanja?**

Siguran sam u jedno – da su profesionalni uslovi rada u kinematografiji na izuzetno niskom nivou, siguran sam i da, često zbog nedostatka novca i ozbiljnih producenstskih kuća koje bi podržavale kontinuitet u radu kvalitetnih filmskih reditelja, srpski reditelji radeći svoj film ne postignu ni tridesetak posto mogućnosti i potencijala koje bi mogli da ostvare. Čini mi se da se reditelji stavljaju u jednu neprofesionalnu trku, trku u kojoj im se smanjuju broj dana snimanja i mogućnost da urade i stvaraju slike i scene kakve bi želeli. Da postoji more kompromisa. I zato smatram da je u toj trci i u tom lošem sistemu, a pritom ne govorim samo o izvorima finansiranja nego o celom sistemu, svaki reditelj koji snimi film – junak. I zato, ako neko kaže da se sada daje osamdeset puta više novca za snimanje filmova, mora i da kaže od čega je to osamdeset puta veće, da se mi profesionalci ne ponadamo da ćemo u budućnosti imati mnogo više para za rad. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Foto: Marko Rupena

Foto: promo

Film

Usmeren ka budućnosti

Aleksi Barbare Vekarić je izrazito sunčan film, devojački razigran, duhovit i naglašeno erotičan

I ma li šta prirodnije od srpsko-hrvatske ili hrvatsko-srpske filmske koprodukcije? Nema. Spaja nas toliko toga. Za početak jezik. Zatim, zajednička istorija. Slično kulturno nasleđe. Doduše, ono što nas spaja je ujedno i ono što nas razdvaja, to se ne može poreći, mada, u zbiru, spone koje povezuju su mnogobrojnije i jače od onog što pravi jaz. Filmski stvaraoci to dobro znaju, te su filmske saradnje između Srbije i Hrvatske sve češće i tešnje. Nedavno sam za "Vreme" pisao o filmovima *Poslednji Sbrin u Hrvatskoj* Predraga Ličine i *Koja je ovo država* Vinka Brešana, izuzetno zanimljivim hrvatsko-srpskim koprodukcijama, a u bioskope je već pristigao još jedan hrvatsko-srpski film. U pitanju je *Aleksi*, debi tridesetogodišnje Barbare Vekarić.

Aleksi je premijerno prikazan letos u Puli, gde nije dobio nijednu nagradu iako se šušalo da je Tihana Lazović "sigurna" dobitnica Zlatne arene za najbolju žensku ulogu. Hrvatski filmski kritičari su ovaj prvenac ocenili kao "lagan za gledati, nezahtevan za pratiti", ili kao "film koji deprimira svojom apolitičnošću". U zbiru, kritike su bile ili nepovoljne ili "mlake", sa svega nekoliko ushićenja. Ako se tome doda da je izostalo prikazivanje filma na značajnijim svetskim festivalima, te da ga je u hrvatskim kinima pogledalo tek oko dve i po hiljade gledalaca, jasno da *Aleksi* nije doživio očekivani uspeh. Srećom, to se donekle promenilo na Festu, u Beogradu, gde je Barbara Vekarić nagrađena za najbolji debi (nedugo

zatim, hrvatska rediteljka je nagrađena i na beogradskom Martovskom festivalu za svoj kratki film *Niko nije savršen*). To raduje, pošto zaista nije u redu da ovaj film ostane skrajnut. Zašto? Zato što je *Aleksi* jedan sasvim dobar i zadovoljavajuć debitantski film. Eto zašto.

Glavna junakinja *Aleksi* ne zna šta će sa svojim životom. Ostati ili otići, pitanje je koje je muči. Ona ima ušuškano egzistenciju u rodnom primorskom mestašćetu, ali mašta o odlasku. Film prati nekoliko dana leta i odnose u koje se glavna junakinja upušta sa tri muškarca, sve to dok očekuje da joj iz Belina stigne poziv za posao. Za razliku od Marijane, junakinje filma *Ne gledaj mi u tanjur* Hane Jušić, *Aleksi* je finansijski relaksirana i iz drugog socijalnog miljea. Barbara Vekarić svesno odlučuje da u svoj film ne izlije jad, bar ne u količinama u kojima ih ima u većini regionalnih filmskih produkcija (a ta "izneverena očekivanja" su je, verujem koštala učešća na većim svetskim festivalima koji iz ovog dela sveta očekuju samo tzv "misery porn"), istovremeno ne zatvarajući oči pred dilemama koje muče njenu generaciju.

Otvoreno koketirajući sa formom romantične komedije i istovremeno izvrćući njene postulate, Barbara Vekarić snima jedan izrazito sunčan film, devojački razigran, duhovit i naglašeno erotičan. Tihana Lazović je kao naslovna junakinja srce filma i odlična je, još jednom dokazujući da je vrsna glumica. Ovde ponovo, kao u *Zvzdani*, za partnera ima Gorana

Markovića i ponovo su sjajan glumački spoj, a u potpuno drugom ključu. Sebastijan Kavaca je uobičajeno pojavan, dok Džejson Man, inače reditelj po vokaciji, predstavlja jedini ozbiljni miskast u čitavom filmu. A tu je i srpski input: lepo je videti Nedu Arnerić i Aljošu Vučkovića u fino skrojenim epizodama (glume Aleksine roditelje) i prava je šteta što ih nema više i češće u srpskom filmu. Za montažu je bio zadužen iskusan Dragan von Petrović, još jedan saradnik iz Srbije, koji se pobrinuo da film utegne na veoma prijatnih 90 minuta.

Aleksi je i film normalizacije, poput recentnih hrvatskih ostvarenja *Comic Sans* i *Život je truba*, jedan od onih regionalnih filmova koji su usmereni ka budućnosti, ne ka prošlosti. To je osvežavajuće i spasonosno. Film jeste veoma ugodan za oko, te ne čudi što ga neki doživljavaju i kao svojevrsnu "turističku razglednicu". Direktor fotografije Filip Tot zna kako da uslika lepote Jadrana, ali neka vas letnji štimung ne zavarava. *Aleksi* nije puka razbibriga, već film koji ima šta da poruči. Mladi se, poznato je, masovno iseljavaju iz Hrvatske otkako je ova država postala član Evropske unije, pa se *Aleksi* može protumačiti kao apel rediteljke da se o odlasku dobro razmisli pre nego što se donese konačna odluka. "Lagan za gledati" jeste, ali nimalo "nezahtevan za pratiti". Ako uložite gledalački trud, *Aleksi* ume da nagradi.

¶

ĐORĐE BAJIĆ

Knjiga

Granice čistilišta

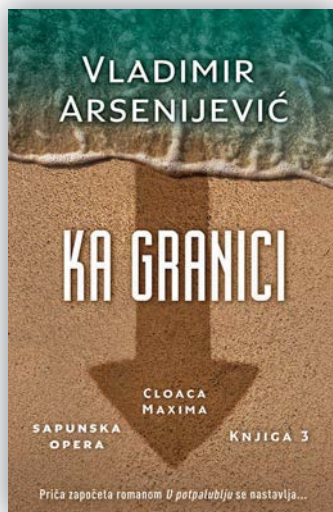
Roman *Ka granici* Vladimira Arsenijevića roman je bekstva, jedino što je ovde jasno da niko neće pobeći ni od čega i ni od koga

Oveštala formula po kojoj je svako bekstvo, u stvari, bekstvo od sebe samog, jedva izbegava patetici. Onaj ko beži iz opsednutog Sarajeva i lomata se po bosanskim planinama teško da na umu ima vozvišeni susret sa sobom na čistom gorskom vazduhu, kao što je malo verovatno da onaj ko spasava živu glavu bežeći iz razorenog Alepa planira da pronađe sebe u idiličnim pustinjским predelima (poput Simona pustinjaka, na primer). Ono, međutim, što taj motiv – da čovek koji beži uvek nastoji da utekne sebi samom – ipak čini upotrebljivim, jeste što na kraju svakog bekstva (ako se bekstvo ikada završava, to jest), sve i da nam to nije namera, uvek popričamo sa samima sobom. Ponekad se, verovatno, dogodi da se, u putu, to *ja* promeni i postane simpatičnije i podnošljivije, ali istorija književnosti pokazuje nam da je susret s našim *ja* uglavnom mučan, te da je srećan kraj srazmerno redak. Mračne nade ne izneverava ni Vladimir Arsenijević trećim delom ciklusa *Cloaca maxima* započetim pre tridesetak godina.

Roman *Ka granici* (Laguna, 2018) roman je bekstva, jedino što je ovde jasno, od prvog reda, da niko neće pobeći ni od čega i ni od koga. Ono malo kržljavog rastinja smisla što se usput pokupi nije dovoljno ni za buket. Zapravo, bekstvo iz sumornog i usijanog Beograda, s početka devedesetih godina prošloga veka kada se balkanski ratovi zahuktavaju, a s hrvatskog se ratišta momci, sve učestali, vraćaju kućama u mrtvačkim sanducima, bekstvo što ga organizuje mladi bračni par srednje klase s malim detetom, svojevrсна je imitacija bekstva. Jeste Beograd u to vreme sumoran, prljav i mračan, živi se teško i bez nade, ali se ima gde živeti, granate ipak ne padaju po glavama onako kako će, nešto kasnije, padati po glavama Sarajlija. Para se nema, ali ih, eto, i dalje ima dovoljno da se udobno

ode u Grčku redovnom autobuskom linijom, te da se, ako zatreba, dobave malo jače psihoaktivne supstancije. Arsenijevićevi begunci iz jednog vida ništavila koje više podseća na čistilište nego na pakao, evakuišu se u neku vrstu pograničnog rajskog područja. Raj je, međutim, varljiv. Grčko nebo, more i rascvetale oleandre brzo će zameniti opisi

Anđele koja se skida s droge – upečatljivi su prizori mlade žene koja se davi u sopstvenim bljuvotinama – nekoliko lokalnih likova i vodič koji se, na trenutke, čini kao da je izmišljen, kao da ga vidi samo pripovedač. Naporedo, dakle, pratimo dva toka: s jedne pripovedač uživa u miru – kada Anđela spava sve je u redu, u redu je biti u kafeu, srkutati kafu i pisati, nije loše ni slušati o antičkim korenima sela, ili šetati – ali mir traje kratko jer Anđela je pakao. I ta će dvostrukost, doslovno, sve vreme da obeležava Arsenijevićevo pripovedanje, čak i kada se mlada žena naizgled uspešno skine s heroina. U prizorima mira, koji ispod površine podsećaju na uzdizanje mulja, krije se strepnja od onoga što će se, znamo, dogoditi u sledećem koraku (iako ne znamo šta je to). Po isteku letovanja-bekstva porodica nastavlja svoje bekstvo bez bekstva, i produžava do Atine gde se kulise menjaju, a u priču ulaze novi likovi koji, najednom, daju dubinu priči. Atina je mračna, umorna, prepuna senki, izmeštena, putenost se spliće s prazninom, a snovi i java opasno brišu granicu između sebe: izvanredan je opis u kojem pripovedač ne uspeva da vodi ljubav sa svojom lepom ženom, da bi potom pobegao u košmar ispunjen

tegobnim seksom. Treći deo romana događa se u samom Beogradu, po povratku, ali time što su pređene geografske granice put ka granicama ne samo da ne prestaje, nego se ubrzava, jedino što je ovoga puta jasno da nas na granici čeka upravo ono *ja* od koga smo histerično bežali. Neotporni beogradski par nije u stanju da se nosi s promenom sve-

ga onoga što je činilo njihov život. Jer, iznad čitave ove priče, iznad čitavog ovog bekstva, kao oblak koji se pomera onako kako se pomeraju i naši junaci, nalazi se sena ubijenog Anđelinog brata.

Piše Arsenijević ponekad gotovo neprijatno opušteno s obzirom na to o čemu piše, ali možda baš taj sraz tona i atmosfere, ta nespojivost blagosti izraza i onoga što se, iza te mekoće, nazire kao stencuga što se valja nizbrdo i mrvu sve pred sobom, ne dopušta čitaocu da predahne, niti mu dozvoljava da odustane, jer u svem nedešavanju jasno je da nešto mora da se desi. Čitava je atmosfera kao pred oluju i sve vreme samo čekamo da najzad krene kiša, da počne grmljavina (makar grom udario direktno u nas), da se, najzad, nešto dogodi, da se neko pojbe s nekim i ispuni sadržinom prazni prostor neizdržive i neizrečene krivice, da neko ode bez povratka ili se bez povratka vrati, da neko napravi skandal i poremeti atmosferu iščekivanja. Nešto će se, naravno, i dogoditi. Na jedan od likova pašće njegovo *ja* kao betonska ploča. Ali to nije i razrešenje. Put ka granici limba se nastavlja. I možda je, u svemu, najgora upravo to.

IVAN MILENKOVIĆ

Foto: promo

Kraj je novi početak

**Ekranizacije stripova su postale najunosnija grana filmske industrije –
Osvetnici: Kraj igre je u nekoliko nedelja zgrnuo skoro dve milijarde dolara.
Ovo je pregled Marvelove desetogodišnje sage u bioskopima**

Ako stvari posmatramo samo kroz brojke, Marvelov filmski univerzum je obeležio prethodnu bioskopsku deceniju. Franšiza Marvelovih filmova obuhvata 22 ostvarenja u 11 godina. Prosečni budžet svakog od njih iznosi oko 200 miliona dolara. Nijedan nije zaradio manje od 250 miliona dolara, a konačni bilans većine kreće se oko margine od milijardu dolara. Drugim rečima, Marvel je za nešto više od deset godina uložio 4,5 milijarde dolara u izradu filmova, a samo od prodaje ulaznica zaradio je petostruko više novca. Ako na taj iznos dodamo i prihod od brendirane robe, dolazimo do vrtoglavih brojeva zbog kojih je Marvelova franšiza najdragoceniji deo kompanije Dizni.

Najviše zasluga za ovaj uspeh svakako pripada producentu Kevinu Fidžu, predsedniku studija Marvel. On je prvi osmislio konture Marvelovog filmskog univerzuma kao niz samostalnih filmova o superjunacima iz stripova, koji će se s vremenom ukrštati, međusobno gostovati, i na kraju okupiti u grandioznim krossoverima pod nazivom *Osvetnici* (*Avengers*).

Prvi film u franšizi je nastao 2008. godine. Reč je o i danas izvanrednom

Ajronmenu sa Robertom Daunijem Juniorom u naslovnoj ulozi. Drugi je *Neverovatni Hulk* iz iste godine, da bi usledili *Ajronmen 2* (2010), *Tor* (2011) i *Kapetan Amerika: Prvi Osvetnik* iz iste godine. *Osvetnici* iz 2012. godine, u režiji Džosa Vidona, okupili su Ajronmena, Tora (Kris Hemsvort), Kapetana Ameriku (Kris Evans), Crnu udovicu (Skarlet Johansen), Oko sokolovo (Džeremi Renner) i Hulka (Mark Rafalo) u jedinstveni tim pod patronatom Nika Fjurija (Semjuel L. Džekson). Ovako formirani *Osvetnici* uspeali su da odbrane Zemlju od vanzemaljske invazije i da zarade oko 1,5 milijardi dolara. Tako su postali treći najvredniji film svih vremena i prvi stripski i superherojski film koji je uspeo da dosegne ovu novčanu marginu.

Kevin Fidž i Marvel su pet godina ranije podigli sedmogodišnji kredit od 500 miliona dolara da bi pokrenuli projekat, a samo sa *Osvetnicima* uspeali su da više-struko povrate novac.

Opet gledano striktno kroz brojke, *Osvetnici: Kraj igre* je za desetak dana prikazivanja u bioskopima širom sveta premašio skoro sve Marvelove filmove po zaradi. Više od njega zaradili su samo

još prošlogodišnji *Osvetnici: Rat beskraja*, ali nema bojazni da će i ovaj film biti svrgnut sa trona jer je gotovo sigurno da će do kraja maja *Kraj igre* postati jedan od najgledanijih filmova svih vremena. Šampion je i po budžetu – koštao je više od 400 miliona dolara, kao dva druga visokobudžetna Marvelova filma odjednom.

Kako se Marvelov filmski svet širio, tako je postajalo jasnije da će se sve brojnice kasting na kraju suočiti sa poludeлим Titanom Tanosom, koji je planirao da izbriše 50 odsto svih bića u univerzumu zarad kosmičke ravnoteže. Izvorni kasting *Osvetnika* ostao je srž tima, u koji su s vremenom ušli i Doktor Strejndž (Benedikt Kamberbač), Soko (Entoni Meki), Crni panter (Čedvik Bozman), Spajdermen (Tom Holand) i drugi. Kompleksnost Marvelovog univerzuma je rasla, toliko da ovogodišnje *Osvetnike: Kraj igre* teško da može da prati neko ko nije pogledao makar većinu od dosadašnja 22 filma.

Godinama unazad se znalo da će ovaj film biti završnica jedne epohe za Marvelov filmski univerzum, ali i kraj puta za nekolicinu junaka sa kojima je sve počelo – Ajronmena, Tora i Kapetana

Amerike. Ne zbog pada popularnosti, već zbog činjenice da su ugovori glumcima isticali, pa se Robert Dauni Junior, Kris Hemsvort i Kris Evans neće vraćati ulogama koje su ih proslavile u posljednjoj deceniji. Čelnici Marvela su svesni da glumci mogu da postanu veći od serijala, ali radije će rizikovati sa novom serijom likova nego da im to dopuste. Već se naslućuju obrisi nove postavke, kojom dominira agresivno guranje u prvi plan premoćne Kapetanke Marvel (Bri Larson) kao nove feminističke ikone i pandana Kapetanu Americi. Tu je i mlađahni Spajdermen, koji tek što je ponovo prešao u ruke Diznija i Marvela nedavnom kupovinom Foksa. Ni Doktor Strejndž, Antmen i Soko izgleda ne planiraju da napuste udoban i unosan angažman u Marvelu. A kako su prava na Fantastičnu četvorku i Iks-mene takođe ponovo prešla u Marvel, jasno je da će se plejada likova samo uvećavati i da postoji dosta kandidata koji mogu da popune vakuum nastao odlaskom tri omiljena lika.

Osvetnici: Kraj igre jesu svojevrsan epilog desetogodišnjem planu Marvelovog univerzuma, ali postavljaju i seting za nešto novo i, nadajmo se, dobro kao što je bilo i sve do sada. Šta će to tačno biti i kakav će veliki događaj Marvelovci graditi u predstojećim godinama, zasad, niko ne zna.

Suštinski, *Kraj igre* ne nudi ništa posebno, osim izvanredne količine specijalnih efekata, puna tri sata zabave i nešto suza na kraju, mada *Kraj igre* nije

sladunjav i patetičan kao što ovakvi epilozi mogu biti. Priča je dobra i kvalitetna, koliko je to god moguće u filmskom univerzumu kostimiranih superjunaka. Dakle, ko ima senzibilitet za ovaj žanr i može da zažmuri na brojne nelogičnosti u radnji, provešće izvanredna tri sata u bioskopu, a to podrazumeva verovatno svakoga ko je uživao makar u nekom od ranijih filmova.

Marvel je u prethodnoj deceniji učinio malo više od zgrtanja milijardi dolara i razvijanja sve grandioznijih projekata. Otvorio je Pandorinu kutiju i usahloj holivudskoj sceni pokazao da su stripovi neiscrpan izvor inspiracije. Svedoci smo kako mnogi pokušavaju da emuliraju Marvelov uspeh, a u tome najviše prednjači konkurentski DC, odnosno kuća Vornier braders. Doduše, to čine krajnje neuspelo, i krivica je većinom na brzopletosti kojom pristupaju projektu. Dok je Marvel uposlio glumce koji su zahvaljujući tom angažmanu postali ikone, DC je uposlio već formirane zvezde – Bena Afflecka kao Betmena, Džejsona Momoa kao Akvamena, Gal Gado kao Čudesnu ženu... A zatim su pod režiserskom palicom Zeka Snajdera pokušali da preskoče nekoliko stepenica i bace se odmah na grandiozne krossovere *Betmen protiv Supermana* i *Liga pravde*. I publika ih je kaznila skoro nemilosrdno koliko i kritika.

Epilog DC-jeve bioskopske epopeje je nešto drugačiji od Marvelovog. Zek Snajder je napustio projekte – ili je oteran, zavisi kako se posmatra. A čelnici DC-ja su odlučili da se detaljnije ugledaju na

studio Marvel te su počeli da izbacuju na tržište filmove o pojedinačnim junacima poput *Akvamena* i *Šazama*. Tek će da se vidi da li je prekasno za drugu šansu, ali gubitak dela glavnog kastinga ne obećava – Henri Kavi je napustio ulogu Supermena, a Afflek se neće vraćati kao Betmen.

Nisu sve stripsko-filmske priče nadahnute Marvelom nesrećne kao DC-jeva. Kameron i Rodriguez su nedavno pokupili sjajne reakcije adaptacijom mange *Alita: Borbeni anđeo*. Ekranizacije Milarovih *Kikesa* i *Kingsmena* su akcione komedije, ali sjajno dočekane od strane fanova. *Helboj* je pak nakon dva izvanredna filma Giljerma del Tora naleteo na zid ovogodišnjom lošom adaptacijom Nila Maršala. A setimo se i neverovatnog vizuelnog spektakla Lika Besona *Valerijan* ("Vreme" 1387).

To su samo neki od primera očiglednog trenda da stripsko-filmski blokbasteri uzimaju primat u bioskopskom mejnstrimu. Vizuelna estetika devete umetnosti, kao i akumulirana scenarijska baština, postali su dragoceni resurs za filmske stvaraoce. Neki propovedaju da će taj balon pre ili kasnije pući i da će splasnuti interesovanje publike za filmovane stripove. Za sad je izvesno: Marvel je najbolje iskoristio talas popularnosti stripa, i biće zanimljivo videti šta spremaju u novoj fazi nakon što su *Osvetnici: Kraj igre* okončali jedno veliko poglavlje. Toliko toga ima da se ekranizuje, jer strip pruža nebrojeno dobrih priča.

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

SMEJTE SE,

Kao što političari mogu da postanu komični, tako i komičari mogu da postanu političari. Razlika je u tome što su komični političari nehotično komični i po pravilu padaju sa vlasti, dok su komičari širom sveta pokazali da znaju kako da dođu na vlast

Zamislite da se Zoran Kesić kandiduje za predsednika Srbije i 2022. godine pobedi Aleksandra Vučića. Ili da osnuje stranku pod nazivom "24 minuta za Srbiju" i nakon parlamentarnih izbora još ove ili naredne godine postane predsednik Vlade Republike Srbije ili gradonačelnik Beograda. Ili biste možda više voleli Ivana Ivanovića? Mislite da je nemoguće? Zašto?

Poslednjih godina su komičari u Sloveniji, Italiji, Gvatemali ili na Islandu postali deo izvršne vlasti. Najsvežiji primer je Volodimir Zelenski u Ukrajini. O tom fenomenu su, pored ostalih, pisali i nemački "Spiegel" i američki "Forin polisi", jer iako se navedene zemlje veoma razlikuju jedna od druge, razlozi za uspeh komičara u politici su slični, baš kao i način na koji su pobeđivali političke protivnike. U isti fenomen spada i relativna, ali privremena popularnost Belog Preletačevića.

Komičari imaju uspeha tamo gde su birači suočeni sa privrednom i političkom krizom i gde su etablirane političke partije izgubile kredibilitet, piše "Spiegel". Komičari koji ulaze u politiku po pravilu se predstavljaju kao autsajderi koji prkose političkom establišmentu ili preziru postojeći sistem. Oni zasmjavaju ljude i kod njih izazivaju pozitivna osećanja, što im u vremenima teskoće i neizvesnosti u startu daje prednost u odnosu na profesionalne političare.

Mada fenomen nije isti, "Forin polisi" u tekstu o uspehu komičara u politici navodi i predsednika SAD Donalda Trampa i britanskog političara Borisa Džonsona kao, valjda, nehotično komične, kao i kako se "Otpor" u Srbiji humorom suprotstavio Slobodanu Miloševiću.

Doza humora pomešana sa dozom obećanja kakva birači žele da čuju, vešto plasirane na društvenim mrežama čine se kao dobar recept za uspeh u savremenoj politici. Ovde dajemo kratak pregled komičara koji su poslednjih godina svoju popularnost iskoristili da dođu na vlast. »

SMEJTE

Kolaž: VREME/IH

Foto: AP

» **Ukrajina:** Volodimir Zelenski

Novi predsjednik Ukrajine Volodimir Zelenski proslavio se u satiričnoj televizijskoj seriji "Sluga naroda", u kojoj je igrao nepodmitljivog i marljivog predsjednika. Svojom kandidaturom za predsjednika u pravom životu on je postigao ono što su mnogi mislili da je nemoguće: dobio je većinu i u proruskom istočnom i južnom delu zemlje i u centralnoj Ukrajini, pobedio je u tri četvrtine izbornih jedinica.

Zelenski je prvo govorio ruski, a tek 2017. je počeo da uči ukrajinski, piše "Špigel". Zbog toga je bio podoban kandidat za različite interesne grupe. On se zalaže kako za pristupanje Ukrajine Evropskoj uniji, tako i za dijalog sa Rusijom.

Island: Jon Gnarr

Foto: Dontworry

Jon Gnarr je devedesetih godina započeo karijeru na državnom radiju u sitkomu "Hotel folksvagen". Kasnije je nastupao i na televiziji i na filmu.

U oktobru 2008. kolabirao je islandski bankarski sistem i zemlja je zapala u duboku krizu. Godinu dana kasnije Gnarr je osnovao "Najbolju partiju" i postao gradonačelnik Reykjavika. U

izornoj kampanji je obećavao besplatne peškire na bazenima i polarnog medveda u zoološkom vrtu.

Obećao je i da će "prekršiti sopstvene obećanja". Ipak, njegov naslednik na čelu Reykjavika je imao samo reči hvale za Gnarr, koji se nije kandidovao za drugi mandat i 2014. raspustio "Najbolju partiju". Nakon toga je u televizijskoj komediji "Gradonačelnik" glumio gradonačelnika Reykjavika.

Italija: Bepe Grilo

Foto: wikipedia.org/ Giuseppe Fabia

Bepe Grilo je bio vesnik prodora komičara u politiku. Osamdesetih godina prošlog veka bio je jedan od najpopularnijih komičara Italije. Zbog svojih pošalica na račun političara izbačen je sa televizije, pa je sa velikim uspehom u pozorištima i arenama tadašnjeg premijera Romana Prodi nazivao "Alchajmer-Prodi", a Silvija Berlusconi "psihopatuljkom".

Nakon različitih performansa, kao što je bilo psovanje italijanske politike i političara na mrtvo ime sa dvadeset metara visokog kрана u centru Rima, 2009. osnovao je "Pokret pet zvezda" i napao državnu televiziju i medije. Na parlamentarnim izborima 2018. Grilova partija je bila pojedinačno najjača i formirala vladu sa desničarskom "Ligom". Zahtevala je da se zaustavi priliv migranata, obećavala veće i ranije penzije i pretila da neće otplaćivati italijanske dugove.

Zbog automobilske nesreće koju je izazvao i zbog koje je osuđen 1981. sam Grilo ne sme da zauzme nijednu izvršnu funkciju, ali važi za "garanta" "Pokreta pet zvezda".

Gvatemala: Džimi Morales

Foto: wikipedia.org/ PR Mexico

Džimi Morales je petnaest godina bio najpoznatiji komičar Gvatemale. Nastupao je se bratom Semijem u televizijskim skečevima pod nazivom "Šou Moralesa".

Iz čista mira se u aprilu 2016. kandidovao za predsjednika države, a pola godine kasnije dobio je predsedničke izbore. Nastupao je sa programom napisanim na šest strana i gomilom opaski koje je

Foto: Darko Bandić

Slovenija: Marjan Šarec

Marjan Šarec je kao komičar nastupao u radio-emisiji "Radio Ga-ga", a kasnije se proslavio širom Slovenije imitacijama Osame bin Ladena, Fidela Kastro ili Janeza Drnovške. U politiku je ušao 2010. godine i postao gradonačelnik Kamnika. Za predsjednika Slovenije se kandidovao 2017. i izgubio tesno u drugom krugu. To ga nije obeshrabrilo: godinu dana kasnije njegova "Lista Marjan Šarec" postala je druga po snazi partija u parlamentu, a u avgustu 2018. stao je na čelo manjinske vlade.

Šarec se zalaže za aktivniju borbu protiv klimatskih promena, legalizaciju kanabisa, prava homoseksualaca i podržava pravo na abortus.

Jermenija: Hajk Marutijan

Foto: VOA printscreen

Jedan od najpoznatijih komičara Jermenije Hajk Marutijan je u septembru 2018. postao gradonačelnik Jerevana sa 80 odsto osvojenih glasova. Tokom leta iste godine podržao je uspešnu "plišanu revoluciju" šefa opozicije Nikole Pašinjana. Na čelu glavnog grada prioritet je dao izgradnji gradskog saobraćaja, negovanju zelenih površina i popravljanju liftova.¶

PRIREDIO: ANDREJ IVANJIC

iznosio na mitinzima. Pored ostalog, tražio je da nastavnici moraju da nose GPS uređaj kako ne bi mogli da odsustvuju sa nastave, te da svako dete treba da dobije pametni telefon.

Slogan mu je glasio "Niti korumpiran, niti lopov", jer korupcija izjeda Gvatemalu. Zbog korupcije je i njegov prethodnik Oto Perez završio u zatvoru. Predsednik Džimi Morales se poslednjih meseci i sam nalazi usred skandala u vezi sa ilegalnim izbornim donacijama.

Nemačka: Martin Zoneborn

Treba spomenuti i nemačkog satiričara Martina Zoneborna. On je 2004. godine osnovao partiju pod nazivom "Partija". Deset godina kasnije, sa 0,6 odsto osvojenih glasova na evropskim izborima ušao je kao poslanik u Evropski parla-

Foto: wikipedia.org/ Alexander Klink

ment. Ima dobre šanse da na evropskim izborima 26. maja 2019. ponovi taj uspeh.

Jastreb američkog unilateralizma

Savetnik američkog predsednika za nacionalnu bezbednost je prekaljeni konzervativni republikanac ubeden u američki primat u svetu. Poznat je po pretnjama globalnim rivalima, kritičkim stavovima prema međunarodnim organizacijama i multilateralnim sporazumima, i smatra se arhitektom najnovije američke strategije u Venecueli. Džon Bolton presudno utiče i na smernice SAD po pitanju Kosova

U ranim jutarnjim satima 30. aprila 2019. godine, u danu kada je u Venecueli desničarska opozicija uz pomoć nekolicine odmetnutih pripadnika vojske pokušala da izvrši državni udar i svrgne venecuelanskog predsednika Nikolasa Madura sa vlasti, jedna osoba je u Beloj kući u Vašingtonu pomno pratila i nadgledala dramatične događaje. Tog jutra i Twitter se "usijao" od poruka i retvitova na engleskom i španskom jeziku koje je Džon Bolton, savetnik američkog predsednika Donalda Trampa za nacionalnu bezbednost, na svakih pola sata neumorno objavljivao. Po pitanju aktuelnih dešavanja u Venecueli, Džon Bolton je bio taj koji je koordinisao postupke američke vlade i poruke za javnost i stoga se smatra arhitektom najnovije američke strategije prema Karakasu. Od svih zvaničnika američke administracije on je najgorljivije pružao podršku venecuelanskoj opoziciji u njenim nastojanjima da putem Operacije sloboda – kako je nazvana akcija kojom je pokušano svrgavanje Madura – po svaku cenu dođe na vlast.

VAŠE VREME JE ISTEKLO

Savetnik za nacionalnu bezbednost predsednika SAD nije se ustručavao da u krajnje nediplomatskom maniru otvoreno preti socijalističkom predsedniku ove južnoameričke zemlje i njegovim ministrima zaduženim za bezbednost. Nazivajući Nikolasa Madura "uzurpatorom" i "nelegitimnim predsednikom", Bolton je u jednom od svojih tvitova, direktno se obraćajući Madurovim najbližim saradnicima, doslovce napisao: "Vaše vreme je isteklo. Ovo je vaša zadnja šansa. Prihvatite amnestiju privremenog predsednika Gvaida, zaštitite Ustav i uklonite Madura i mi ćemo vas izbrisati sa naše liste

sankcija. Ostanete li sa Maduroom, potonućete zajedno sa tim brodom."

Kada se narednih dana čitava prašina oko državnog udara slegla, vođa opozicije i samoproglašeni privremeni predsednik Huan Gvaido priznao je da pokušaj prevrata nije bio uspešan, a na pitanje "Vašington posta" šta bi uradio da ga je američki savetnik za nacionalnu bezbednost Džon Bolton pozvao sa ponudom za američku vojnu intervenciju, Gvaido je izjavio da bi on bio spreman da odobri takav predlog Sjedinjenih Američkih Država.

Postavlja se pitanje ko je čovek koji u ovom trenutku obavlja jednu od najvažnijih funkcija iz domena američke bezbednosti i koji je tokom karijere služio u svakoj republikanskoj administraciji još od 1981. godine, kada je Ronald Regan bio stanar Bele kuće.

Ambasador Džon Bolton treći je po redu savetnik za nacionalnu bezbednost američkog predsednika Donalda Trampa i na toj poziciji zamenio je generala Herberta Rejmonda Mekmastera. Tokom svog višedecenijskog rada u birokratskim strukturama Vašingtona stekao je reputaciju beskompromisnog "nacionalističkog jastreba", kako navodi američki magazin "Politiko". "Manje se zna da je Bolton na ove pozicije došao pažljivo, promišljeno i dosledno, kao militantni libertarijanski mislilac koji je strastveno verovao da su Sjedinjene Države isuviše dugo predavale svoj suverenitet zarad multilateralnih ugovora i međunarodnih organizacija svih vrsta, uključujući i Ujedinjene nacije".

Iza naizgled simpatičnog, staromodno obučenog brke sa velikim naočarima, a koji umnogome podseća na lik Neda Flendersa, preljubaznog i dosadnog komšije Homera Simpsona, krije se potpuna suprotnost karaktera i profesionalnog bekgraunda. To-

kom čitave svoje karijere Džon Bolton uporno se zalagao za američki unilateralizam, smatrajući da Amerika ne treba da bude na bilo koji način ograničavana međunarodnim organizacijama i multilateralnim konvencijama. Snažno je promovisao izuzeće Amerike iz svih ključnih međunarodnih sporazuma, uključujući tu i Kjoto Protokol za sprečavanje globalnog zagrevanja, zatim Otavsku konvenciju o minama, kao i nuklearni sporazum svetskih sila sa Iranom, za koji je izjavio da predstavlja američki "diplomatski Vaterlo".

Bolton je veliki protivnik i Međunarodnog krivičnog suda (MKS) za koji kaže da je "nelegitiman" i "za nas već mrtav". On je čak zapretio da će Amerika sankcionisati sudije i tužioce tog suda sa sedištem u Hagu i zabraniti im ulazak u SAD ukoliko budu sudski gonili Amerikance, Izrael ili druge saveznike Vašingtona.

Svojevremeno je i za Ujedinjene nacije govorio da su "jedna od najneefikasnijih organizacija" i da one faktički "ne postoje", već da postoji jedna "međunarodna zajednica" koja može biti vođena samo od strane jedine prave sile na svetu – SAD.

KOSOVSKI ČVOR

Kada je Džon Bolton izabran na dužnost "prvog bezbednjaka" u Beloj kući, deo ovdašnje javnosti, a posebno tabloidni mediji u Srbiji, euforično su isticali njegove nekadašnje navodno "prosrpske" stavove o Kosovu i Metohiji, a koji su se znatno razlikovali od uobičajenih fraza koje su po tom pitanju već decenijama stizale iz različitih američkih administracija. Na sličan način kao što je i Donald Tramp u jednom delu srpskog javnog mnjenja dočekivan kao neko ko će konačno ispraviti nepravdu i stati na stranu Srbije kada je u pitanju višedecenijski

Foto: Tanjug AP Photo

Ne gubite vreme,
čitajte ono što je bitno.
Svakog dana.

KOMENTAR DANA

urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"

samo na www.vreme.com

nedeljnik

VREME

konflikt oko statusa južne srpske pokrajine, tako se i od Boltona očekivalo nešto slično – da će ostati pri stavovima koje je u avgustu 2008. godine, a nakon jednostrano proglašene nezavisnosti Kosova, izneo u intervjuu za "Glas Amerike": "Najbolje je nastaviti pregovore o statusu Kosova, jer je to jedini način da se održe mir i stabilnost u regionu", rekao je Bolton, i dodao da ne preporučuje državama u regionu da priznaju Kosovo, "jer je u pitanju zaštita suštinskog koncepta da ljudi različitog etničkog porekla žive zajedno u okviru granica heterogenih zemalja". (...) "Kosovski presedan bi mogao da bude problem za zemlje bivše Jugoslavije i Evrope koje su multietničke", rekao je tada Bolton, izazivši očekivanje da je "skoro sasvim sigurno da će doći do podele Kosova".

Iako je sadašnji savetnik za nacionalnu bezbednost u tom razgovoru od pre jedanaest godina ukazao da je naklonost Zapada da prizna kosovsku nezavisnost "daleko više otežala pravično rešenje mnogih važnih pitanja, jer su kosovski Albanci konstantno imali na umu da će ishod biti njima naklonjen i da će ostvariti cilj, što se i dogodilo", deceniju kasnije Bolton je očito prihvatio realnost na terenu. Ne pominjući više bilo kakve statusne pregovore, on je počeo da se zalaže za postizanje sveobuhvatnog sporazuma između Srbije i Kosova koji bi uvažio interese obe strane, ne isključujući pritom ni mogućnost da se u tom procesu izvrše i teritorijalne korekcije.

"Sada je pravo vreme da Kosovo i Srbija postignu sporazum. SAD su spremne da pomognu i jednim i drugima kako bi se dostigao istorijski cilj", napisao je Džon Bolton na svom Tviter nalogu krajem prošle godine, a nakon sastanka u Beloj kući sa predsednikom privremenih institucija u Prištini Hašimom Tačijem.

SVI SU NEPRIJATELJI

Na sličan način na koji tretira međunarodne organizacije i ophodi se prema multilateralnim sporazumima koje su SAD potpisale sa ostatkom sveta, Džon Bolton sa istom upornošću izražava kritičke, pa i neprijateljske stavove prema svim rivalima SAD u globalnoj areni. Podržao je Trampove protekcionističke carine protiv Kine i slične trgovinske ratove protiv ekonomskih konkurenata Amerike. Glasno kritikuje politiku "jedne Kine" i zalaže se za nasta-

vak vojne i ekonomske podrške Tajvanu. U oktobru 2018, tokom posete Gruziji, rekao je "da bi bilo korisno" da Rusija ode s Krima i iz Donbasa u istočnu Ukrajinu i da bude manje nametljiva u regionu Bliskog istoka.

Bolton se zalaže i za još jače suprotstavljanje SAD političkom i privrednom uticaju Kine i Rusije u Africi, optužujući ih da ne poštuju vladavinu prava i služe se koruptivnom poslovnim praksom.

A kada je u pitanju Latinska Amerika, čvrsti je pobornik Monroove doktrine koja ima za cilj strateško sprečavanje bilo kakvog stranog mešanja u južno "dvoriste" SAD. Na sličan način kao što je bivši predsednik SAD Džordž Buš mlađi proglasio Severnu Koreju "osovinom zla" zajedno sa Irakom, tako je nedavno i Džon Bolton Kubu, Venecuelu i Nikaragvu proglasio "trojkom tiranije".

Invaziju SAD na Irak i svrgavanje Sadama Huseina i dalje smatra dobrim odlukama, a pobornik je i preventivnog vojnog udara kojim je nedavno pretio ne samo Severnoj Koreji, za koju je rekao da predstavlja "neposrednu pretnju", već i Iranu i Siriji. Bolton je bio i glasan zagovornik kontroverznog preseljenja američke ambasade u Izraelu u Jerusalim.

Veruje se da je Islamska Republika Iran poseban "trn u oku" militantnom američkom savetniku za nacionalnu bezbednost koji se gotovo opsesivno zalaže za potpuno "pacifikovanje" konzervativnih šiitskih vlasti u Teheranu. Početkom ove sedmice, u svojevrsnoj demonstraciji sile, SAD su rasporedile dodatne bombardere i nosač aviona na Bliski istok, što se tumači kao jasna poruka upozorenja Iranu.

I kao da nije dovoljno to što kritikuje i pretil američkim stranim rivalima, Džon Bolton je pre nekoliko godina u autorskom tekstu za britanski "Gardijan" napisao da predsednik SAD Barak Obama predstavlja veću pretnju po američku nacionalnu bezbednost od Vikiliksa, jer je njegova administracija "pokazala nespornost da afirmiše i brani američke interese od širokog spektra pretnji".

PREDAJA NIJE OPCIJA

Džon Bolton rođen je 1948. u radničkoj porodici, kao prvo dete vatrogasca iz Baltimora i majke-domaćice. S vremenom se izdigao iz svoje sredine, diplomirao je prava na prestižnom univerzitetu Jejla. Rano se po-

svetio političkoj karijeri i bio je deo američke administracije još u vreme Ronalda Regana. Visoke funkcije obavljao je i tokom predsednikovanja starijeg i mlađeg Buša. Bio je u pravnom timu republikanaca koji je poslat da broji glasove na Floridi, a koji su odlučili pobednika na izborima za predsednika SAD 2000. godine.

Nekoliko godina je radio kao komentator američke televizije Foks njuz, a bio je angažovan i na različitim pozicijama u nekoliko neokonzervativnih instituta i advokatskih kancelarija. "Njujorker" navodi da je Bolton, nakon višedecenijskog rada u javnim službama, uspeo da se prilično obogati i u privatnom sektoru. "Prema finansijskom izveštaju koji je podneo pre nego što se pridružio Trampovoj administraciji, on je zaradio najmanje dva miliona dolara u 2017. godini, uključujući tu i nekih šest stotina hiljada od Foksa", navodi se u analizi ovog magazina.

Od 2001. do 2005. Bolton je bio pomoćnik državnog sekretara za kontrolu naoružanja i međunarodnu bezbednost i upravo njega optužuju da je manipulisaio podacima o navodnom postojanju iračkog oružja za masovno uništenje. Uz potpredsednika SAD Dika Čejnija, Donalda Ramsfelda i Pola Volfovica, smatra se pokretačkom silom koja je realizovala ideju o invaziji na Irak 2003. godine. On danas tvrdi da nije bio odgovoran za američku politiku prema toj zemlji i da ga je tadašnji državni sekretar Kolin Paul "izgurao iz priče o Iraku", dodajući pritom i da je to bila "verovatno najljubaznija stvar koju je on uradio za mene".

Od avgusta 2005. do decembra 2006. bio je američki ambasador pri Ujedinjenim nacijama, a zbog njegovih stavova o toj organizaciji britanski "Economist" je pisao da je Bolton "najkontroverzniji" ambasador kojeg su SAD ikada poslale u UN. U intervjuu za američki magazin "Atlantik" Džon Bolton je ovako sažeo svoju misiju: "Najveća nada za slobodu čovečanstva u istoriji jesu Sjedinjene Države, pa je zaštita američkog nacionalnog interesa najbolja strategija za svet."

Kada nije na dužnosti u Vašingtonu, Bolton živi sa suprugom Grečen Smit u Merlendu, imaju ćerku koja je takođe diplomirala na Jejlu. Autor je brojnih knjiga i članaka o spoljnoj politici i nacionalnoj bezbednosti SAD, a u vreme Baraka Obame posvetio se pisanju svojih memoara indikativnog naslova "Predaja nije opcija".

UROŠ MITROVIĆ

Rođendan

Apsolutno predivni

**Kako su iz igre
Džima Hensona
i njegove bake
nastale lutke
Mapetovci, kojima
se smejemo od 9.
maja 1955. godine,
kada se u jednoj
televizijskoj emisiji
premijerno pojavio
Žabac Kermit**

Džim Henson i njegova baka Sara rođeni su istog datuma, ali to nije bilo jedino što ih je spajalo. Gajili su i zajedničku ljubav prema pravljenju lutaka. Ovu vještinu baka je nasledila od svog oca Nemca Oskara Hajnriha i prenela je na mladog Hensona. Džimova majka je uvek više pažnje posvećivala njegovom fragilnijem bratu, tako da je on jedva čekao dolazak bake da mu otkrije još neku tajnu ovog zabavnog zanata. Pravili su lutke čije su glave bile od nakvašene novinske hartije umotane u krpu, imale su otvor za usta i oči od polovina pingpong loptica. Iza baka Sarine sklonosti ka igranju lutkama stajala je i porodična tragedija – majka joj je rano umrla a otac joj se od tuge za njom ubio, ostavivši Saru da se sa 14 godina brine o dva mlađa brata i zabavlja ih kako zna i ume.

Prva mapet lutka koju je Džim Henson napravio bio je pacov Pjer, a proslaviće ga zelena žovijalna žaba kojoj je nadevao ime po svom školskom drugu Skotu Kermitu. U čuvenom filmu *Mapeti idu u Holivud*, Henson je Kermitu dao deo svog detinjstva kraj močvarne delte Misisipija, gde je živio kao pravi mali Tvenov Haklberi Fin, hrabro loveći zmije iz zabave. Prvi film koji je na njega ostavio utisak bio je *Čarobnjak iz Oza* Viktora Flegmina.

ga. Pošto je imao svega tri godine kad je ovaj prikazan 1939. godine, najveći utisak na njega je ostavilo rikanje strašnog lava kroz kružni otvor na logou MGM-a. Zato će i njegov žabac Kermit isto tako urlikati iz sveg glasa kroz rupu na slovu O u natpisu nad pozornicom *Muppet Showa*. A da bi se sve to rasteretilo, na kraju najave će i Gonzo izvesti nešto komično kroz tu istu rupu. Diznijeva *Snežana* takođe je bitno uticala na Džima Hensona u estetskom smislu, što se vidi u sceni kad Mapetovci stanu u kolonu u čuvenoj najavnoj špici: *Its time to play the music/ Its time to light the light...* donekle kao *haj-ho* patuljaka.

Odrastajući, Džim je bio opčinjen neobičnim glasovima iz radio-drama i dečijih predstava koje je čuo na ručno sklepa-

nom tranzistoru, i stalno ih je imitirao. Najupečatljivije je na njega delovao glas trbuhozborca Edgara Bergena. Oposobio je klavijaturu nađenu na đubrištu, i na njoj je izvodio neke od pesama (poput *Half Way Down The Stairs*) koje će decenijama kasnije završiti na hit ploči za *Muppet Show*.

A kad se u Americi konačno pojavio u slobodnoj prodaji i TV prijemnik, Džim Henson je ubedio porodicu da će ovaj, u to vreme skup izdatak biti više nego neophodan za njih. Nakon neprekidnog gledanja svih mogućih programa, odlučio je: ne samo da moram da gledam televiziju, ja moram da radim na televiziji! U školi je napravio lutka predstavu baziranu na omiljenom stripu *Pogo* Volta Kelija, a kad mu je bilo 13 godina, lokalni časopis

**OTAC VESELE DRUŽINE:
Džim Henson sa Kermitom
i ostali Mapetovci**

Fotografije: wikipedia.org

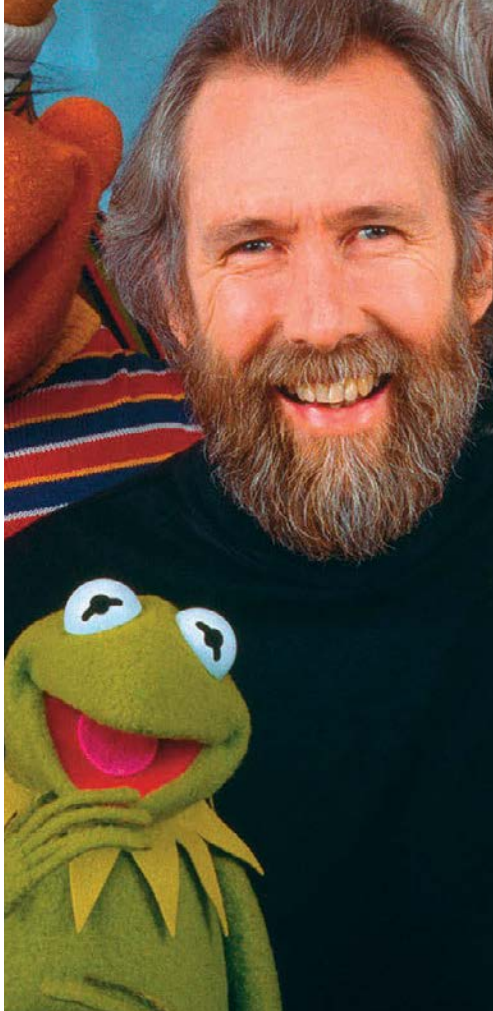
je objavio i njegov kratak strip o šaljivom kuvaru. U šesnaestoj, 1952. godine, kucao je na vrata baš svih TV studija u Vašingtonu, ali nijedan ga nije primio.

Dve godine kasnije sreća mu se ipak osmehnula: lokalna filijala CBS-a tražila je tinejdžera koji vešto barata lutkama za emisiju *Junior Mornig Show* namenjenju deci. Praktično znanje o lutkama koje je dobio od bake, Henson je pojačao teorijskim savetima ruskog lutkara Sergeja Vladimiroviča Obrascova čije je knjige pozajmio iz biblioteke. Dobro se pokazao na probi i dobio dugo sanjani posao: subotom je svojim lutkama sinhronizovao aktuelne hitove sa ploča. To je zapalo za oku Džejsmu Kovaču s NBC-jevog WRC-TV, i Džim prelazi na NBC.

Uspešno je popunjavao rupe u programu sa dve lutke kauboja Longhorna i Šorthorna, pa je 7. marta 1955. godine WRC najavio *Muppet Puppet*, lutka segment u popodnevnom programu *Afternoon*. Ispostavilo se da je termin *Muppet* greškom sastavio slovoslogač novinske najave, pošto nije mogao da se u trenutku seti pravilnog termina za lutkare *marionette-puppeter*, pa je posegao za izrazom koji zvuči kao engleski arhaiizam za malo dete – *moppet*.

Kako bilo da bilo, zvezde lutaka za decu su rođene. Mapetovski TV termin je bio svaki dan i Džimu je na ovom zahtevnom zadatku pomagala njegova buduća izabranica Džejn. Nakon odlično obavljenog posla u *Popodnevnu*, par je dobio ponudu za još gledaniji termin, između večernjih vesti i šoua Stiva Alena.

Tako, 9. maja 1955. nastaje *Muppet* inkarnacija *Sam and Friends* u kojoj se kao jedan od sporednih likova, koji je često izvlačio deblji kraj, premijerno pojavio i Žabac Kermit. Odmah je postao omiljen, pa Kermit gostuje i u šouu Stiva Alena s pesmom *Rozmari Kluni*, inače tetke Džordža Klunija, i privlači pažnju producenata širom Amerike. Početna Hensonova plata od pet dolara za petominutni šou pretvorila se ubrzo u 100 dolara nedeljno. Šou je dobio verne pratiocice, koji su se zdušno pobunili kad je najavljeno njegovo otkazi-

vanje, pa su ga nakon prekida ne dužeg od jednog jedinog dana vratili u etar.

Mapetovci se potom nakratko sele u program *Footlight Teather* kako bi bili pojačanje kantri-vestern pevaču, da bi avanzovali do obaveznog desetominutnog segmenta pred kraj večernjih vesti! A onda su 1957. godine dobili ponudu da reklamiraju kafu *Willkins*. Henson lično uopće nije voleo kafu, pa je smislio seriju

kratkih spotova u kojima jedan mapet na najrazličitije načine brutalno kažnjava drugog zato što odbija da je pije. Odudara jući u svakom smislu od ostatka uglancane reklamne ponude, ova kampanja je postala hit – povećala je prodaju reklamirane kafe za 25 odsto. Glasnogovornica *Willkinsa* je objasnila uspeh ovih nasilnih gegova: "Zar svako ko se probudi rano ujutro ne želi da ubije onog s kim pije kafu?" Uz priloženu kesicu kafe svako je za dolar od proizvođača mogao da kupi i lutke ova dva mapeta, *Vilkinsa* koji je pije i *Vontkinsa* koji je ne pije. Za Božić 1958. godine prodato ih je preko 25.000. I drugi brendovi kafe počeli su da se utrkuju pomoću reklama sa Mapetovcima. Za potrebe reklamiranja hrane za pse, Henson izmišlja čuvenog psa za klavirom, Rolfa, koji postaje prava

senzacija gostujući u šouu Džimija Dina. Čudovište koje proždire čips u reklami za čips, postaće uskoro *Cookie Monster* iz *Ulice Sezam*.

Džejn i Džim Henson osnivaju *Muppets Inc* i 1959. stupaju u brak. Džejn je šezdesete provela u porodijskim odsustvima zbog tri deteta. U međuvremenu, neko je trebalo da je odmeni na TV-u. Bio je to sin izbeglica iz Evrope »

**Radio
Laguna**

93,7FM

100% RADIO

Laguna
RADIO 93,7

www.radiolaguna.rs

BOOKIRANO

emisija o putovanjima

**Nebojša Jojić
i Danilo Jocić**

sredom
od 11 do 12 sati

TRANSFERA
Travel & Tourism
ODEON
WORLD TRAVEL

**INOVACIJA U
ADVERTAJZINGU I ŠOU
BIZNISU: Reklama za
Wilkins kafu i Debi Hari kao
jedna od gošći "Mapet šoua"**

Fotografije: wikipedia.org

pred nacističkom pošasti Frenk Oznović, budući mapetovski glas Mis Pigi, Zverka i Mede Fozija (a potom i Jode u *Star Warsu*). Mapetovski projekat za edukaciju dece 1969. godine *Avenija 123B*, postala je *Seesame Street* tj. *Ulica Sezam*. Uspeh ove serije stvara još veću glad publike za Mapetovcima. Nensi Sinatra 1971. naručuje mapet pratioca za svoj nastup u Las Vegasu.

Radni naslov večernjeg kabaretskog šoua Mapetovaca prvobitno se zvao *Zoocus Affect show* (*Zoocus* je kombinacija reči *Zoo* i *Circus*), pa je otud nastao *Muppet show*. Pilot-emisija *Muppet Valentine Show*, sa gošćom Mijom Farou, emitovana je 30. januara 1974. na ABC-ju uz jednoglasan komentar kritike i publike: apsolutno predivno. Ležernim karikiranjem svih mogućih pop-kulturnih

referenci kroz pesmu i šalu i sa gostima superstarovima svoje epohe, od Debi Hari do Stalonea, Džuli Endrjus i Rodžera Mura, *Muppet Show* je ostao obavezna medijska literatura i nezaboravna uspomena svima koji su odrastali 70-ih i 80-ih. Upravo ta draga uspomena je i najvelelepniji spomenik Džimu Hensonu, preminulom 16. maja 1990.

MLADEN KALPIĆ

Sladak život internet nakupca

Čovek postoji, živi u Srbiji i recimo da se zove Pera ili Paja, a ne zove se tako. Dakle, taj Pera ili Paja je ljubitelj velikih papagaja, ara. Ili spačeka, misli se na automobile. Napravi Instagram ili Fejsbuk nalog na kome objavljuje slike svog papagaja ili spačeka i s vremenom stekne mnogo pratilaca, sve ljudi sličnih njemu. Onda Pera, Paja, kako god, počne da deli savete, pa čak i da preporučuje kolegama šta bi mogli da kupe svom papagaju ili spačeku, na svačiju radost.

Ubrzo Pera ili Paja napravi onlajn prodavnicu gde nudi sve za are ili spačeke. Da nema interneta, takva prodavnica bi bila čista utopija ili tek zabavan hobi jer u Perinom ili Pajinom gradu, pa čak i u regionu, nema mnogo sličnih njemu. Ali kada se to proširi na ceo svet, posebno na SAD, onda dolazimo do značajnog tržišta. Možda ne baš tako interesantnog za neku ozbiljnu firmu, ali za jednog Peru ili Paju je taman, pa i mašala ako baš hoćete.

Šta, zapravo, radi Pera ili Paja? On na Ali ekspresu ili nekoj sličnoj super prodavnici pronalazi interesantne stvari za ljude poput njega odnosno za njegovog spačeka ili papagaja. Nabavi ih, proveru, sliku i postavi kao svoju ponudu, naravno uz više nego izdašnu proviziju. Društvo sa interneta s punim poverenjem kupuje od njega, a ne sa neke kineske, jeftine prodavnice, i maksimalno su zadovoljni uslugom. Pera ili Paja preusmerava njihove porudžbine tako da on fizički nikada ne dođe u kontakt sa stvarima koje prodaje, one putuju direktno iz Kine. Ali na tome veoma lepo zarađuje, toliko da ne mora da radi ništa drugo. Pritom ostaje ispod radara, van domašaja poreza ili nekih inspektora koji kod njega ništa ne bi mogli ni da nađu. Zato i ne želi da ga znamo drugačije nego kao Peru. Ili Paju.

Iako je razvio tržište i to ozbiljno, on ne pomišlja da pokrene proizvodnju mada su mu cene jake, dakle ima prostora. Jednostavno, slanje robe iz Kine i dalje je jeftinije nego iz bilo koje druge zemlje tako da mu se više isplati da nastavi kao posrednik, digitalni nakupac takoreći, pa dokle traje. I nije u pitanju jedan Pera ili Paja, smatra se da u Srbiji ima nekoliko stotina preduzetnika koji se bave ovim poslom, bez želje da se igde hvale ili dele svoje znanje.

Digitalna ekonomija obesmišljava ekonomske principe na kojima počivaju države i zato nastaju problemi sa servisima kao što su Uber ili Erbienbi (Airbnb). Ovaj drugi, iznajmljivanje sopstvenog stana na dan, posebno je zakomplikovao život u mnogim gradovima. Stanarine su skočile, hoteli gube klijentelu, a poreza nigde. Nastalo je i novo tržište, ljudi koji iznajme više stanova da bi ih onda davali u zakup na Erbienbiju čime umnožavaju svoje prihode i još dodatno lepo zarade na skupom čišćenju. Sada se u nekim gradovima uvodi pravilo da ne možeš iznajmiti više od jednog stana i to samo ako živiš na istoj adresi. Jer nije ideja da to stanodavcu bude glavni biznis već mala usputna vajdica.

Pravo pitanje za svakoga od nas je da li se ono od čega živimo može na sličan način "digitalizovati", mogu li nam radno mesto oteti ili ugroziti aplikacije koje pronalaze jeftiniju, a podjednako dobru (čak i bolju) ponudu od naše? Verovatno mogu, sve dok neko ne bude smislio kako da oporezuje informacije jer je izbegavanje dela državnih nameta prvi kajmak koji se na taj način skida. Uložite malo vremena u smišljanje kako biste to sami napravili. Ako vam se učini da imate dobru ideju, znajte da nešto slično negde već smišlja neki Pera. Ili Paja.

¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Pomalo o svemu

O ĐETIĆU

Svi znaju da je "plazma" visoki keksasti predstavnik Srbije. Ljudi nas poštuju i turistički obilaze zbog: Đokovića, duvančvaraka, splavova sa cajkama, novogodišnjih ukrasa već od avgusta i romantičnih tuča oko vola na ražnju. Ama, "plazma" je nešto posebno. Ali, ni druge zemlje ne sede skrštenih ruku i ugašenih keksotvornih mašina. U Crnoj Gori sam bila na moru i doživela svašta, o čemu ću kasnije i potanko. Dakle, tamo im je najzad svanula rujna zora, pa se dosetiše da proizvode sličan keks koji zovu "đetić". Đetić je, bar mislim, naziv za starosedeoca, junačkog vojvodu, momka za ženidbu i izložbu. Kutija na kojoj piše "mleveni đetić" od svih herojskih reakcija izaziva običan, narodni, posprdni – smeh. Pitam se, grickajući, "plazmu", prodaje li se "slani đetić" samo uz more ili je tražen i u brdima.

O BABAMA I AJFON ŽABAMA

Starci se u tehniku razumeju ko gušteri u štimovanje klavira. To nije životni začim iz njihovog vremena. Bude da se trude, petljaju, daju sve od sebe pred neshvatljivim. Prebiru po mobilnim i daljinskim upravljačima, skidaju naočare i priljubljuju nos uz monitore. Češće odmahnu rukom na ta "đavolja sokoćala" i teraju po onom starinskom svom. Uz računare se brzo živi, a oni hoće sporo, da im to još malo života ne izjuri kao mačak iz naručja čim nešto mišoliko u blizini šušne.

Baba Desa sa petog ima dve unuke koje žive sa majkom, ali je često posećuju. Nema mačku u krilu, ali ima podstanara studenta. A taj se našao u nevolji, u golemoj. Pokvario mu se punjač za ajfon usred važne ljubavne prepiske. Samo mladi i zaljubljeni znaju da je to tragedija ravna potonuću Titanka. Usplahiren, setio se da unuke seju stvari po kući, pa spopao Desu: "Pomagajte, bako, ako boga znate. Imate li, možda... Da nije negde ostao punjač za ajfon? Hitno je, jaoj, glava je

u pitanju." Baba, inače nagluva, tražila je da ovaj izbezumljenik ponovi zahtev, blenula u njegovo lice blede kao kreč, krstila se desnom i levom, priznala da sve ne razume, nudila da pozove hitnu pomoć jer je mladić, zaista, bio zreo za srčku. Njen sin Zvonko, auto-mehaničar (sadašnji vlasnik servisa "Zdenka", i bivši vlasnik žene po imenu Zdenka) posle je uz pivo prepričavao: "A, zabezeknu se moja mater, sunce ti kalajisano, kao da joj je tikvan tražio lamelu za svemirski brod."

Tehnika se ne razume u stare ljude. Oni nisu životni začim u eri robota, kiborga i hakera. A na svemirskom brodu, verovatno, i nema te blesave lamele.

O TATOHOLIČARU

Matematičar u kupovini je stonoga u prodavnici obuće. Tata ne šteti donove ne bi li uštedeo novac. Moguće i za nove cipele. Omiljena marka mu je no nejm. Ništa mu je prepešaćiti kilometar ili dva samo da ugrabi, na primer, šećer na sniženju od celih sedam dinara. Posle se hvali uspehom i prećuti da su mu uštedenu svotu ionako zakinuli za kasom. "Zamisli, šmizla će meni: Hoćete žvaku? E pa, neću, ne trošim, ne žvakeljam po radnjama. Nego, čero, otvori ti meni tu milka čokoladu, pa odlomi jedno tri kockice i kvit smo. E, tako, dabome!"

Nevolja je što voli "vezane" kupovine. Tu ti utrape ogromne količine ipak potrebnog i nešto iz skladišta što im skuplja paučinu. Pola kile kafe i braon krema za obuću. Kafa se pije, nije problem. Braon cipele ima samo moj lutak Roki, a i njegove su platnene. Papaline uz bejbi-papicu. Ciljna grupa kašice: 4–12 meseci. Papalinama Mama ni pod razno ne ustupa tiganj, jer se posle njih kuća vetri nedelju dana, a mačke samo što nam ne uskaču kroz prozor. Kašicu smaže Neša. Uvek prizna da bi mu trebalo barem deset teglica da iole zavarava glad.

U Rigorozovom novčaniku je kolekcija platnih kartica koje trgovci dele kako bi izmamili što više para. U Usputnim Listićima sam nabrojala njihove nazive, koji su toliko uvlakački da teraju na bljuc. Sledi prepis:

Kartica Štedljivica, Kasica Brojalica, Dinarčić, Viza Dinarčić, Vaš Kusurčić, Šparalica, Čuvarkuća (vidim da greškom napisah Čabarkuća), Snizilica, Dragi Štedljivko, Akcija-Atrakcija, Porodični Popustljivko... I sve tako, ju i naopako.

Ali, juče je otac, jureći sniženja nadvisio sebe. Ponosno predstavlja pastu za zube čije ime podseća na neki istočno-evropski ded-metal bend: DentaMintaFleš (120 gr + 25% gratis). Ime budi sumnju, kvalitet je potvrđuje. Biće da su se ti Rumunobugari držali prvobitne formule još od pre nove ere kad je zubna pasta pravljen od mrvljenih bivoljih papaka i rogova, tucanih ljuski jajeta, vulkanskog peska i pokoje kapi aromatičnih ulja da makar malo izvuku ukus.

PREDRAG Ž. VAJAGIĆ

Menuet, Frakas Productions & Topkapi Films predstavljaju

SÉLECTION OFFICIELLE
UN CERTAIN REGARD
FESTIVAL DE CANNES

Victor Polster

Devojka

U bioskopima od 16. maja

Reditelj
Lukas Dhont

VICTOR POLSTER, ARNÉ WORTHALTER, KATELONE DAMEN & VALENTIJN DHAENENS "TERRI" IN FILM DE LUKAS DHONT
SCÉNARIO PAR LUKAS DHONT & ANGELO TASSONE, MISE EN SCÈNE FRANK VAN DEN EEDEN, MONTAGE ALAIN DESSAUVAGE
SOUNDTRACK SOU LARDI CHERKADOU, DIRECTEUR D'ARTISTE PHILIPPE BERTIN, COSTUMES CATHERINE VAN OREE
MAQUILLAGE MICHELLE BECKMAN, RÉGIEUR VALENTIN HADJARI, SON YANNA SCHULZENS, CAPTIVITÉ JÉAN-YVES BOUDIN
CASSANDRE WARMANIS, ANNIKO HESLENFELD, LAURETTE SCHILLINGS & FRANS VAN GESTEL
PRODUCTIONS ASSOCIÉES HANS EVERAERT & ALBERTO DADOT, PRODUIT PAR DIRK JAPENS, RÉALISÉ PAR LUKAS DHONT
AVEC LE SOUTIEN DE THE FLANDERS AUDIOVISUAL FUND (VAF), THE NETHERLANDS FILM FUND (NFF), LE CENTRE DU CINÉMA ET DE L'AUDIOVISUEL DE LA FÉDÉRATION WALLONNE-BRUXELLES, TELENET, THE TAX SHELTER MEASURE OF THE BELGIAN FEDERAL GOVERNMENT, CASA KATKA PICTURES, DISTRIBUTION DIAPHANA DISTRIBUTION

VAF
Flanders
[MENUET]
CASA KATKA
Belfius
diaphana
MCF

100
godina

*Vreme teče,
kvalitet ostaje*

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec